

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

Klassiõõitlus

Nõ 135-136

September - Oktoober

1931

Sotside ja kodanluse poolt ülistatud „noores ja wabas Hispaanias“ topitakse kommunistlisi töölisi türmidesse nagu muudelgi kapitalistlistel maadel (ka Eestis).

Fr. R. Krestowoff
nim. ENSV Riigi
Raamatukogu

SISUKORD:

	Lhk.
Näokatted maha! <i>H. P.</i>	1
Wäliskapital Lätis ja Eestis ning interwentsiooni hädaoht. <i>N. Karotumm.</i>	7
Isborski õppetund tänapäewaks. <i>H. P.</i>	23
Sôjahädaoht ja piiririigid. <i>Mitzkewitsh-Kapsukas.</i>	27
Hispaania sündmuste puhul (lôpp). <i>A. Hansow.</i>	31
Lenini õpetus proletaarsest rewolutsioonist (järg). <i>P. Meisel.</i>	42
Tööpalga küsimus sm. Stalini kõnes. <i>A. Stahlberg.</i>	51
Parteiõppus ja algparteikooli töömeetod. <i>N. Jürisson.</i>	56
Walge Eesti elupäewadest. Kroonika.	65
Agitaatori lehekülg	72

Näokatted maha!

Juuli lõpul ja augusti algul pidas rahvuswaheline sotsiaalfaschism Wiinis oma järjekorralise kongressi ära. Ei puudunud sellelt ka „meie“, eesti, sotsiaalfaschistide esindajad, kes siis muidugi kitsid ei olnud oma lehes — möödaminnes: seda peetakse suurkapitalistide rahaga elus! — kiidukõnesid maha jahwatama II Internatsionaali äraandjate ülistamiseks. Mida pakkus siis see kongress rahvuswahelisele proletariaadile, kes tänapäew raskemini kui kunagi warem tunneb oma turjal kapitalismi mädanewa keha kihwtitawat ja surmawat koormat? Missuguseid wäljawaateid pakkus kongress meeheites waewlewatele töörahwahulkadele pääsemiseks sellest elusast põrgust, kuhu kapitalismi kurnamine nad wiinud?

Kongressi „nimekaardiks“, millega ta ennast töörahwale esindas, ei saa wististi paremat tõsiasja walida, kui seda teadet, et „Inglise peaminister Macdonald ja wälisminister Henderson lasewad terwitada Internatsionaali kongressi ja et samuti saadawad kongressile õnnitlusi Preisi peaminister Otto Bauer ja siseminister Severing“ — milline teade kongressil wõetakse wastu waimustatud käteplaginaga*).

Nii siis: kodanliste riikide kodanlise poliitika juhtide (wõi tahawad sotsid tõendada, et kodanliste riikide walitsused mitte kodanlist poliitikat ei aja?!) õnnitus hõljub kongressi peade üle, ja kongress on sellest eriti waimustatud... Eks ole sissejuhatuseks: ütles mulle, kes sind õnnistab, ja ma ütlen sulle, kes sa oled...

Ministrihärрад teadsid muidugi wäga hästi, keda nad „õnnitlesid“ ja mille eest nad õnnitlesid. Sest kongressi südames ja suus ei seisnud eestkätt mitte proletariaadi, waid kriisikrampides waewlewate kodanliste riikide huwid, s. o. kapitalistide huwid. Nagu kõrwetawast tulest hiilis kongress peaaegu sõnalausumata mööda neist majanduslistest ja poliitilistest põhjustest, mis töolisteklassi terwes kapitalistlikes ilmas ääretusse willetsusse heitnud; kongressi tähtsama päwakorrapunkti kohta (poolitilise seisukorra kohta) käiw resolutsioon algab sellega, et — Saksamaal kapitalistliku majanduse kriis oma haripunktile olewat tõusnud:

„Saksamaa majanduslik katastroof suurendaks aga pealegi Saksa demokraatia kokkulangemise hädadohtu. Natsionalistliku diktatuuri wõit Saksamaal wiiks demokraatia kogu Euroopas idapool Rheini suuremasse hädadohtu. See teeks rasket kahju Euroopa rahule ja tähendaks relwas-tuse wähenendamise rahvuswahelise konwerentsi kordamineku lootuste kokkuwarisemist. See paiskaks Euroopa uue sõja keerisesse.“

Mis aga selle tagajärg oleks, seda ütles II Internatsionaali esimees — kah mitu korda kodanluse minister olnud Vanderwelde — kongressi awades: „Iga uus sõda peab kutsuma esile uue rewolutsiooni.“ Ja et selle eest hoida — sest härrassotsid kardawad rewolutsiooni rohkem kui wanasarwik tagurpidi issameiet — et selle eest hoida, selleks pingutab kongress eestkätt jõudu. Kapitalistliku walmistuse arenemine „on para-

*) Wäljakirjutused siin ja edaspidi on wõetud eesti sotsfaschistide häälekandjast „Rahwa Sõna“, 31. 7.—6. 8.

tamatalt tõuganud selle (s. o. kapitalistliku) ilmakorra kuristikku äärele“; Saksamaa katastroof võib ta äärelt kuristikku paisata, sellepärast — kõigi sotsjuudaste pühade nimel, mitte proletariaati selleks kodanluse korra kukutamiseks ette walmistada! Ei, selleks tuleb „Saksamaa rahwamajanduse kokkulangemine ära hoida“.

Selle seadega on ära määratud kongressi üldine põhijoon: kapitalism, kodanline ühiskond oma kurnamise- ja töölistepiinamise süsteemiga on huaaäärele jõudnud; ta wiskleb surmakrampides. Kannatab selle all kõigepealt ja kõige enam töölisteklass, kelle miljonid ja miljonid liikmed sõna kõige otsemas mõttes nälgivad, kümned tuhanded meeletel surma otsiwad, kuritöödele lähewad jne. Pääseteid on näha ainult kaks: kas wõtab rewolutsiooniline proletariaat sõjariista ja häwitab otsustawas wõitluses kapitalistlise kurnamissüsteemi, wõi — kapitalism püüab weel kord oma jalgealust kinlustada, milleks on ainult üks tee — proletariaadi ja talurahwahulkade kõige metsikum, iialgi ennenähtud kurnamine ja orjastamine. Selle kahe arenemisjoone wahel tuleb walida igauhel, kes ühiskonna elust osa wõtab, kolmandat teed ei ole. Wiini kongress walis „waimustatud käteplaginaga“ — wiimase tee, s. o. kapitali jalgealuse kindlustamise, töörahwa kõige pöörasema orjastamise ja kurnamise tee.

Missuguste abinõudega loodab kongress kapitalismi päästa? Ta toob nad järjekorras ette — terve rea, kuiwõrd nad awalikkust kannatawad. Eesotsas wana, kulunud abinõu — kapitaliste noomida, manitseda, wannutada, õpetada, mis *neil* tarwis oleks teha, et tööorjad tööorjadeks jääksid ja mitte astla wastu takka üles lööma ei hakkaks. Mida omalajal üks „püha“ kirikuisa ristiusu kohta ütles, seda wõib nüüd teatud piirides sotsfaschistide kohta ütelda: nende ülesanne on „halbatest (s. o. rewolutsioonilistest) orjadest häid (s. o. sõnakuulelikke) orje teha“. Sotside eluline huwi ei nõua mitte wähem kui kodanlusel proletaarse rewolutsiooni ärahoidmist, ja üheks abinõuks peawad nad — mangumist:

„Kongress kutsub walitsusi üles teadlikuks saada, et Euroopa majandusline uuestiülesehitamine on silmapilgu tungiwam nõue. Ta nõuab seepärast kõigilt walitsustelt, et nad koondaksid kõik oma püüded selle ülesande täitmiseks“.

Niiwõrd lapsik kui seesugune kapitalistide õpetamine iseenesest ka on, sotsid wajawad seda tõlpi manöwert siiski — tööliste silmade pimestamiseks, et näidata, nagu ajaks kongress kõrget poliitikat tööliste huwide kaitsel. Ja et töölistehulgald oma „eestwõttelejate“ kangelaslikkust uskuma jääksid, tuuakse wana äraaetud puuhobusekont kodanluse kolikambri wälja, ronitakse selga ja hüütakse siis alla hulkade poole: sõtta faschismi wastu, demokraatia eest! Demokraatia tõstetakse ebajumala ausse, mille eest tööliised walmis peawad olema wõitlema ja surema, kui wanakuri faschism talle kallale tungib.

„Sotsialistlik Internatsionaal pingutab kogu oma jõu selleks, et kõikide maade tööliklassile kindlustada wõimalus oma wõitlust pidada demokraatia pinnal, demokraatlikkude wõtetega, ja teostada kätewõidetud wõimu demokraatlikkude abinõudega“.

„Kui aga kapitalistlikud klassid hoolimata kõigi maade sotsialistlikkude parteide surwest ja hoolimata Inglise tööliswalitsuse püüdeist... Kesk-Euroopa demokraatia hukkuda tahaksid lasta, siis... ei jää tööliklassil ühtki teist teed, kui faschistlikule wägiwallale kõik oma wõimuwahendid wastu wisata...“

Ja lõpuks „kapitalistlikkudele klassidele“ kriiskaw ähwardus: kas päästate demokraatia, wõi — tuleb katastroof ja kodusõda!

viimase ähwarduse maha arwame, mis nende kangelaste suus, ühte kodusõda õigustatuks peawad — sõda proletariaadi vastu —, alatusena kõlab, kuna nad ise kodusõja kartusel kümme m wõdisewad kui kodanlased, siis jääb järele hunnik kõmawaid sis rohkem walet, rohkem wariseerlust, rohkem pettust ja äraandlawad, kui seal sõnu leidub.

em wale ja põhipettus seisab kohe selles seades, nagu wõiks üldse sisest wõitlusest juttu olla demokraatia ja fashismi wahel korrigis. Sotsjuudased oma puuhobuse seljas jätawad tööliste eemata, et see kodanluse demokraatia ja kodanluse fashism on, kodanlus ühte wõi teist sellejärele tarwitab, nagu olud, s. o. kodanlused seda nõuawad. Demokraatia ja fashismi wastamisi seadmine kodanluse huwide wastuseadmist — kodanluse huwidele. Sotskõige oma tõlpluse juures ammuigi nii lollid, et nad sellest aru ei nad seda aga siiski teewad, siis selleks, et selle pettusemaneid töölistehulke, kes sotsliste juhtide juudasenägu weel õiges pole läbi näha suutnud, selles walearwamises kinni hoida, nagu sotsistele demokraatia selleks postmaanteeks, mida mööda nad jalgsi wõiwad jalutada, kuna kuri fashism neid sel paradiisiteel neelata. Kõige selle pettusemanööwri sisu seisab tõeliselt härrassotsidel wõimaldada töörahwahulke demokraatia ahelate luse orjakütkes kinni hoida. Fashismiga hirmutatud töölistegema ega aru saama, kuidas demokraatia nende jalad kurnamisedib, ei pea nägema ega aru saama, et sotsjuudased need timukana, kes tööliste jalad kodanluse orjuseraudu neediwad. Siin on töölisteklassi vastu timukatööga äraantute kallal ühendatud. m: töölisteklass ei pea selle demokraatia-suitsukatte tagant kuidas härrassotsid ise, kuna nad wäga hästi aru saawad, et ta jutlustamisega enam kapitalislist korda ei saa ülewal hoida, maksku mis maksab tegema peab, kodanluse fashismi teostatõttawad, ise fashistideks — sotsfashistideks — muutuwad.

hismiga kollitamine ja demokraatia taewastamine peab tõlilisi panema, et just demokraatia see pind oli, millest nende wiletkaswas, et demokraatia muud midagi ei ole, kui kodanlise kurra poliitiline wäljendus teatud arenemisejärgul. Sellepärast on kram pettus töölistele ette maalida, uagu saaksid nad „demonnaal ja demokraatliste wõtetega“ kätte wõita wõimu ja seda demokraatlikkude abinõudega“. See tähendaks lihtsas keeles: wõim ja kodanline riigikord teostaks kodanluse poliitikaga — ri, kus wõim oleks tööliste käes. See on sedawõrd läbipaistew et sotsfashistid ise uut suitsujuga tarwilikuks peawad, uut waleliste pimestamiseks:

„Ent demokraatiale, on töölisteklassi täis waimustus ja ta terve tagatud waid siis, kui ta majanduse suudab asetada töölisteklassi kontrolli alla, kui ta töölistemasside silmis suudab osutada sotsiaalse ürsünni tööriistaks.“

salm edasi, seda pöörasemaks läheb loogika. Demokraatia, kui wõimuwalitsus, peab andma majanduse tööliste kontrolli alla, waldama töölistele sotsialismi üles ehitada; teiste sõnadega, peab töölistel abiks olema, et ennast, s. o. kodanlust, ta oma lja wisata, ta wiimast pintsakut seljast maha kiskuda! Ei ole kongress juba alguses küsimuste teoreetilisest arutamisest lahti a kõige labasema arutamise juures oleks wõinud see tulise

Kui kes ainult otse läila korda ena kõlke, mist sisalo

Suu mingist tõ danlises targu ütles ja et kodanluse huwi tähendaks sid ei ole ei saa, ku nõowriga walguses oleks töö sotsialism püüab ära selles, et abil kodan ei pea näg paku ne sulased or äraandlus Weel ena nägema, demokraat seda aga misel app

Fasc unustama sus wälja namiskorra kõige jõi kraatia pi teostada kodanluse töölisteriig jaburdus, wõrku töö

jõud kont ümbe

Mis kodanluse peab wõim kodanlus majast wä ime, et l ütles — ka

nõelaga õmmeldud wassingutemantel lahti rebeneda. Sellepärast andis Vanderwelde kohe sissejuhatawas terwitusekõnes juhtnööri: „Meie pole täna siia mitte teoretiseerima tulnud, waid tegutsema“. Õigemini küll — edaspidiseks tegutsemiseks sihtjooni määrama. Ja tõepoolest, mida olekski need läbipõlenud teooriatega mehed seal teoretiseerida suutnud, kus nende kangem aruandja Otto Bauer kohe oma kõne algul tähendas, et eelmisel kongressil (Brüsselis, 1928) ülesseatud waated, nagu oleks, „kapitalism üle saanud wapustustest, millesse ta paiskas sõda, on jälle stabiliseerunud“, et see hinnang nüüd täiesti on kokku warisenud, samati nagu kümned teised „teooriad“, mis üles seati selle wale hinnangu alusel, nagu teooriad „tööstuslisest demokraatiast“, „majanduslisest koostööst“, „organiseeritud kapitalismist“ jm., mis majanduslise kriisi esimese tuulepuhanguga laiali lendasid. Sellepärast — parem tegutsegem!

Mis teha aina raskenewa seisukorra ees? Millega minna wastu tulewastele majanduslistele ja poliitilistele wapustustele. Kas toetada saksa töölistel fashistlist Brüningu walitsust? Ja, see on hädaohtlik, wõib tuua pettumusi, nii et töölisel wõiwad selja keerata isegi demokraatiale — ühes selle preestrite sotsidega; kuid — „wõiwad tulla situatsioonid, kus töölisteklassil on lihtsalt eluküsimuseks, kas ta oma ohwriikka taktikaga suudab riigi wõimuparaati tsentraliseerida“. Tähendab: sotsjuudastel olgu wabadus silmapilgul, kus kodanlusel kitsikus käes, töölisteklassi ikka ja ikka jälle uute koormatuste alla rakendada, et seega kodanluse kurnamissüsteemi päästa. Seda „wabadust“ ei tohi ka saksa sotsfashistidel „mitte pisemalgi määral“ kitsendada. Wõi weel! Käed wabaks ikka suuremateks ja ülbemateks äraandmisteks! See oli juhtnõör, mille andis kongress kõigi maade härrassotsidele ja sotsfashistidele.

Aga sotsialism? Sellest tehti kongressil üldse wähe juttu, sest see on ju üks neist asjadest, mis „teoretiseerimise walda kuulwad. Wõi mis maksab seal sotsialism, kus juba käes on demokratism, kuigi see weel ei ole „kindlustanud tööliste kontrolli“. Bauer ütles selle otsekohe wälja:

„*Meie ei taha sotsialismi pärast loobuda demokraatiast, rahwa poliitilisest enesemääramisest, waid tahame selle teha sotsialismi aluseks*“.

Siin on see nüüd must walgel ja iga tööline peab selle endale terawalt meelde raiuma: sotsfashistid ei waheta ialgi demokraatiat sotsialismi wastu, kodanlist ilmakorda, kodanlist diktatuuri sotsialismi wastu. Ja et kellegil selle kohta kahtlust ei jääks, kinnitab Bauer edasi:

„Wägiwalla, diktatuuri, terrori tee ei ole meie tee“.

Seda tuleb ainult täiendada: sotsfashistid ei taha terrori, see tähendab, wõitlust sõjariistus jõuga, tarwitada *kodanluse, kapitalismi*, wastu, aga

„kui see teede wahel (s. o. wõitlus — H. P.) seisab meie ja *kommunistide wahel*, ei tohi me unustada, et *demokraatia tee määramine ei olene mitte üksi meist*.“

Ja muidugi, kommunismi wastu wõitleb ju ka kodanlus, ja need wõitlusewiisid, selle „demokraatiatee“ määrab muidugi kodanlus: sotsfashistid ütlewad aga Baueri suu läbi kongressil awalikult, et nemad seda teed *kodanlusega ühes* lähewad. Ja et kodanlus ammu selle tee on ära määranud, et wägiwallatee, werise mahasurumise tee, interwentsiooni tee ammu juba on kindlaks tehtud, siis ütleb II Internatsionaali kongress lausa wälja, et sotsfashistid seda teed tahawad käia, kodanluse wõitlust töölisteklassi wastu ilma mingi tingimuseta toetada. See on awalik ja otsekohene tunnistus rewolutsioonilise töölistewõitluse werisest mahasurumi-

sest, see on awalik tunnistus II Internatsionaali interwentsioonipoliitikast. Ja et seda näitlikult kogu ilma ees demonstreerida, pandi kongressil otse meeleeawaldus toime wene wähemlaste juhi ja tuntud interwentsiooniprotsessis paljastatud Abramowitschi terwitamiseks, kes kongressi juhatusse waliti. Kongress püüdis sellega otse silmatorkawalt näidata, et ta Abramowitschi tegewust Nõukogude Liidu interwentsiooni ettewalmistamises wäärilikult hinnata ja austada oskab.

Nii siis, ka siin on teed ja seisukohad selged: kodanluse diktatuuri (sotside keeles ikka: demokraatia) kaitseks sõjariist kätte proletaarse diktatuuri wastu, rewolutsioonilise töölisteklassi wastu, kes kodanluse diktatuuri, mille maailmakriis on kuristiku serwale wiinud, tahab jäädawalt kukutada. See on tõesti *tegewuse* programm, kuid tegewuseks käsikäes kodanlusega, fashistidega rewolutsioonilise proletariaadi, kommunismi, Nõukogude Liidu wastu. Kui selle igati selgesti wäljendatud seisukoha juures kongressi resolutsiooni lõpul ähwardatakse „fashistlikule wägiwallale kõik oma wõimuwahendid wastu wisata“, siis on see ähwardus juba sellepoolest ilma hingeta ja eluta, et ta täiesti tumedaks jätab, mida sotsfashistid „wõimuwahendite“ all mõistawad. Et nad selle all sõjariistus jõudu ei mõista, näitab juba see äärmine udusus wäljenduseski. Kuid ka sisuliselt ei tohi kellelgi mõttesse tulla, nagu wõiks härrassotsid töölisti üles kutsuda sõjariistus wõitlusele kodanlise diktatuuri, s. o. demokraatia wastu: „Meie tee ei ole terrori tee!“... kodanluse suhtes. Kõmawasõnaline ähwardus on seega ainult tolmu silmapuistamiseks töölistele, nagu kõik see wõitlus fashismi wastu üldse, millest pikalt ja laialt jahwatatakse. Mitte sõnad, waid teod.

Ja siia tuleb silmad pöörata. Näide. Mäherdust kiidulaulu lauldi kongressilgi Macdonaldi walitsusele Inglismaal. Eesti sotside häälekandja hõiskab selle mõju all, et Macdonaldi (esimene) kabinett „jäab ajaloosse püsima... uute tähiste rajajana maailma rahwuswahelises poliitikas... ta löi sootuks uue õhkkonna rahwaste wahel. Täpselt sedasama wõime ütelda ka ta teisest kabinetist. Haruldase wisadusega ja energiaga wiib ta rahwad wastastikusele arusaamisele ja leplikkusele“ (kirjutatud juuli lõpul).

Nüüd on Macdonaldi kabineti teine wäljaanne oma tee lõpetanud ja wälja jõudnud kolmandale wäljaandele. Kuid see rahwuswahelise rööwkapitali ja inglise kõige tagurlisemate kodanliste ringkondade walitsus on wist küll waewalt kohane „rahwaid wastastikusele arusaamisele ja leplikkusele“ wiima. Tõeliselt näitas Macdonaldi teine kabinett, kuhu iga sotside walitsus järjekindlalt wiib. Ja selles ei ole midagi „uute tähiste rajamist“, sest kõik sotside walitsused on lõppenud kõige jõhkramate kodanliste kurnajate ja wägiwaldlaste pukileupitamisega, s. o. teetasandamisega mitte leplikkusele ja wastastikusele arusaamisele, waid kõige pöörasemale kurnamisele ja töölisteklassi wägistamisele. Macdonaldi walitsus tõi inglise töölistele kaela wanameelse Baldwini ühes — Ameerika suurkapitaliga; tööliste palkade mitmekordsest kaswawa kärpimise ja töötatööliste toetuse suure wähenemise. Et seda awalikku tööliste rööwimist töölistele kuidagi wastuwõetawaks teha wõi, õigem, sotsfashistide käsa puhtaks pesta, selleks pandi toime otse juudaselik manöwer: lepiti kokku, et osa tööerakondlasi, kes kodanlusega kokkuleppimise järele kabinetist pidi lahkuma, seda — „protesteerides“ teeb. Sellega püüti näidata, nagu poleks tööerakonna ninamehed Macdonaldi poliitikaga nõus olnud. Tõeliselt peeti aga sõjaplaani koos, jõuti koos ühisele otsusele walitsuse muutmise ja ka — „protesti“ kohta. Awalikult aga taheti sellest äraandmisest weel kapitali läüa: waadake, tööerakond „wõitleb“ ju ikka weel

tööliste huvide eest. Kui aga asi tõeliselt wõitluse otsustamiseni pidi jõudma, s. o. tööerakonna juhtidel waja oli ütelda, mis nad *tegelikult* Macdonaldi rööwikkabineti wastu ette wõtawad, siis seletas „protestijate“ ninamees Henderson ametiühisuste kongressil Bristolis mõni päew tagasi, et nende „protest“ „riikliku mõistuse“ (riigimeheliku tarkuse) piiridesse jääb. Inglise ja sotsjuudaste keelest arusaadawasse keelde tõlgitult tähendab see: meie teeme sõnu küll *wastu*, tegelikult aga olge meie „riigimehelikult targa“... *toetuse* peale kindlad. Ja Bristolis kongress wõttis selle „riigimeheliku tarkuse“ samuti „waimustatud käteplaginaga“ wastu, nagu II Internatsionaali kongress kapitalistlike walitsuste ministrite „õnnitluse“. Tegelikult — ja II Internatsionaal „tegutseb“ ju! — tegelikult tähendab see, et II Internatsionaali kangelased inglise ametiühisustes „protesteerides“, ja „opositsiooni luues“ rahulikult wastu wõtawad Macdonaldi kabineti teises wäljaandes kokkulepitud tööalgawähendamise, maksudetõstmise, töötuteabiraha kärpimise ja teised tööliste kurnamist suurendawad, töörahwa seisukorda halwendawad, töölisi orjastawad kawad.

Seesugune on Wiini kongressil antud „tegutsemise“-hüüdsõna tõeline sisu, on sotsjuudaste tõeline nägu. Ja muidugi mitte ainult Inglismaal.

Mis on meie, eesti, sotsjuudaste tegutsus Päts-Piiskar-Oina walitsuses? Samal ajal kui käitiswanemate ja tööaja-seadustega tööliste silmi suitsu puhutakse, aidatakse selle suitsu kattewarjul hallparunitel, pangarööwikutel ja suurtöösturitel läbi wiia tööpalkade vähendamine kuni — 75⁰/₁₀ wõrd (paiguti maatöölistel). Sotsfaschistide leht „protesteerib“ muidugi kangesti, „pahempoolne“ Johanson pillub wängeid sõnu mis hirmus, kuid see paneb kurnajad heakskiitwalt muigama — on ju see *kabinetis kõik kokku lepitud*; Johansonil lärm on tegelikult samane tolm, nagu inglise juudaste „opositsioon“ ja „protest“ selle kokkuleppe wastu, mis nende endi osawõtul oli tehtud. Johansonide ja teiste „pahempoolsete“ wänge lärm peab töölisi ka Eesti sotsjuudaste sabas kinni hoidma, et sedakaudu wõimalik oleks neid suitsukatte taga kodanlastega, pärisfaschistidega tehtud kokkuleppe järele wiimse udemeni lagedaks pügada, neilt kodanluse (ka siin „demokraatia“) kasuks wiimast higitilka wälja nõrjutada. Ja ka siin peab sellest koostööst kodanlusega, sellest abielust — täiesti seaduslikust abielust — pärisfaschistide ja sotsfaschistide wahel wälja kaswama uus, weel jõhkram, weel kurnawam, weel timukalisem walitsus, kui senini nähtud. Sotsfaschistid tasandawad ka Eestis teed selleks, et kodanlistel rööwikutel wõimalik oleks tööliste arwel, tööliste suurema kurnamise ja orjastamise teel käesolewast kriisist pääseda. Just sotsfaschistide kaastööl on Eestis rewolutsioonilise proletariaadi kallal toime pandud suuremaid rüüstamisi ja wägistamisi kui kunagi wiimastel aastatel, detsembriülelõustu ajast saadik. Just sotsfaschistide „riigitarkuse“ kaasabil (tuletame meele nende aruannet II Internatsionaali juhatusel eesti hallparunite ülistamisest ja sellega teetasandamisest maatööliste palkade allasurumisest) on Eestis läbi wiidud kõige jõhkram kallaletung tööpalkadele; just sotsfaschistide kaaswalitsemise päewil seadsid marutagurlased awalikult üles riigipõörde, faschismi awaliku teostamise nõudmise ja kawad. Ja sotsid? Nad lasksid „pahempoolseid“ „protesteerida“, lärmata, suitsu puhuda, kabinetis aga pandi käed kokku: oleme rääkinud! Töölistelt wõtame wiimase, ja raasukesed laualt pühkigu sotsjuudased tasuks — endile.

Arusaadaw, et eesti sotsfaschistid ka teistes küsimustes II Internatsionaali truud alamad on, eriti sõja- ja interwentsiooui küsimustes. Eesti sotsidel on sel alal erilised teened kodanluse, isegi tsaaritumukate ees, nagu seda teisel pikemalt oleme näidanud! (waata: Isborski), ja see sunnib meid seda nende poliitikaharu ka tänapäew erilisel silmas pidama, eriti paljas-

tama, eriti töölistele näitama, missugusesse werisesse kuristikku neid sotsjuudaste koostöö fashistidega „demokraatia“ pinnal, „demokraatia“ kaitseks ja „demokraatia“ abinõudega (tööliste tapmine seljatagant — demokraatline abinõu!!!) wiib. Seda tuleb meil töölistele ikka ja jälle näidata, ikka ja jälle alasti kiskuda äraandjate, petiste, jõhkrate töölistetimukate tõsist nägu, ikka ja jälle selgitada, et tööliste wabadusete käib kõige ägedama ja armutuma wõitluse kaudu sotsfaschistlike äraandjatega. Armutu wõitlus fashismi hädaohu wastu —, mis on otsekohe sõja- ja interwentsiooni hädaohu, mitte „demokraatia“ kaitseks, mille warju all sotsfaschistid teostawad fashismi, waid häwitades kodanluse kurnamissüsteem üldse, olgu see demokraatia wõi fashismi kujul walitsemas. Näokatted maha sotsfaschistidelt, kes töölisi demokraatia suitsukatte warjul aheldawad fashismi werisesse ikkesse!

H. P.

Wäliskapital Lätis ja Eestis ning interwentsiooni hädaohu

(Järg)

II. Eesti

Iseloomulik on, et kõik piiririigid (peale Läti) wõimalikult wähe ehk ei sugugi püüawad rääkida wäliskapitali tegewusest neil mail, ning erilise hoolega hoiduwad nimetamast konkreetseid arwe. Ning sellepärast pole wõimalik puudulikkude andmete tõttu Eesti suhtes teha enam-wähem täpset kokkewõtet wäliskapitali tegewusest seal. Puuduwad wõrdlewad arwud ja nende dünaamika. See tõelise olukorra warjamine näitab seda, et kodanlus kardab paljastada töörahwa ees seda, kuiwõrd sawisele alusele on rajatud ta „iseseiswus“.

Üldiselt läks wäliskapitali tegewuse arenemine Eestis sama rada, kui Lätiski ja juba enne oktoobrirewolutsiooni oli sel maaalal, mis praegu kuulub Eestile, wäliskapitali (s. o. mitte wene kapitali) mõju wäga suur. Peaosa mängisid Inglise, Prantsuse ja Saksa kapitalid.

Tähtsamad Eestis tegutsewad suurpankade osakonnad olid: Azow-Doni Kommertspank, Moskwa Tööstusepank, Peterburi-Riia Kommertspank. Scheli panga bülletääni andmetel (№ 2—1926) oli enne imperialistlist sõda Eestis wäliskapitali üldse üle 80 miljoni kuldrubla. Sellest summast oli tekstiiltööstuses 23 mln. rbl., laewaehitusetööstuses — 18 mln. rbl., masinaehitusetööstuses — 16 mln. rbl., tsemenditööstuses — 10 mln. rubla, paberitööstuses — 7,5 mln., wineeritööstuses — 3 mln. rbl. jne. Ilmasõja, rewolutsiooni ja kodusõja tagajärjel kadus sellest summast umb. 10 mln. naelsterlingit.

Kõik Eesti erapangad enne imperialistlist sõda (Tartu Pank, Rosen ja Co, Hoepner ja Co, G. Scheel, Suur-Gilde Tallinnas) olid kas saksa kapitali käes, wõi ta otsekohe juhatuses all.

Nii suur wäliskapitali mõju oli Eestis wõimalik selle tõttu, et wene kapital siin wäga nõrk oli ja eesti kapital ainult harukordadel keskmise tööstusettewõtte tasapinnani küünis, olles üldiselt samuti alles wäga wähe arenenud.

„Iseseiswuse“ esimestest päewadest peale oli eesti kodanlusele oma wõimu alalhoidmiseks waja wälisest toetust. Ja seda tuli ohtralt Läänest —

Inglismaalt, P.-A. Ühisriikidest, Prantsusmaalt (sellest allpool pikemalt). Need olid sõjalaenus, sõjavarustuse näol, mida tehti prolet. rewolutsiooni vastu wõitlemiseks. Wälismaine erakapital kartis siis weel laiemal ulatusel Eestis tegewusse asuda olukorra kindlusetuse tõttu.

Wäliskapital hakkas suuremal määral Eestisse woolama alles peale Eesti waluuta stabiliseerumist ning proletaarse rewolutsiooni rasket lüüasaamist Eestis (1924. a. ülestõus). Siis tundis wäliskapital omal jalgealuse Eestis kõwenewat. „The Financial News“'is 17. sept. 1928. a. kirjutab Wiktor Poom (Eesti panga sekretär), et

„Wäliskapital hakkas alles siis rohkem usaldust wäikeriikide vastu üles näitama, kui oli tõendust leidnud nende elujõulikkus“.

Mida tähendab see „elujõulikkus“? Sisulikult tähendab ta seda, et Eesti kodanline demokraatia suutis näidata enda ustawust imperialistilistele riikidele oma nõukogudewaenulise poliitikaga ja rewolutsioonilise töölisteriikumise werise kätkestamisega. Teise momendina peab siin nime-tama ka seda osalist ja ajutist kapitalismi stabiliseerumist, mis toimus Eestis 1926.—28. aastail. Kuid just see esimest tõugu „elujõulikkus“ (Eesti waen NSWL vastu) on üheks suuremaks tagatiseks wäliskapitalile, et ta huwid Eestis kaitstud on. Sel alal on Eestil teiste piirriikide seas erilised teened ja sellepärast on tal, mõistagi, suur usaldus wäliskapitali silmas, mida seesama W. Poom hooletult wälja lobiseb, lausudes, et

„Eestil on kõige suuremad sidemed Balti riikidest wälisrahaturgudega“.

Muidugi, muidugi, ega's Pätsid, Laidonerid, Reid, Strandmannid ja teised seesugused härrad muidu nii agaralt haugu Nõuk. Liidu peale, klassiteadlikke töölisi tapa ega Patareisse topi.

Ligikaudse pildi wäliskapitalist Eestis 1926. a. algul annab tabel (waata lhk. 8).

Neid arwusid ei saa wäga täpseteks pidada ja nad annawad, nagu juba öeldud, ainult ligikaudse pildi tõelikust olukorrast 1926. a. algul. Kuid siiski on needki arwud küllalt iseloomustawad. Nii on inglise kapitali Eesti tööstuses \pm £ 1.600.000, mis 68—70% kogu wäliskapitalist Eesti tööstuses moodustab. Ja inglise kapital mängib peremeest just tähtsamates tööstusharudes, nagu tekstiil-, paberi-, mööbli-, puu-, mehaanika-, õlikiwi jne tööstustes. Siin peitub see majandusline alus, miks eesti kodanlus nii penitruult niutsub inglise kodanluse ees ja kargleb ta näpunäidete järgi.

Kahjuks pole meil andmeid selle kohta, millise % moodustab wäliskapital ühes ehk teises tööstusharus sellesse paigutatud kapitalide üldsummast. See takistab „iseseiswuse“ tõelise sisu lähemat walgustamist.

Wäliskapitali üldsumma Eestis 1926. a. algul oli „Estonian Economic Review“ (March-April 1926.) andmetel £ 3.710.000 ehk 35 mln. tscherw. rubla, wõi 6,8 miljardi Æmk (senti). See summa jagunes üksikute majandusalade järgi järgmiselt:

panganduses	£ 150.000	(30% kogu eesti pankade aktsiakapitalidest)
tööstuses	2.360.000	
importkaubanduses . . .	600.000	
eksportkaubanduses . . .	600.000 *	

* Näitena sellest, missugused wälispangad Eesti pangandusega seotud, wõiks olla järgmised 1931. a. andmed: G. Scheeli panga taga seisawad Mendelssohn & Co (Berliin)

Tabel nr. 8 *)

Tööstusharud	Kelle kapitalid	Summa £
Tekstiiltööstus	inglise	900.000
Tsemenditööstus	inglise daani	40.000 150.000
Paberitööstus	inglise, prantsuse	300.000
Jalanõude- ja nahatööstus . . .	hollandi, saksa, inglise	100.000 25.000
Tuletikutööstus	rootsi	50.000
Mööblitööstus	inglise	300.000
Puutööstus	"	100.000
Karjakasw. saaduste ümbertöö- tamisetööstus	"	25.000
Õlletööstus	"	50.000
Mehaanikatööstus	"	150.000
Tubakatööstus	prantsuse	70.000
Õliskiwitööstus	inglise, rootsi	100.000
	Kokku	£2.360.000

See, Eesti kohta hiiglasumma, wiib maalt ainuüksi protsentide ja diwidentide näol igal aastal kaunis ümarguse summa välja. Näit. 1925. aastal — 275 mln. senti, 1926. a. — 300 mln. senti, 1927. a. — 400 mln. senti **).

ning Kleinwort, Sons & Co (London). Tallinna Aktsiapanga taga — Riia Internatsionaal Pank, Dresdener Pank (Berliin), Commerz- und Privat-Bank a/d (Berlin). Tartu Panga taga: The British Overseas Bank Ltd (London), Deutsche Bank & Disconto-Gesellschaft (Berlin), Kjobenharns Handelsbank (Kopenhagen), Skandinaviska Kreditaktiebolaget (Stockholm), A/B Nordiska Föreningsbanken (Helsinki), Lettische Aktienbank (Riga).

Peale Scheeli panga, kes domineeriwaks jõuks Eesti panganduses ja majanduses üldse, väljendab Eestis erilist aktiivsust veel inglise „The British Overseas Bank Ltd“, kel waga kõwad sidemed inglise juhtivate rahandusringkondadega.

Möödamannes wõiks nimetada seda, et „Die Ostwirtschaft“¹ (nr. 3—1929) teatel Eesti aktsiapangad 1928. a. algul välismaale wõlgnesid üldse 11,9 mln. Ekr. ja 1928. a. lõpul — 16,9 mln. Ekr., missugune summa koosneb peaaesjalikult wekslite rediskontost ja eksporttrattedest. Huwitaw on siin pankade wõlakoorma kiire ja suur kasw.

*) „Estonian Economic Review“, March-April, C. Scheel and Co, Reval.

***) „Estonian Harbook“, 1929. Alb. Pullerits, Tallinn. P. 197 ja „Eestt statistika kuukiri“, 1929. a. nr. 92 (7) — nr. 93 (8).

Need kasusummad näitawad teatawal määral ka seda, missuguse kiirusega suureneb wäliskapitali summa Eestis. Seda suurenemist wõib ligikaudu periproportsionaalseks pidada $\frac{1}{100}$ ja diwidendisumma kaswule, sest kredidi hind neil aastail püsis rahwuswahelisel rahaturul enam-wähem stabiilsena. Järjekult suurenes wäliskapital Eestis (s. o. aktsiakapital) 1926.-27. a.a. jooksul $\pm \frac{1}{3}$ wõrd. Seda wäidet kinnitawad osalt kaudselft ka ülalmainitud Pulleritsi raamatus leiduwad andmed, näit. — wälismaist erakapitali on Eestis 1925.—27. aa. jooksul investeeritud 350 mln. senti.

Toome mõningaid fakte, mis tähistawad wäliskapitali tungi Eestisse wiimaste aastate jooksul. Nii läks Krulli metallitehas (Tallinnas) saksa firma Borsigi kätte; „Dwigateli“ aktsiate enamus läks Wene-Ameerika ühisuse „Kalifornia“ kätte, kelle asukoht Harbiinis („Päewaleht“ nr. 259—1927); Wanamõisa õlikiwi käewandus läks 99 aastaks inglise firma „M. E. Oil Syndicate Ltd“ kätte „rendile“; „New Consolidated Cold-fields Ltd“ tunneb erilist huwi Eesti õlikiwi vastu ja kawatseb umb. £ 3 mln. sinna paigutada (Kohtlasse). „Der Deutsche Ökonomisti“ teatel (№ 28—1930.) finanseerib wäliskapitalistide rühm a/seltsi „Eesti kiwiõli“ suurema õliwabriku ehitamiseks, mis iga päew 500 tonni õlikiwi ümber töötaks. Neil on õliwedamiseks isegi wastaw leping sõlmitud Eesti raudteedega. 1930. a. awas Philipsi kontsern Tallinnas oma elektri- ja radioäri 5 mln. sendilise põhikapitaliga. 1928. a. sõlmiti tikumonopoli leping Rootsi tikustrustiga (Kreuger ja Co) 28 a. peale, mille kestel trust Eesti riigile tikumonopoli õiguse eest iga aasta maksab 15 mln. senti ja peale selle andis ta Eestile laenu raudteede ehitamiseks 7,61 mln. Ekr. *).

Kui tänawu aasta algul Eesti ühendatud saapa- ja nahawabrikud pankrotti jäid, suuremaid wäliswõlgu maha jättes (Hollandi firmale Karl Kaufmann ja Hingelhandel — Rotterdamis, Ost-Deutsche Bank'ale ja muudele saksa äridele), siis teatas „Päewaleht“, et Tscheho-Slowaakia nahatrust „Bato“, mis jalanõude alal Euroopas mängib pea samasugust osa, nagu Ivar Kreuger tuletikkude alal, erilist huwi nende wabrikute vastu tunneb ja wõimalik on, et ta need oma kätte wõtab (selle tagajärjeks wõib väga kergesti asutada tikumonopoli taoline jalanõude monopol Eestis)**).

Wäliskapitali Eestisse woolamise jätkumist kuni wiimase kriisini tunnistab ka pankade wäliskorrespondentide arwete kasw Eesti pankades (mis tegelikult on warjatud kapitali investeerimise, et kapitali wõimalikult likwiidselt kasutada). Nii oli pankade wäliskorrespondentide arwete seis E. kroonides:

1. XII. 1926. a.	5.864.000
1. XII. 1927. a.	8.170.000
1. XII. 1928. a.	10.404.000

Kuna sisekorrespondentide arwed pankades järgmiselt kaswasid (Ekr.):

*) Kujukas näide sellest, kuidas monopolistline wäliskapital Eestis majanduskriisi peale mõjub on Rootsi tikustrusti tegewus Eestis. Kui enne tikumonopoli maksmapanekut kuus keskmiselt 150—170 tonni tuletikke wälja weeti, siis langes tikumonopoli maksmapanekust peale (1928. a.) see arw 60 tonnini ja madalamalegi (mõningate kõikumistega) kuus. See on analoogiline sellele, mida nägime Lätis (suletakse tikuwabrikud, wisatakse töölised uulitsale. Suureneb töolisteklassi wiletsus, wäheneb siseturg, süweneb majanduskriis). Iseloomulik, et see tikustrust neil mail, kus tal monopol, igalpool tikutoodangut wähendab, selleks, et Rootsi tuletikke wälja wedades seda rohkem teenida.

**) Wiimaste teadete järgi awas „Bato“ Tallinnas suurema saapaäri ja ootab nähtawasti parajat aega, millal Eesti saapatööstusele kätta peale panna.

1. XII. 1926. a.	2.505.000
1. XII. 1927. a.	2.833.000
1. XII. 1928. a.	3.297.000

(„Päewaleht“ № 32, 2. II. 1929.).

Wäliskapitali sissewool elawnes eriti 1927. a. teisel poolel, kohe peale n.n. „Rahwaste Liidu laenu“ tegemist.

Wäliskapital on väga tundelik igasuguste konjunktuurimuutuste, poliitiliste sündmuste jne vastu, sest: kui kindlustatud see kapital ka ei oleks, ikkagi on tal välismaal riisiko suurem, kui oma kodus. Ja et Eesti majandus väga suurel määral õieti peost suhu elamise tähe all läheb, siis on arusaadaw, et siin pisemgi takistus majanduselus wäliskapitali peale eemalepeletawalt mõjub. Nii tõmbasid 1929. a. esimese kolme kuu jooksul Eesti pankade wäliskorrespondendid 1 mln. Ekr. (100 mln. senti) oma kapitale tagasi, mis seotud Eesti rahwamajanduse olukorra järsu halwenemisega 1928.-29. a. talwel.

Ent wäliskapitali juurdewoolu küsimus on eesti kodanluse eluküsimus ja sellepärast püüab ta igasuguse reklameerimisega ja muude wõtetega ning soodsate tingimuste loomisega wõimalikult rohkem wäliskapitali Eesti meelitada. Kuulame, mida eesti kodanlus ise räägib. „Päewaleht“ № 299, 2. XI. 1927. a. kirjutab (s. t. siis, kui Eesti oma osalise stabilisatsiooni haripunktile jõudnud oli):

„Meie peame kõigepealt seda tõde silmas pidama, et see meie alati eluküsimuseks on välismaa kapitali huwi meie tööstusesse koondada ja seda siin alal hoida ning mingisugune rahwusline tunne ei tohi siin teed kinni panna“.

Ning edasi loodab „Päewaleht“ sellest wäliskapitalist „tehnilist moderniseerimist“, „uut kergemat elujärge“, „riigile uusi ja kestwaid sisetulekuid“, ning mis kõige tähtsam — „pikaajalist koostööd wõimsate rahwuswäheliste rahaliste ringkondadega“ selleks, et tulewikus „uut wälislaenu saada“.

See on selgelt ja täpselt öeldud, — tarwis kõikide wõimalikkude abinõudega wälislaenu kraan veel kord (ning siis veel kord jne jne) awada, et kergemat elujärge saada (kodanlusele muidugi). Eesti kodanlus teab ja näeb oma kadu ning sellepärast püüab ta saada weel mis wõib, et wõimalikult rohkem taskuid täita. Küllap töörahwas need wõlad maksab! Iga pankrottijäaja sahkerdaja püüab enne põhjakõrbemist juba aegsasti wõimalikult rohkem wõlga teha, et siis pärast, noh, — mida's pankrotilt ikka wõtta. See näitab, kuiwõrd see osaline stabiliseerumine seesmiselt wastuoluline ja kõdunend oli. Umbes samasugune on lugu ka Eesti kodanlise „iseseiswusega“.

Et asi süütuim näiks, püüab „Päewaleht“ kogu sellele rahajahile pisut teistsugust ilmet anda, lubades wäliskapitali abiga töölistele kestwat tööd muretseda, ning tunnistab ühtlasi ka seda, et „ainult sel teel (s. o. koostööga wälismaade suurkapitaliga. N. K.) luuakse wõimalus rasket rahalist kriisi põllumajandusest wälja tõrjuda“. „Kestwat tööd töölistele“! Milline ironia! Ainus ala, kus walges Eestis töölistele tõepoolest kestew töö kindlustatud, see on — sunnitöö.

Nagu Lätis, nii on ka Eestis wäliskapitali tulumaksust wabastatud. Wann. adwokaat A. Kann kirjutab „Päewalehes“ № 159, 14. V. 1928. a., et wälisfirmasid, kes Eestis tegutsewad, pole seni maksustatud; nüüd aga juhtus kuidagi, et keegi üliagar maksuinspektor kaks inglasi tulumaksu alla pani. „Inglased on väga pahased“, — lausub adwokaat sõna-sõnalt, ja et edaspidiseid pahandusi (wäliskreedite kraani kinnikeeramine wõi

midagi sarnast) ära hoida, soovitab ta „waadata läbi wiie sõrme selle seaduse peale, mis seda käseb teha“ (s. o. inglasi, välismaalast, väliskapitali makstada). Ju siis nähtawasti mõni 6. IV. 1916. a. välja antud tsariaegse tulumaksu seaduse (mis Eesti tulumaksu seaduse alus) paragrafi weidi sinnakanti wäänata andis, et maksuinspektor wõimaliku leidis olewat väliskapitali makstada Millega asi lõppes, pole teada, kuid kahtlemata ei tarwitsenud need inglased, samuti ka muud väliskapitalistid, oma kasudest sentigi Eesti riigikassale anda; ning üliagar maksuinspektor sai kindlasti näppude pihta selle eest, et ta kõrgeid inglasi julges pahandada. Kujukas näide Eesti n.n. demokraatiast, — kui seadus kodanlast puudutab, siis waadatakse selle peale läbi sõrme, puudutab ta aga proletaarlast wõi kehwtalunikku, siis müüakse tulumaksu wõla katteks wiilmane särk seljast ja lammas laudast oksjoni teel. Siis ei räägi riigiwõimu mehed, et selle seaduse peale waja läbi wiie sõrme waadata, ..

Missugune olukord kõige selle tagajärjel välja kujuneb, näitab see, et näit. Scheeli pank oma aruanded nii kokku seab, et sealte kuidagi välja ei paista, kui palju ta riigimakse peaks maksma (w. „Päewaleht“ 22. III. 1831.). Kasud on suured, maksab kuni 16% iga aasta diwidenti. Seesama Scheel wõlgnes juba 1928. aastal riigile 175 mln. Emk. ja ei mõtlegi neid maksta, alates juba 1921. aastast. Need wõlad laskis Eesti walitsus iganeda ja loobuti nende sissenõudmisest, s. t. kingiti Scheeli pangale need sajad miljonid margad. Proowigu mõni tööline, saunamees wõi kehwtalunik paarsadagi marka maksmata jätta, siis on kohe oksjonihaamer kuklas...

Mitte ainult „Päewaleht“ ei räägi väliskapitali elustawast mõjust Eesti majanduses. Samas toonis kirjutab ka „Eesti Majandus“ № 12, 1926. a.

„Oma eramajanduse arengu edu, millega wiimaseid aastaid iseloomustatakse, mille najal on terwenenud kogu riik, wõlgname suurel määral *wäliskapitali sissewoolule* („E. M.“ sõrendus. N. K.), mis süstemaatiliselt tööstusse ja kaubandusse tõmmati meie suuremate kommertspankade kaudu. Kui poleks olnud neil aastail miljardilisi, peaasjalikult lühiajalisi wäliskrediite, oleks wõimata olnud see arenemine ja meie rahwamajanduse astumine ilmamajandusse, mis praegust seisukorda iseloomustab“.

See kiidulaul kajas 1926. aastal, kapitalismi osalise ja ajutise stabiiliseerumise ajajärgu algupoolel. Praegu põeb Eesti, nagu Lätigi, rasket ja pikalist majanduskriisi, mis seotud üleilmse majanduskriisiga Neist tsiitaatidest paistab selgelt, et eesti kodanlus ise oma wõimulolekut wäga suurel määral seob wäliskapitaliga. Ja selles on tal õigus.

Weebruaris s. a. kirjutas „Päewaleht“, et wäliskapital Eestis raudteedesse tungib. Kuid lähemat selle kohta kusagil veel ilmunud pole. Weidi hiljem teatas seesama leht, et inglise „Standard Industrial Trust“ile on 1. aprillist 1931. a. alates kuuekuuline aeg antud Eesti weejõudude ja turbarabade uurimiseks; selleks, et kui nad inglastele meele järele, et siis neid energeetilisi allikaid kontsessioonile anda. Kas pole seegi fakt üheks momendiks wahenditus interwentsiooni ettewalmistamises, ja kas pole seesinane „Standard Industrial Trust“ seesugune asutus, nagu neid ilmasõja eel igasuguste uurimiste ettekäändel piirimaadel peastaapide ülesannetel wäga ja wäga palju töötas?

Niisugune on olukord wälismaise aktsiakapitali alal Eestis. Nendegi puudulikkude andmete najal wõib öelda, et wäliskapital, eriti inglise kapital Eesti rahwamajanduses ja siit kaudu ka poliitikas (ning wastu-

oksa) oma tahtmist pea takistamata läbi wiia saab. Kõik tähtsamad tööstusharud ja majandusalad on väliskapitali mõju all, ning arusaadaw, et niisuguses olukorras rahvuswaheline imperialism Eesti majandust füiel määral wõib ära kasutada interwentsiooni ettewalmistamiseks (mida ta juba teebki). Sõja puhul on väga tähtis, et lähedal wäerinna seljataga oleks teataw tööstusline baas, kust wägesid tuntawal määral warustada wõib. Eriti selgelt aga paistab see Eesti olenewus wäliskapitalist silma riikliste wäliswõlgade lähemal waatlemisel.

Riigi ja omawalitsuse asutuste wäliswõlad

Peale Eesti majanduses olewa wälismaise aktsia-kapitali lasub eesti töörahwa turjal weel määratu, peajasjalikult riikliste wäliswõlgade koorem, mis Eesti ametlikkudel andmetel (1931.-32. a. riigieelarwe seletuskiri) järgmine on (Mln. Ekr.):

Tabel nr. 9.

Numb- rid	Missugune wõlg ja kellele	1. jaan. 1929	1. jaan. 1930.	1. jaan. 1931.
1	Toitluswõlg Briti walitsusele	4,43	4,30	3,97
2	Sõjawarustuse wõlg Briti walitsusele	16,46	16,41	16,37
3	Raudteematerj. laen Briti firmalt „The Royal Exchange Assurance“	1,88	1,65	1,42
4	Vickest Ltd'ile Wene-Balti taewaehituse ja mehhaanika a/s obligatsiooni eest	—	0,32	0,29
5	Toitluswõlg P.-Am. Ühisriikide walitsusele	59,91	60,67	61,75
6	Raha- ja pangareformi wälislaen (n.n. Rahwasteliidu laen)			
	a) P.-Am. Ühisriikide osa	14,79	14,66	14,63
	b) Inglismaa ja Hollandi osa	12,60	12,53	12,45
7	Rootsi kaubakrediit	0,88	0,82	0,75
8	Rootsi Tikustrusti laen	—	—	7,61
	Kokku	110,86	111,41	119,29*)

119,29 mln. krooni ehk 11 miljardi 929 miljoni senti, see on soliid summa ja iga Eesti elaniku kohta on riiklise wäliswõla koorem (noored ja wanad kaasa arwatud) üle 110 krooni.

Riikliste wäliswõlgade üldsummast, 119,29 mln. krooni, on 82,09 miljoni Ekr. tehtud klassisõja ajal ja ainult 37,2 mln. Ekr. on pärit hilisemast ajast, ning sellepärast wõib ainult seda osa wäliswõlgadest nimetada niiõelda tootwaks otstarbeks tehtud laenuks ja seda teatawa piirini väga tingimisi. Sest ka sellest osast on suured summad läinud enam ebatootwate, kui tootwate ülesannete peale, näit., eestkätt, Rootsi Tikustrusti laen, mis strateegilise Tartu-Petseri raudtee ehitamiseks läks.

*) Huwitaw on siinkohal märkida, et Eesti riiklised sisewõlad 1. jaan. 1930. a. olid 4,9 mln. Ekr. ja 1. jaan. 1931. a. — 6,7 mln. Ekr.

8 miljardi 200 miljoni senti võlgneb Eesti Inglise ja Ameerika raha-meestele weriste sinelite, püsside, padrunite, suurtükkide, kuiwatatud kartu-lite ja muu eest, mis eesti kodanlusel klassisõjaks Nõuk. Wenemaa vastu waja oli, mida ta tarwitas proletaarse rewolutsiooni lämmatamiseks kodus *).

Loomulik, et kui Eesti majandusel lasuwad sellased ebatootwad wõ-lad nii suurel hulgal, et Eestil siis ka $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$ maksmine nende eest üle jõu hakkab käima. Nii on wiimase 5 aasta jooksul Eesti wõlg P.-Am. Ühis-riikidele wõlaprotsentide arwel 13,8 mln. dollarit 1. jaanuariks 1931. a. kaswanud 16,5 mln. dollarini.

Eesti wõlg P.-Am. Ü-le konsolideeriti 26. now. 1925. aastal. Wõla põhisumma kuni konsolideerimiseni oli 12 mln. dollarit. Sellele lisaks jookswad $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$ 1,8 mln. dollarit. Nii moodustas konsolideeritud wõlgade üldsumma 13,8 mln. dollarit. Wiimane wõlakustutuse aasta on konsoli-deerimiselepingu järgi 1984. Jookswaid $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$ peab Eesti selle aja jook-sul maksuma 19,5 mln. dollarit (seda muidugi siis, kui wõla ja $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$ maks-mine normaalselt läheb), nii ét üldsumma, mis Eesti P.-A. Ü-le wõla kustutamise lõpuni (1984. aastani) maksuma peab, on 33,3 mln. dollarit (13,8 + 19,5), ehk 12 miljardi 420 miljoni senti **). Tegelikult aga kuju-neb see summa palju suuremaks, missugust tendentsi wäljendawad juba wiimased aastad, s. o. nagu ülal juba öeldud, kaswab wõlasumma maks-mata jäänud $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$ arwel, mis omakord jällegi $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$ kannawad ja sedasi wõlakoormat progressiivselt suurendawad.

Sarnane on lugu ka pea kõikide teiste wõlgadega, s. t. ka neile kõigile peab Eesti kuni nende kustutamiseni 100—150% protsentidena juurde maksuma (muidugi siis, kui Eesti „iseseiswus“ „Taara abiga seni pü-siks...“). Kujuka pildi Eesti riigi wäliswõlgade kaswust annab see, kui ülaltoodud wõlasumma kõrwtutame wäliswõlgade summaga 1923. a., mil see oli 64,32 mln. Ekr. ja 1924. a. — 75,26 mil. Ekr., seega on juurdekasw mõne aastaga umb. 90%! Majandusliselt suurte arenemiswõimalustega maale, terwilisele rahwamajanduslisele organismile seesugune wälislae-nude kasw hädaohtlik ei ole, sest et kui need kapitalid seal tootmisse mahutada, siis tasuwad nad end warsti ära ja sel juhusel on wäliskre-diidid aina tulusad, on majandusorganismisse, piltlikult öelda, uue were walamine. Kuid Eesti traagika just selles seisab, et puuduwad need perspektiivid ja wõimalused (seni kuni Eesti lahutatud on loomulikust tagamaast — NSW Liidust), et osalt suurperemeeste käsul, osalt omal tahtmisel, üle jõu käitwaid ebatootwaid militaristlisi kulutusi tehakse jne, ning siin muutuwad wälislaenu elustawa were asemel, teatud ajajärgu perspektiivis surma kiirustawaks kihwtiks.

„Wirtschaftsdienst“ (8. II. 1929) arutab Eesti majanduslist olukorda ja leiab, et see kaunis hea olewat; muret tegewat waid rahwaarwu liig aeglane kasw. Kodanline sulemees, mõistagi, ei, suutnud näha kogu seda kõdunemist, mis peitus selle Eesti kapitalismi tollaegse (1927-28) osa-lise ja ajutise stabiliseerumise taga. Ta ei näinud seda, et sama 1928. a. lõpul ja 1929. a. algul Eestis kokku warises see osaline ja sisemiselt wastu-oluline, stabilisatsioon ja üleilmse agraarkriisi ning sellele pisut hiljem seltsinud tööstuskriisi tagajärjel ja oma arengu sisemiste seaduste resul-taadina maad wõttis raske majandusline kriis, mis praegugi järjest süwe-

*) Alles 1929. a. algul sõid Eesti sõdurid neidsamu kuiwatatud kartuleid, mis 1919-20. aa. Ameerikast toodi (!).

**) „Мировое хозяйство 1913—1927“, ЦСУ СССР, 1928, стр. 519.

neb *). Arusaadaw, et wäliskapital Eestit oma küüntesse haarates oma kurnamisega kriisi süwendab ja pikendab, kitsendades eestkätt siseturgu. Sest need miljonid ja miljonid, mis wäliskapital iga aasta $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$, diwidentide jne näol maalt wälja weab, tulewad ju eesti töörahwa niikuinii üpris kõhnast taskust. Nii maksis Eesti riigi ja omawalitsuste wäliswõlgade pealt $\frac{0}{0}\frac{0}{0}$:

1925. a.	135	mln. senti
1926. a.	136	" "
1927. a.	261	" "
1928. a.	371	" "
1929-30. a.	478	" "
1930-31. a.	534	" " (eelarwe järgi)

(„Eesti Statistika Kuukiri“ № 92 (7), № 93 (8) 1929. a. ja „Rigasche Rundschau“, 20. I. 1930.).

Need arwud on seletamatagi selged küllalt.

Ning arusaadaw on siis, et wäliskapital seesugust tulu allikat nii kergesti oma käest minna ei lase ja weel enamgi püüab wälja pressida, mida saab.

„Eesti Majandus“ № 12—1926. a. (lhk. 427) kirjutab selles suhtes:

„Wäljamaa pankiir, kes nüüdsel ajal raskustesse sattunud riigile raha annab, nõuab paratamatult kontrolli ühe ehk teise reaalse wäärtuse wõi tuluallika üle laenu tegijas riigis. Tema segab ennast riigi sisemisse ellu, saawutab endale seal pikemaks ajaks mõju ja püüab loomulikult oma seisukorda selleks ära kasutada, et wõimalikult palju oma kasuks wälja pigistada“.

*) Eesti majanduse raskuste ja kriisi arengust annawad kaunis selge pildi järgmised faktid.

1) Weksliproteste oli Eestis:

1923. a. — 12.456 tk.	5.440 000 Ekr. wäärtuses
1924. a. — 25.267 tk.	11.940 000 " "
1925 a. — 29.488 "	11.390.000 " "
1926 a. — 40.797 "	10.250.000 " "
1927 a. — 47.159 "	10.350.000 " "
1928 a. — 45.155 "	10.340.000 " "
1929 a. — 83.788 "	18.990.000 " "
1930 a. — 92.275 "	19.820.000 " "

(„Eesti Statistika Kuukiri“, nr. 112 (2) 1931. a.).

Silma torkab selles tabelis weksliprotestide järsk kasw 1929. a. ja 1930. a. nii arwult kui wäärtuselt.

2) Eesti wäliskaubandus (mln. Ekr.):

	1929. a.	1930. a.
Wäljawedu	117,50	96,40
Sissewedu	122,30	98,37
Läbikäik	239,80	194,80
Bilans	— 4,48	— 1,97

(„Rigaer Wirtschaftszeitung“ nr. 2. — 24. I. 1931.).

Wäliskaubandus on 1930. a. järsult wähenenud. Bilansi wäksem passiivsus wõrreldes eelmise aastaga oleneb sisseweo suurest kärpimisest.

Et „E. M.“ siin tõepoolest märki tabab, näitab eriti kujukalt Rahwasteliidu laen, selle tingimused. Laen realiseeriti Londonis Midland Bank'a kaudu ja New-Yorgis Hallgarten ja Co kaudu. Need pangad (nende kaudu rahwuswaheline imperialism) on praegu tegelikult pea täielisteks pere-meesteks Eesti majanduses kui ka poliitikas. Toome mõned punktid Rahwasteliidu laenu tingimustest:

Eesti pank muudeti emissiooniõigusega erapangaks, kel monopoolne õigus rahamärkide väljaandmiseks Eestis. Eesti walitsuselt wõeti emissiooniõigus ära. Eesti pank diskonteerib ainult lühiajalisi weksleid, kuna pikaajaliste wõlakohustustega opereerimiseks asutati uus hüpoteek-pank — „Pikalaenu pank“. *Rahwasteliidu rahandusnõunikul on „Eesti Panga“ nõukogus vetoõigus.* Wõlakohustuste täpse tasumise järele walwamiseks Eesti riigi poolt pandi Eestisse Rahwasteliidu kuraator ametisse. Laen kindlustati aktsiisiga tubaka, tuletikkude, hülsipaberi, pärimi, wiina ja likööri pealt, kuid kui neist ei jatku, siis wõidakse kindlustuseks wõtta ka muid riigieelarwe paragrahwe.

Ja kõigele sellele lisaks ei saanud Eesti tegelikult kuigi suurt summat sellest laenust oma näppu, ja see ainult kanti ta arwele wälismaa pankades, ning Rahwasteliidu wolinikust oleneb see, kuipalju seal eesti walitsusele suhu tilgutada. Laen tehti 1927. a. ja temast lootsid eesti tõusikud päris paradiisitoojat. Kuid kõigest hoolimata teatab „Päewaleht“ juba 1929. a. oktoobris, et „käiwad ringi wisad jutud, et wälislaen ja kullafond juba ära tarwitatud on“. „Päewaleht“ waidleb sellele wastu, kuid teeb seda kaunis mannetult, sest — „kus suitsu, seal tuld“.

Huwitaw on jälgida, kuidas reageerib rahwuswaheline rahaturg Rahwasteliidu Eesti laenu paberitele. Selle laenu pariteet on $94\frac{1}{2}$. Londoni börsel oli laenu kurss 1927. a. juulis, augustis ja septembris $\frac{3}{4}$ punkti wõrra pariteedist kõrgem, mis seletataw Rahwasteliidu garantii mõjuga ja hariliku ülespuhumisega nende pankade poolt, kes laenu realiseerisid. Kursiwõnkumised algawad juba 1927. a. septembris, ja oktoobris langeb kurss järsult kuni $91\frac{1}{2}$ -ni. Nowembris 1927. a. algab pikaline tõus (Eesti majanduse stabilisatsiooni ajajärk), mis kestab vähemate wõnkumistega kuni 1928. a. juuni lõpuni, jõudes isegi kuni 100-ni, mis küll harilik nähtus peale $\frac{0}{0}$ maksmist laenupaberite pealt, siis kuni detsembri lõpuni ebakindel tõus $1-1\frac{1}{2}$ punkti wõrra ja 1929. a. jaanuarist algab kiire langus, mis kestab kuni juuni keskpaigani samal aastal. See on seotud Eesti majanduse olukorra järsu halwenemisega 1929. a. algul. Kurss langes 80 ni. Sealt peale on wäike tõus, mis uue langu-sega asetub ning 1930. a. lõpuks ja 1931. a. alguks on see kurss langenud juba kuni 63 punktini. Weel 1929. aastal imestab „Päewaleht“ naiwi nagu tehes, et ei tea küll, mis selle nii suure kursilanguse põhjuseks on... Just nagu ei teaks ta, missugune on Eesti majandusline olukord ja just nagu ei teaks ta, et börsse niisuguste nähtuste peale wäga tundeliselt reageerib. Näit. lasi „Waba Maa“ 1929. a. kewadel jutu lahti moratoo-riumist ja kohe wastasid New-Yorgi ja Amsterdami börsed sellele järsu eesti laenupaberite kursi langusega.

* * *

Eesti omawalitsuse asutuste wäliskohustustest pole meil rohkem andmeid käepärast, kui ainult Tallinna linna laen, mis weewärgi ehitamiseks mõne aasta eest Londonis 180 miljoni sendi suuruses tehti riiklises kindlustusel. Nii et Eesti wäliskohustustele ka see summa tuleb juurde arwata.

Hiljem oli kord palju kisa uuest linnade välislaenust, mida loodeti saada (linnad isegi kaklewad juba laenu jagamise pärast oma wahel), kuid nähtawasti ei leitud siiski rikkaid onusid, kes raha oleks annud.

* * *

Eesti väliskohustustele peab juurde lisama veel ühe, mis raske koormana lasub töörahwa turjal, eriti maal. See on tasumaksmine endistele Balti parunitele neilt wõõrandatud maa eest (see ei puutu küll väliskapitali tegewusesse, waid on ainult osa maksubilansist), mis otsustati 1926. aastal, kuigi klassisõja päewil kodanlus töölisteklassi ja töötawa talurahwa petmiseks lubas maa tasuta wõõrandada. „Ega hunt hunti ei murra“, ütieb wanasõna ja eesti potipõllumeestest pastilaparunitel polnud nüüd, mil pärisparunid poliitilise wõimu juurest kõrwaldatud, enam tõsist põhjust wiimaste peale wihane olla. Ja pealegi leidus pärisparunitel mõjukaid eestkostjaid tasusaamise küsimuses. Saksa walitsusega oli isegi konflikt selle küsimuse pärast ja Saksa riigipäewa esimees, sots Loebe, oli sunnitud isiklikult Tallinnasse sõitma, et parunitele raha wälja pressida. Ning „Kölnische Zeitung“ 16. okt. 1925. a. toob huwitawa sõnumi selle kohta, et Eesti P.-A. Ühisriikide saadikule anti Washingtonis otsekohe mõista, et tal Ühisriikidelt enne mingisugust laenu ega muud rahalist toetust loota pole, kui mõisnikkudele nendelt wõõrandatud maade eest tasu makstakse, sest Eesti agraarreform ei wastawat Ameerika loogika nõuetele. — Kuna Eesti sel ajal pinda sondeeris välislaenu saamiseks, siis on arusaadaw, et see Washingtoni hoiatus mitte tähtsusetu tõukejõud polnud nende tegurite kogusummas, mis eesti kodanlust mõisnikkudele tasumaksmist kiirendama sundisid.

5. III. 1926. a. wõeti mõisnikkudele tasumaksmise seadus lorikogus wastu (ja 1927. a. saadi ka juba välislaenu), mille järgi 55½ a. jooksul maksta tuleb 5 miljardi 349 miljoni senti, millest 2 miljardi senti läheb mõisnikkudele ja ülejääw osa Eesti walitsusele „maareformi teostamise kulude katmiseks“ (s. t. eesti kodanluse kaukesse). Hilisemate lisanduste ja täienduste tagajärjel on see summa suurenenud ja „Põstimees“ räägib 7 miljardi sendilisest summast. Kuid jääme ettewaatuse pärast esialgse arwu juurde. Sellele 2 miljardile, mis mõisnikkude kätte läheb, peab juurde arwama veel kapitaliprotsendid (5% = 100 mln. st. aastas), mis mõisnikkudele wälja makstakse. Nii makstakse 1929-30. a. (Eestis algab eelarwe aasta 1. aprillil) korralise riigieelarwe järgi mõisnikkudele 24 miljoni senti („Riigi Teataja“ № 28—1929. a.) ja sama aasta lisaelarwe № 1 järgi 12 miljoni senti („Riigi Teataja“ № 23—1930. a.). Kokku seega aastas 36 miljoni senti, plus kapitali protsendid — saame umb. 136 miljoni senti.

Suur osa endistest parunitest elab välismaal, peaaesjalikult Saksa maal ja neile kuuluwad maatasumaksud peab arwama Eesti väliskohustuste hulka, s. o. kapitaliks, mis Eestist wälja weereb. Wäga raske on öelda, kui suur osa ülaltoodud 136 miljonist (mis, muide, meile wäiksena näib) otsekohe välismaale läheb, kuid et see summa kaunis suur on, näitab see, et need maksud eesti kodanlusele peawalu teewad ja ta praegu ametis on sellega, et wõimalikult kõiki mõisnikke, kes tasu saawad, Eestisse tagasi kutsuda, et sellega seda osa tasust, mis nüüd välismaale läheb, siseriigis hoida. Kõige selle tõttu ei tee meie arwatawasti suurt wiga, kui sellest 136 miljonist sendist 70 miljoni senti arwame selleks osaks, mis 1929-30. aastal välismaale läks.

Kui nüüd kõik need summad kokku arwata, mis 0/0, diwidentide jne näol iga aasta Eestist wälja weetakse, saame järgmise pildi: 1) Töösusse ja muudele rahwamajanduse aladele mahutatud väliskapitali 0/0,0/0 aas-

tas (kui aluseks võtta 1927. a. väliskapitali hulka Eestis, mis praegusest summast kõikide tunnuste järgi otsustades kindlasti tuntavalt madalam) — 400 miljoni senti; 2) riigi- ja omavalitsuse asutuste välisvõlgade ‰‰ (1930-31. a.) — 534 miljoni senti; 3) mõisnikkudele tasumaks maa eest — 70 miljoni senti; 4) pankade väliskorrespondentide arwete ‰‰ (wõtame pangaprotsendiks 5, mis ennem madal kui kõrge) — 200 miljoni senti. Kokku moodustawad need arwud Eesti kohta hiiglasumma — 1 miljard 224 miljoni senti, ehk 12,24 miljoni eesti krooni.

Siin peitub üks tähtsamatest teguritest, mis põhjustab Eesti majandulise kiratsemise, pikalise väljasuremise. Niipalju weab üksi väliskapital Eestist iga aasta wäärtusi wälja. Kuid eesti kodanlus ju ise kurnab ka weel omakoord eesti töölisi ja töötawat talupoega ja ega temagi wälismaisest kapitalistist oma elumõnustusete suhtes maha taha jääda, kurnamas ja nõõrimas on ta aga wast weel agaram.

Möödamannes peab paari sõnaga puudutama Eesti maksubilansi küsimust. Kõigepealt, Eestis puudub seni kindel maksubilansi koostamise metodoloogia ja sel koostamisel tehakse ametlikult igasuguseid mahinatsioone, et kuidagi aktiivsaldot wälja pressida. Need wõtted on niiwõrd läbipaistwad, et isegi kodanlised majandusmehed ametlikke maksubilansisid ei usu. Nii wõtab W. Poom („Pwl.“ 7. VI—1928. a.) Eesti 1926-27. aastate maksubilansi harutusele ja leiab lõppude lõpuks, et kui ametlikudel andmetel selles on 9.360 tuhande krooniline aktiivsaldo, siis see tegelikult kujuneb 3.600 tuhande krooniliseks passiivsaldo. Nii oli maksubilans (1000 Ekr.):

Aastal	Deebet	Kreedit	Saldo
1926	14.672	18.370	+ 3698
1927	18.394	14.794	— 3600
1928	151.066,5	144.062,0	—7004,5*)

Ja õigusega ütleb „Päewaleht“, et niisugune maksubilans rõõmustamiseks põhjust ei anna. Hilisemast ajast pole meil maksubilansi kohta üksikasjalisemaid andmeid, kuid 1930. a. kokkuwõtted näitawad Eesti wäliskaubanduses tuntawat tagurpidi minekut (wäliskaubanduse bilansi aktiivsus wõi passiivsus on otsustawa tähtsusega Eesti maksubilansi küsimuses). Nii langes lina wäljawedu 1930. a. 8,5 mln. kroonilt 3,4 mln. kroonini; puusaaduste wäljawedu 1930. a. 11 kuu jooksul oli 6,8 mln. krooni, 1929. a. samal ajal aga 11,6 mln. krooni jne.

See maksubilans ei näita asjade tõelist olukorda, sest siia pole paljud wäljaminekud üles wõetud. Kas wõi näiteks see, et eesti rahamehed tihti ei usalda suuremaid summe oma riigis hoida, waid paigutawad nad wälismaile (eestkätt Saksamaale) kinniswaradesse, ostes maju jne, panewad raha wälispankadesse jne. Kui palju sel teel waluutat Eestist wälja läheb, on weel wõimata öelda.

*) 1928. a. andmed on wõetud A. Renningi raamatust „Народное хозяйство Эстонии“, изд. Эстонско-Союзносоветской Торговой Палаты, 1930.

Samuti kui Lättigi, tungib wäliskapital Eestisse esiteks otsekohe kasusaamise otstarbel (kõrged kapitaliprotsendid, wõrreldes Läänega odavam tööjõud, looduswarad — mets, õlikiwi j. m.) ja ka selleks, et siin pinda walmistada interwentsiooniks NSWLiidu wastu, kindlustada enda sõjaliseks kallaletungiks proletaarsele riigile, järjelikult poliitilistel põhjustel.

Et Eestis tegutsewas wäliskapitalis inglise kapital suures ülekaalus, siis tuleb siit otsida seda juurt, milles wõrsub Eesti äärmiselt inglise-orientatsiooniline wälispoliitika. Eesti on üheskoos Poolaga ja wiimasel ajal Soomega kogu aeg olnud üks wihasematest NSWL waenulistest riikidest meie läänepiiril ja tantsinud kogu aeg ihu-hingega Londoni pilli järgi. Kõige selle tõttu on Eestis interwentsiooni ettewalmistused wast weel suuremad kui Lätis, kus seda sõjajärgi teatud määral ohjastab NSWL-Läti waheline kaubaleping, mis Lätile praeguse kriisi ajal suuri tulusid annab (ka Eestiga on NSWLiidul kaubaleping, kuid see on seni Eesti walitsuse Londonist inspireeritud poliitika tõttu suuremalt osalt jäänud paberile).

Missugused andmed tõendawad seda, et Eestis kogu aeg tehakse konkreetset ettewalmistust interwentsiooniks ja et see ettewalmistus eriti wiimasel ajal palawliku kiirusega areneb? Toome mõningaid fakte.

Narwa ümbruskonnas tehakse kindlustustöid, kusjuures tarwitatakse raudbetooni. Sealsamas ehitatakse uusi ja parandatakse wanu teid, mil puhtsõjaline tähtsus ja mis enamuses on perpendikulaarsed meie piirile. Piiriäärsetes raioonides toimetatakse soode kuiwatamist, samuti ka metsaraiumist-strateegilistes punktides, et kõrwaldada sõjategewust takistawaid tegureid.

Huwitaw on, kui eesti kodanlus ingeri kulakute likwideerimisel pisaraid walab, siis ta wäga wähe piuksub sellest, kuidas ta Petseri, Isbõrski ja Narwa ümbruskondadest kümnete ja kümnete perekondade kaupa wenelasi sisemaale Matsalu lahe äärde wälja saadab, et piiriäärt sõjapuhuks „hädahohtlikust olluset“ puhastada.

On ehitatud 2 sõjawäelaagrit, — üks Narwa sihis (Kurtinas) ja teine Pihkwa liinil (Wärsk-Petseri), kuhu suweti koondatakse igat liiki sõjawäeosad.

Möödamannes peab nimetama ka seda rohkearwulist lasketiirude hulka, mis wiimasel ajal pea igas suuremas alewis (rääkimata linnadest) kaitseliidu poolt ehitatud ja kus kaitseliitu hoolega treeneritakse.

Eesti ehitab agaralt strateegilisi raudteid. Nii on Tartu-Petseri raudtee pea täiesti puhtsõjalise tähtsusega ehitus, mis tehti Rootsi Tikustrusti laenuga — nii siis wäliskapitali wahendilul osawõtul. Iseloomulik, et seda raudteed hakati ehitama meie piiripoolsest otsast. Teises järjekorras kawatsetakse seda raudteed pikendada Tartust üle Wiljandi Pärnuni, mis Pärnu sadamat lubab wäga kergesti suurte interwentsioonitärwete sisseweo teenistusesse panna. Selle raudtee ehitamise arutamisel lausus kindral Laidoner riigikogus, et — „meie ise ei saa määrata, kuhu see raudtee ehitada, seda dikteeritakse meile“.

Lõpetamisel on Wirtsu-Rapla raudtee ehitamine. Peale selle on Tallinna-Narwa raudteelt ehitatud neli puhtsõjalise tähtsusega raudteeharu mereäärde, mis eriti kohandatud soomusrongide tegewuseks.

Laiendatakse tuntawalt Haapsalu ja Pärnu sadamaid, vähemal määral Tallinna sadamat, missugune töö Eesti rahwamajanduse seisukohalt sugugi õigustatud pole, pealegi praegusel askel kriisajal.

Piiri ääres, eriti Narwa-Pihkwa sihis, on ehitatud hulk autoliikumiseks

kõlbulikke teid, mis wäga soodsad motoriseeritud wäeosade liikumiseks ja muudeks sõjalisteks wedudeks üldse.

Rakwäre juurde ehitati suur aerodroom, kuhu koondatd peaaajalikult häwitajatetüüpi Inglismaalt ostetud lennukid. Lennuwäe sõjaline ettevalmistus toimub inglise instruktorite juhatusel. Muu lennuwägi on koondatud Tartu ja Tallinna aerodroomidele. Peale selle on Narwa, Jõhwi, Waiwarasse, Wõrusse, Petserisse jne ehitatud rida maandumispaiku.

Sõjariistus jõudude ettevalmistamise alal peab nimetama seda, et algkooli lõpuklassides ja keskkoolides sunduslik sõjawäeõppusi sisse seati ühes igasuwise laagriõppusega, Kaitseliidus on 15 polku (wõi malewat). Kaitseliitu warustatakse esijärjekorras kõige moodsamate tehniliste wõitluswahenditega ja alles siis regulaarwäge.

Sundusline sõjaõppus koolis, kaitseliidu tegewus jne wõimaldas Eestis 1-aastalist wäeteenistust maksma panna, mis lubab iga aasta terwete, teenistusealiste meeste arwu ülejäägita haarata tegewawäe teenistusega. Nii on kogu teenistuskõlbulik meessugu alates algkooli wiimastest klassist sõjapuhul õpetatud tagawarawägi.

Eriti tähtis on aga see protsess, mis toimub eesti sõjawäe alalistes reorganiseerimistes, mille sihiks on lähendada sõjawäe rahuaja organisatsiooni, struktuuri sõjaolukorra omale. Wiimane reorganiseerimine seisib selles, et kõik polgud, peale kahe, mis jäid piirikaitseks, s. o. iseseiswaaiks wäeüksustest. Neis suurendati staape, anti wastaw tehniline personal ja warustus, nii et pataljoniid muutusid tegelikult polkudeks, pataljoni komanderid — polgukomanderideks. Pataljoniide arw ja sõdurite hulk neis ei muutunud, kuid muutusid staabid, mis said polgule wastawad juhtimisewaheneid jne. Milleks seda waja? Aga selleks, et juba nüüd luua polkude jaoks kindel kondikawa, mida mobilisatsiooni ajal kohe inimestega täiendada ja nii polkudeks teha wõib, ja teiseks, sõjaliselt on wäga tähtis, kui wäeüksuse juhtiw aparaat juba rahuajal wõimalikult rohkem sõjaolukorrale wastawates tingimustes täpselt harjub kokku töötama, mis sõjategewuse kiireks arendamiseks ülitarwilik. Praegu on Eestil 3 diwiisi sõjawäge, milles 12 üksikpataljoni, igaüks polgu (rügemendi) õigustega, siis auto-tanki polk, 4 lennudiwisjoni. Muuseas, Eestil on oma sõjalennuasjanduse arendamise wiie-aasta plaan, mis ette näeb iga aasta Inglismaalt 12 sõjalennuki ostmist.

Eestis toimuw interwentsiooni ettevalmistus on wäga lähedalt seotud rahwuswahelise imperialismi NSWLiidule kallaletungi ettevalmistusega, on selle lahutamata osa. Eks näita seda küllalt selgelt inglise sõjalaewastiku igasugused wõruskäigud Balti merde, Soome, Eesti, Läti jne sadamaisse; siis need inglise-Prantsuse kindralite „huwireisud“ Eesti, kus „südantliigutawa hardusega“ minnakse waatama klassisõjaegseid lahingu-paiku NSWL piiri ääres (muigugi selleks, et waadata, kuidas edenewad sõjalised ettevalmistused neis kohtades); kindralstaapide wastastikused külastamised (Eesti-Läti-Soome-Poola jne), kusjuures käiakse kuni 50 meheline salkadena, isegi alamohwitserid wõetakse kaasa, rääkimata kaitse-liitude esitajaist. Seesuguseid näiteid wõiks tuua palju, kuid jatkuw neistki.

Interwentsiooni hädaoht muutub järjest reaalsemaks. Seda tähistab ka see metsiku terrorilaine tõus, mis näha Eestis wiimaste kuude jooksul, kus rewol. töölisi armuta tapetakse ja türmidesse topitakse. Sedasama tõendab kindralite märgukiri riigikogule, kus fashistlist riigikorda nõutakse ja seda jõuga lubatakse maksma panna, kui seda ametlikult kolme kuu jooksul ei tehta. Need kõik on lüüdi ühtlases interwentsiooni ettevalmistamise ahelas. Ja siin talitab eesti kodanlus täiesti inglise-prantsuse kapitali juhtnõõride järgi.

Kodanlusega tegutsewad interwentsiooni ettewalmistamises käsikäes ka sotsid. Eesti sotside seisukoht selles suhtes ei lähe põrmugi lahku II Internatsionaali seisukohast, mille järgi kõige kurja juur ilmas ou NSWLiit ja kõik abinõud on lubatawad selleks, et seda „kurja juurt“ maa pealt kaotada.

Selles järjest terawnewa sõjahädaohu õhkkonnas on EKP ülesanne sel alal kogu jõuga paljastada laialiste töolisteklassi ja kogu töörahwa hulkade ees seda konkreetset ja reaalselt majanduslist ning poliitilist olenewust, milles Eesti asub imperialistlike, eestkätt Inglismaa suhtes, ning kõiki neid nähtusi ja tagajärgi, mis selle olenewusega seotud. Ta peab paljastama, kuidas see olenewus ja eesti kodanluse oma poliitika Eestit wiib interwentsioonile NSWL vastu ja sotside töörahwawaenulist fashistlist, purukodanlist osa selles. EKP peab paljastama neid paendlisi waateid tööliklassi ridades, mis wäidawad, et Eesti ainult wäliskapitali abil püsti seisab, sest need waated wiivad sinna wälja, et Eestis pole proletariaadil waja wõitlust pidada, et eesti kodanlus langeb siis, kui tuleb proletarne rewolutsioon Läänes. Samuti peab wõitlema ka wäliskapitali osa allahindamise vastu Eestis. Oma parempoolsete, oportunistlike wigade tõttu nõrgenes partei wõitluswõime tuntawalt ja sellepärast ei suutnud ta ka tarwilist wõitlust pidada interwentsiooni hädaohu vastu. Praegu, mil EKP ideelisest ja organisatsioonilisest kriisist üle jõudmas ja põhjalikku pöörangut teostab oma töös leninistilisel alusel, peab ta ka maksimaalset tähelepanu koondama wõitlusele sõjahädaohu vastu, koondama jõude wastulöögiks.

* * *

Teeme mõningad kokkuwõtted, kõrnutame wäliskapitali tegewuse Lätis ja Eestis ja waatame neid järeldusi, mis sellest tegewusest wõib teha.

Olles tunginud sügawale Läti ja Eesti majandusse, määrab wäliskapital praegu tegelikult ka nende riikide poliitika „pealiini“. Wäliskapitali huwid on eesti ja läti kodanluse poliitika sihtjoonte määrajaks.

Wäliskapitali tegewuses Lätis ja Eestis on wäga palju ühiseid jooni. Kuid samal ajal on ka erinewusi, milledest tähtsam see, et kui Eestis on inglise kapital rõhuwas ülekaalus ja teiste maade kapital mängib seal wõrdlemisi wäikest osa, siis esinewad Lätis 2—3 imperialistlike suurriigi kapitalid pea wõrdsetena. Arusaadaw, et see asjaolu esile kutsub kas wõi warjatudki kujul wõitluse nende kapitalide wahel. Lätis käib see wõitlus eestkätt saksa ja inglise kapitali wahel. Kõige sügawamale on Lätis oma juured ajanud saksa kapital. Ta tunneb ülihästi kohalisi olusid, turutingimusi jne. Kuid wiimasel ajal (s. o. peale ilmasõda) wõitleb Inglismaa siin wäga edukalt Saksamaaga ja wõidab ühe seisukoha teise järgi oma kätte, püüdes saawutada samasugust olukorda, nagu on Eestis. Wäga tähtis asjaolu Inglismaa kasuks on juba seegi, et 65% kõigist Läti wäliswõlgadest on Inglismaa käes. Ja kuigi aktsia-kapitalide alal inglise kapital Lätis saksa omast seni maha jääb, lubab arenemise tendents öelda, et ta wiimasest mööda jõuab, pealegi kui silmas pidada, et reparatsioonimaksudega nõrgestatud Saksamaa Baltimaal küllalt aktiivselt ei suuda inglise wõistlusele vastu astuda. Peale selle ei tohi unustada ka seda, et terwe rea wähemate maade kapitalid, mis Lätis tegutsewad (näit. Hollandi j. t.) on Inglismaa otsekohese mõju all ja teewad tarwilisel silmailgul seda, mida heaks arwab inglise kapital.

Põhja-Am. Ühisriikidel, kes piiriiriikide olukorda ja sealseid tingimusi nii hästi ei tunne, kui Saksamaa ja Inglismaa, on raske wiimastega

wõistelda. Kaudselt tungib P.-A.Ü. mõju Läti Rootsi kaudu (rootsi tikustrust, kelle seljataga seisawad ka suured New-Yorgi pangad). See asjaolu, et üleilmses ulatuses ameerika kapital edukalt inglise kapitali wälja tõrjub ja ta seisukohad oma kätte wõidab (näit. Lõuna- ja Põhja Ameerikas), ei tee sugugi paratamataks seda, et inglise kapital lähemal ajal oma seisukohad Baltimere idarannikul Ühisriikide kapitalile peaks loowutama. Praegu aga näeme siin hoopis wastupidist tendentsi. Ja see on ka arusaadaw, sest Inglismaa on üks kõige wihasemaid NSWL waenlastest, üks kõige agaramaist interwentsiooni ettewalmistajaist. Selleks wiimaseks ettewõtteks on aga wäga tähtis kogu Baltimaad oma päka alla saada. Ning ei käi ju see lõppude-lõpuks ka P.-A.Ü. huwide wastu, kes Nõukogude wabariigi häwitamisest samuti huwitatud kui teistegi maade kodanlus. Ja sellepärast ei tee P.-A.Ü. erilisi pingutusi Inglismaa wäljatõrjumiseks Baltimaalt. Sest niisuguste imperialistlike riikide, nagu P.-A.Ü. ja Inglismaa wahelist wõisilust ei otsustata siiski Riia ja Soome lahtede kaldal, waid hoopis awaramatel wõitluswäljadel.

Lähemal ajal pole loota Läti ja Eesti majanduslise olukorra paranemist. Jatkub kriisi ebaühtlane süwenemine, s. t. on wõimalikud lähemad tõusujärgud, millele seda suuremad kriisiwäpustused järgnewad. Kuigi pehmeneks üleilmne majanduskriis, siis ei tähenda see kaugeltki veel olukorra paranemist Lätis ja Eestis, sest need maad ägawad oma enda majanduse lahendamata wastuolude pihtide wahel (milledest siin wõimalik pole lähemalt rääkida). Kuid pikaldane, krooniline majanduskriis piiririikides nõrgendab sega tõket, mille imperialistlike suurriigid ehitasid NSWL ja Lääne wahele. Selle tõkke olemasolu on aga imperialistlike riikide huwides hädatarwilik, samuti ka see, et nad Baltimaad wõiksid kasutada interwentsioonihüppeks hoowõtmise paigaks. Sellepärast teeb rahwuswaheline kapital ka tulewikus kõik, mis ta wõimuses, et seda tõket alal hoida ja wõimalikult kõwendadagi. See aga tähendab uute wäliskapitalide toomist Läti ja Eesti, eestkätt inglise ja prantsuse kapitali toomist. Kuigi iga wäliskapitali mahutus Läti ja Eesti ei toimu igakord otsekohe interwentsiooni huwides, siiski on praegusel ajal, mil tõõstus- ja rahanduskapital imperialistlike riikide aparaatidega lahutamataalt ühte kaswanud, wäga ja wäga raske wahet teha, missugune kapitalimahutus on otsekohe interwentsiooni huwidas ja missugune mitte. Kuid kahtlemata on näit. igasugune inglise kapitali mahutus Eestisse kas otsekohe- selt ehk mõnede kõrwalteepe kaudu seotud interwentsiooni küsimusega.

See kõik tähendab aga nende riikide veel suuremat wäliskapitali köidikutesse mässimist. Imperialistlike riikide wäliskapitali mõju kasw piiririikides tõukab neid maid ikka enam aktiivsemale nõukogudewastasele poliitikale, mida soodustab ja omakord põhjustab majandusline kriis neil mail. Ja pole kahtlust, et sellest wastuolulisest protsessist tingimata wälja kaswab nende riikide aktiivne osawõtt interwentsioonist NSWLiidu wastu.

Sellepärast on meie ülesanne: kogu jõuga täita wiie-aasta plaani wõimalikult lühema ajaga, et kindlustada riigikaitset, agaramalt kui kunagi enne valmistada enesekaitseks ja hoolikalt jälgida meie läänenaabrite — Eesti ja Läti — majanduslise ning poliitilise elu ilmuwusi. Ühtlasi peame nende maade majanduslisi nähtusi wõtma järjekindlama ja põhjalikuma uurimise alla, et selle töö tulemustega arwestada endi praktilises tõõs. Käesolew kirjutis tahab olla wäikseks katseks sel alal.

N. Karotamm.

Järeilmärkus. Peale käesolewa artikli kirjutamist on ilmamajanduses sündinud asju, millel piiriirikidegi suhtes suur-tähtsus. See on kõigepealt saksa rahandusline katastroof tänawu juulikuus ja inglise rahanduse katastroof septembris. Saksa rahanduse katastroof, mis ähwardas Saksamaal tuua 1923. a. taolist inflatsiooni ja millest ta esialgu pääsis rahwuswahelise kapitali (eestkätt P.-A.Ü.) waheseegamisel, awaldas suurt mõju nende maade majanduse peale, kus saksa kapital tegutseb suuremal määral. Ka Lätit puudutas ta tuntawalt. Danatpanga kokkuwarisemine tõi Lätis kaks pangakrahi, mis Läti nii-kui-nii kriisitõbes waewlewale majandusele raskeks hoobiks ja isegi läti rahakursule karde-tawaks lõögiks. Oma rahanduse terwendamiseks tegi Läti walitsus Prantsusmaal 20 mln. frangilise laenu. See kõik näitab, et Prantsusmaa aktiivsus ja poliitiline mõju ka piiriirikides suureneb ja et saksa kapital oma seisukohti ikka enam kaotab Prantsusmaale ja Inglismaale.

Kaugelt suurema tähtsusega on inglise rahanduse katastroof 21. septembril. Naelsterlingi kurs langes paari päewaga 18 prots. Hinnad tõusewad. Börsed kogu Euroopas suluwad üksteise järgi ukсед. Kogu rahwuswahelist kreditiüsteemi ähwardab tõsine kokkuwarimise hädadoht, mis kogu ilmamajanduses sünnitaks ennenagemata segaduse, majanduskriisi äärmuseni teritab ja suurendab töölisteklassi ja kogu töörahwa wiletsuste koormat. Kahtlemata saab sel inglise rahanduse katastroofil Eesti majanduse ja eestkätt rahanduse peale väga rusuw ja purustaw mõju olema, sest nagu ülalpool nägime, on Eestis peaaegu monopoolseks peremeheks inglise kapital. Üleilmse majanduskriisi keerdkäikudes walmiwad ühiskondlised hiiglawapustused nii imperialistliste suurriikide kui ka nende Baltimere äärsete pisisulaste jaoks.

22. IX. 1931.

N. K.

„Isborski“ õppetund tänapäewaks

(Sm. Jürna nim. Kultuuramajas 2. septembril peetud kõne järele)

Eesti töörahwas mälestab 12-dat korda Isborski julma ja õudset weretööd. Mitte ainult sellepärast, et need, keda mõrtsukalik wägiwald 12 a. eest Isborski lepikus tappis, seal töölisteklassi eestwõitlejatena, töörahwa wabaduse kaitsjatena surid. Eesti proletariaat on enne ja pärast kaotanud kümneid kordi suuremal arwul wõitlejaid oma ridadest, kuid sellegipärast jääb Isborski mõrtsukatöö mälestus nagu tulise rauaga põletatud märk eesti töörahwa ihusse, ja seda nimelt sellepärast, et tal, otse tänapäewa eluline tähtsus ja mõte on eesti tööliste wõitluses, et ta õppetunnid tänapäewgi samuti elulised on kui 12 aastat tagasi.

Tuletame ainult lühidalt neid asjaolusid meele, mis meid tänapäew weel nende tapatalgudega seowad. 30. augusti peale (1919. a.) oli määratud Eestimaa ametiühisuste esimese kongressi kokkukutsumine. Walitsusel, kus selkorral esimest wiilulit mängisid sotsid, oli väga hästi teada, et töörahwa esindajad siin selgesti ja julgelt oma rewolutsiooniliste seisukohtadega wälja astuwad. Oldi sellepärast ärewil ja osa walitsusest kaldus arwamistele, et kongressi ei maksa lasta kokku tullagi; sõjaline jõud oli kindlasti walitsuse pool, oleks kerge asi olnud kongressi ära keelata. Nii mõtleski vähemalt kodanline osa walitsusest. Kuid sotsidel oli sellest wähe, neil oli kawatus töölistele tugewasti aadrit lasta, ja ettekääned selleks ei wõidud lasta kaduma minna. **Sotsid ihkasid tööliste werd.**

Weel enam, sotsid olid juba kuude wiisi tööliste weresauna ette walmistanud. Tolleaegne siseminister, sots Aleksander Hellat, jutustab oma mälestustes sellest awalikult, et tööliste rewolutsioonilise aktiivi „Wenemaale saatmine“ mitte ainult sotside peres ammu otsustatud polnud, waid et tema, Hellat, isegi saatmise korraldust oli ette walmistanud, muu seas wäerinna kindralitega „ülesaatmise“ wõimalused läbi arutanud ja Narwa wäerinnal isegi juba kohta selleks ära tähendanud.

Meil ei ole põhjust Hellati seletuste juures, selles osas vähemalt kahelda. Sellest aga selgub ilma pikema seletusetagi, et sotsid wäljasaatmise ammu juba olid otsustanud, ja ametiühisuste kongress neile ainult parajaks wäliseks põhjustuseks ja ettekäändeks oli: mitte kongressi tegevuse ja otsuste pärast ei tapetud töölisi, waid sellepärast, et seda sotside ninameeste mõrtsukalik kamp nõudis — sotsid janunesid töörahwa were järele, kongressist tehti *sellepärast* paragrahw. Sedasama tõendab teinegi asjaolu: wäljasaadetud ei olnud kaugeltki mitte kõik kongressi saadikud, polnudki kongressil; enamgi weel — wäljasaadetawate nimekirja seatud samati nagu wäljasaatmise plaangi... *enne* kongressi kokku! Hellat jutustab awameelselt, et ta enne kongressi juba isegi oma parteiseltsimehe W. Maasiku kohta wäljasaatmise nõusoleku annud — kui see rahutegemise poolt hääletab. Teiste kohta polnud mingisugust tingimist; tähendab, need olid wäljasaatmisele, olid surmale mõistetud ka siis, kui nad kongressil suud ega sõrmegi poleks liigutanud.

Seega: Isborsk oli kõige järjekindlamalt ettekawatsetud mõrtsukatöö sotside poolt töörahwa kallal. Hellat on selle oma mälestustes awalikult sotsidele ajalukku raiunud, kinnitades täpselt kõike, mis kommunistid sellest 12 aastat on tõendanud.

Et nimelt *mõrtsukatöö* oli ette kawatsetud ja mitte „ilmsüütu“ „wäljasaatmine nõukogude maale,“ nagu seda mõrtsukad ise oma käte werest pesemiseks seletada püüawad, on igaühele selge, kes tolleaegset olukorda silmas peab. Juba ligi aasta otsa oli tööliste armutut tapmist jutlustatud, kõige metsikumate prowokatsioonidega ässitatud ja õhutatud — eestkäät jällegi sotside poolt ajakirjanduses, koosolekul, asutawas kogus, iga risttee ja teeharu peal. Tegelikult oli tööliste tapmine rabades, kruusaukudes, kraawides otse igapäewaseks praktikaks saanud; need weristati üksikult ja salgawiisi. Oli *üldine meeleolu* kodanliste ja sotsliste timukate ridades, et rewolutsioonilisi töölisi nimelt *füüsiliselt häwitada* tuleb — see peeti kõige kindlamaks abinõuks nendest lahtisaamiseks. Laidoner kinnitas hiljem seda olukorda selge sõnaga: kui wäljasaadetawad minu wäerinna kaudu oleksid läinud, neist poleks ükski eluga pääsenud! See on ometi selge küll, ka sotsmõrtsukatele.

Sotsidele oli see meeleolu enam kui küllalt tuttav, polnud nad ju mitte asjata sagedased kätalised wäerindadel. Ja kui nad siiski otsustasid oma õhwril „wäljasaatmisele“ mõista, siis ometi kindlasti ette nähes, ette teades, et neid nii wõi teisiti surm ootab. Kui aga mõrtsukad nüüd tagant järele seletada püüawad, et nad seda „kurba juhtumist“ pole *ette näha* wõinud, siis küsime neilt: aga miks ei suuda teie *tagant järelegi näha*? Kuulake, mis Hellat teile jutustab:

„S-d-de poolt heidetakse minule ette, et ma midagi ei ole suutnud ära teha süüdlaste awalikuks tulemiseks ja nende karistamiseks. *See oli lihtsalt wõimatu*. Meie wõime arwata ja kahtlustada, aga süüdistada ja weel vähem süüd kindlaks teha *ei suuda ükski wõim meie wabariigis*. Kümme aastat on sellest mööda, ja ei mina ega Strandmann ei tea midagi sellest. Kindral Laidoner tegi peale seda

walitsusele ettekande, milles uurimist lubatakse korraldada, kuid kindral Laidoner suutis seda niisama wähe kui iga teine.“ (Minu sõrendus. — Strandmann oli peaminister. — H. P.)

Kas wõib lapsikumalt selget seletust ollagi, et Isborski mõrtsukatööd keegi *ei taha* awalikuks teha, ja ei taha sellepärast, et see sotside kawatsetud ja wäerinna timukate abil toimepandud tapatöö niihästi kodanluse kui ka — ja eriti! — sotside huwides oli. Kui mitte, siis — noh, siis wõiksime neile appi tulla ja ütelda, et Isborski tapatöö otsekohesed täidesaatjad Eesti wabariigi välispassiga wälja sõitsid, et nad weel tänapäew Eesti wabariigilt — tööliste tapjad tööliste werewaewast! — pensiooni saawad, et nende aadressid E. wabariigi walitsusele wägagi hästi teada on, ja et nad seal waruks walmis seisawad; koguni sedagi, et alles mitte wäga ammu, kui sõjaline kallaletung Nõukogude Liidule — tuntud interwentsiooniplaani järele — õige lähedal päewakorral seisis, et siis neilsinatsetel timukatel Eesti walitsuse hoiatus taskus oli: walmis olla esimese kutse peale tagasi Eestisse ilmuma, kus...ued weretööde plaanid täitmist ootawad...

Muidugi, seda kõike pole Hellatitel, Reidel, Astidel, Johansonidel tarwis alles meie kaudu kuulda saada, nad teawad seda ammu juba, samuti nagu eesti töörahwas ammu juba teab, kes Isborski tõelised mõrtsukad on. Hellati seletus ütleb ainult awalikult wälja, et *tööliste tapjatele Eesti wabariigis mingisugune wõim midagi teha ei saa*. Mitte sellepärast muidugi, et neid üles ei leita, waid loomulikult ja arusaadawalt sellepärast, et need mõrtsukad ise walitsuse ridades istuwad. Need, kes Isborskis kuule lennutasid, olid ainult agarad käsutäitjad, muud midagi. Mõrtsukatöö toimepanijad istusid rahulikult Tallinnas. Ja istuwad seal tänapäew weel. Kui Eesti wabariigi toed. Tööliste tapmise eestehiwad nende rindu „wabariigi“, kaitseliidu jm. autähed — kuni Prantsuse aulegioni ja Inglise püksipaelaordu tähtedeni. Niisugune on Isborski tõeline nägu.

Kuid mis oli siis nende timukate ohwrite surmasüüd?

Eesti kodanlus ja sotsmõrtsukad ei ole selle kohta vähematki kahtlust jätnud, kongressi saatus kõneleb sellest selget keelt. Kongressil lasti raskeid asju kõnelda: lubati arutada rasket majanduslist ja poliitilist olukorra, seda terawalt arwustadagi; lubati arutada ametiühisuste eelseiswaid ülesandeid, kuigi siin awalikult Kominterni seisukohtadele asuti; lubati paljastada sotside juudasenägu ja neid tööliste kongressilt minema kihutada; weel enam — isegi seda lubati, et tõelised inglise konsuli prowokatsioonid awalikult paljastasid; sellest wiimastest taheti isegi poliitilist kapitali lüüa: laiadele hulkadele seletada, et waadake, ega meie ikkagi liitriikide imperialistide käsikud pole, kui meid inglise konsul pükist maha tõugata kawatseb. Sellest oleks trump saanud.

Kõike seda lubati, oli walitsuse koosolekul juba enne kongressi lubada otsustatud. Ainult rahutegemist, sõja lõpetamise küsimust ei tohtitud kongressil puudutada. Ja niipea kui seda tehti — ja proletariaat ei saanud seda puutumata jätta — niipea kui seda ainult *puudutatigi*, kihutati kongress laiali; resolutsioon sõja lõpetamise nõudmise kohta wõeti wastu alles hiljem, kui kongress laiali ajamise käsust hoolimata edasi töötas, kuni sõjaline jõud tuli.

Mispärast oli sõja ja rahu küsimus sedawõrd walus eesti kodanlusele ja sotsmõrtsukatele, et seda tööliste kongress puudutadagi ei tohtinud? Meie loeme nüüd tolleagsete juhtiwate tegelaste mälestustest, kuidas nad kõik nii wäga rahu igatsenud ja koguni selle heaks aiwa

töötanudki. Välisministri aseaine Ants Piip kinnitab, et tema algusest peale sel kindlal arwamisel olnud, et nõukogudewõim püsima jääb ja sellepärast Eesti poliitika temaga kokkuleppimises peaks seisma; Hellat ei ole vähem rahuarmastaja; tema kaudu kuuleme, et isegi Laidoner aina rahutegemist olewat soowinud...

Miks ei pidanud siis töölised sellest rääkida tohtima? Wastus wõib ainult üks olla: sõda oli eesti kurnajatele elu- ja surmaküsimus; nõukogudewõimu häwitamine oli eesti timukate eluülesanne. Mitte asjata ei tähendanud nõukogudewõimu häwitamiseks kawade eriteadlane, inglise riigimees Churchill, alles hiljuti, et rajariigid otse loomulikuks walliks on enamlase läändetungimise wastu — neil olewat kogemusi nõukogudewõimust ja sellepärast eluliselt huwitatud selle wastu wõitlemisest. Churchill teab seda.

On arwamisi awaldatud, nagu oleks eesti timukad sellepärast sõda wenitanud, et inglise imperialism neid selleks sundis. See on tõsi, kui ainult osaline tõsi. Ants Piip seletab, et isegi inglise seitsmenda järgu poliitikasuured, kellelt tema inglise walitsuse poliitika üle informatsiooni saanud, teda hoiatanud ja manitsenud: maksku mis maksab, sõda vähemalt 1. nowembrini edasi pidada (s.o. niikaua et Judenitsch oma pealetungis saaks alustada). See oli isegi seitsmenda suu kaudu selge käsk küllalt. Teised, kohal, kõnelesid muidugi weel konkreetsemalt. Aga sõjapidamise wenitamist ainult inglise poliitikaga seletada oleks eesti kodanluse ja eesti sotside tõsise näo ja poliitika kinnimätsimine. Eesti kodanlus ja sotsid ei olnud vähem nõukoguwõimu häwitamisest huwitatud kui inglise imperialistid. Mitte inglise imperialism ei ajanud eesti kodanluse ja sotside lehti hõiskama; meie wägede õlul langeb peagi punane Kroonlinn; meie wäed marsiwad warsti punasesse Petrogradi! jne. See oli eesti kodanluse, eesti sotside eluline ihä nõukoguwõimu häwitada ja tsaariwalitsust uuesti pukki aidata. Eesti kurnajatekambal oli oma „iseseiswus“ ainult kõlksuks, selle tõeline sisu ja mõte seisid selles, et kindlustada eesti töörahwa kurnamise wõimalust. Nad oleksid jällegi leppinud tsaariwalitsuse raudse saapakanna all ägamisega, kui aga sel teel oleks pääsenud nõukogudewõimu hädaohust, kui aga oleks alles jäänud wõimalus, kas wõi tsaariwalitsuse kubjana, eesti töörahwalt higi ja werd wälja pressida. Sellepärast läks eesti „rahwawägi“ hõisates tsaari uuesti troonile upitama, sellepärast organiseeriti ja warustati Judenitschi armee sõjakäiguks, kulutati miljonid miljonite peale tsaariwõimu uuesti ülesehitamiseks, järjelikult — eesti iseseiswuse halastamatuks hävitamiseks.

See näitab enam kui selgesti, et eesti kurnajate kildkond, kodanlus ja nende sotstimukatest kannupoisid, ka ise sellest eluliselt huwitatud olid, et sõda edasi pidada, kuni nõukogudewõimu hävitamiseni. See seletab, miks ametiühisused sel silmapilgul ei tohtinud rahust sõna lausuda, ei tohtinud vähematki kihutusetööd teha sõjaliku meeoleu nõrgestamiseks. Me kordame weel — sotsid ei olnud tsaariwalitsuse uuesti pukkiajamisest mitte vähem huwitatud kui kodanlus. Kui walida oli tsaariwõimu ja nõukogudewõimu wahel, siis walis ja walib sotsmõrtsukate kamp eksimatult — tsaariwõimu. Mitte asjata ei tähendanud omal ajal sotside ülemtimuk K. Ast; et sotsidel enamlastelt muud midagi oodata ei oľewat kui — kõit. Sotstimukad sots. partei aktiivist teawad wäga hästi, mis nad tööliste poolt on ära teeninud; sellepärast roomasid ja roomawad nad kõigi tagurliste wõimude jalge ees, et neilt armu ja — leiwakoорukest teenida. Just sotsid olid juhtiw ja otsustaw jõud selles walitsuses, kes Judenitschi wäge organiseeris, warustas ja nõukogudewõimu hävitamiseks ette walmistas. Just sotside walitsus oli see, kes kõik rahuettepanekud kalewi alla toppis,

surnuks waikis wõi neist mööda hiilis. Sest neil oli ikkagi weel lootust — tsaariwalitsuse elustamiseks.

Kas on tänapäew neis põhiseisukohtades, mida Isborsk nii terawalt paljastas, midagi muutunud? Ei midagi, peale selle wahest, et nõukogudewõimu ligi 14-aastase kestwuse aeg küllalt selgesti on näidanud, mis kodanlust töörahwariigis ootab, ja et üleilmne majandusekriis, kapitalismi üldkriisi äärmise terawuseni siwendades proletaarse rewolutsiooni ka teistel maadel juba käega katsutawasse lähedusse toob. Teiste sõnadega: et otsustawa wõitluse, otsustawa kokkupõrke wajadus paratamata selgelt üles kerkib.

Kas ei ole sellepärast nõukoguwõimu häwitamise küsimus eestigi kodanlusel ja eestigi sotsmõrtsukatel ka tänapäew samati eluline küsimus, elu- ja surmaküsimus, nagu ta seda oli Isborski päewil, 12 aastat tagasi. Ja kas ei walmista eesti kodanlus ühes sotshaschistidega tänapäew samati tsaari wõi mõnda muud kurnajatewalitsust Wenemaal jalule seadma, nagu 12 aasta eest Judenitschi upitamise aegul. Ja kas ei häwita tänapäewane faschistide ja sotshaschistide walitsus, kas ei häwita kodanlus ja sotstimukad tänapäew samasuguse halastamatusena, nagu Isborskis, rewolutsioonilist töörahwast, kes seda kawatsetawat tapatööd töörahwa kallal takistada tahab. Kas ei ole kewadised tapatööd ja suwised rüüstamised põrandaaluse organisatsiooni kallal Isborski lihtsustatud wäljaanne — sotside eelkäiwa prowokatsiooniga, juudaste, äraandjate, alatute nuhkide sissetungimisega tööliste rewolutsioonilisesse organisatsiooni, et neid rewolutsioonilisi wõitlejaid kodanluse ja — sotsmõrtsukate meelega kaaki wõi elusalt türmi mädanema saata. Nagu Isborskis, nii on see ka tänapäew teetasandamine imperialismile ja töörahwawõimu kägistamisele Nõukogude Liidus.

On alles jäänud seega kõik põhiseisukohad, on alles jäänud armutu wõitlus ja on alles jäänud eesti wõitlewal proletariaadil ta ülesanded selles wõitluses: organiseerida töörahwast, proletariaati linnas ja maal ja kehwtalurahwast rewolutsioonilise wõitluselipu ümber, et takistada kodanluse ja sotsmõrtsukate kawatsust töörahwariigi kägistamiseks imperialistide werise raudrulli aiste wahel. See on tänapäew eesti töölisteklassi eluline ülesanne, milleks Isborsk oma halastamatu paljastustega kaasa aitab kurnajate, faschistide ja sotshaschistide nägu ka tänapäew alasti kiskuda, ka tänapäew neid nende sõnademulinade ja paberist seaduselipakate tagant wälja kiskuda ja töörahwale kui kurnajaid, äraandjaid, timukaid näidata. Ka tänapäew on töörahwa eluliseks ülesandeks Eestis wõidelda sõjahädaohu wastu, Nõukogude Liidule kallaletungimise wastu, kõigi nende sõjawalmistuse plaanide wastu, mida kodanlus ühes sotshaschistidega, imperialistide suurrõwikute näpunäidetel sepsitewad. Selles eestkät seisab Isborski tänapäewane eluline tähtsus ja õppetund eesti töörahwale.

H. P.

Sõjahädaoht ja piiririigid

W. Mitzkewitsh-Kapsukas

On üldtuttaw, et imperialistid löid piiririigid kui kaitsewalli „enam-luse tõbe“ wastu. Seni, kuni oli weel iwake lootust tsaari kindralite wõidu peale Nõukogude Wenemaa üle, et siis luua „ühtlast“ „jagamata“ Wenemaad, ei tunnistanud nad Eestit, Lätit ja Leedut, kui iseseiswaid riike. Piiririikide iseseiswust tunnistas kõige esmalt Nõukogude Wenemaa, kes mitte sõnades, waid tegelikult täies ulatuses teostab rahwaste enese-

määramise poliitikat. Waatamata 14. oktoobri 1920. aasta Tartu rahulepingu peale Nõukogude Wenemaaga, jätkasid Soome walgekaardlased, Soome walitsuse toetusel, sõjalist tegewust Nõukogude Wenemaa wastu. Samuti wõttis ka Eesti kodanline walitsus 1919. a. aktiivselt osa kindral Judenitschi sõjakäigust Leningradi peale. Läti kodanlus sõdis Nõukogude Wenemaa wastu saksa parunite „landeswehri“ abil. Isegi leedu kodanlus, saades 12. juuli 1920. a. rahulepingu järele Wilna, tegi igasuguseid takistusi puna-
wäele, kui see Warssawi alt taganema sunnitud oli.

Kõik see näitab, et piiririigid algusest peale täitsid oma „kaitsewalli“ ülesannet ausasti. Kui kõigile sellele weel juurde lisada walge terrori tegewust, mis walitseb noortes „demokraatlikkudes“ riikides, need rewolutsiooniliste tööliste ja kehwiktalurahwa esitajate elajalikud tapmised ja piinamised Eesti, Soome, Läti ja Leedu türmides, siis wõib kindlasti öelda, et Versailles süsteemi loojad wõiwad täiesti rahul olla oma wasallidega.

Terawnew majandusline kriis kapitalistlistel maadel ja sotsialistlise ehitustöö hiiglakasw SNW Liidus seab ikka terawamini wastamisi kaks ilma, kaks süsteemi — kapitalistlise ja sotsialistlise, kodanlise diktatuuri ja proletaarse diktatuuri. Ühes sellega wõtaw uuesti hoogu interwentsiooni ettewalmistus Nõukogude Liidu wastu. Rahwuswahelised rööwikud kardawad ise otsekohe alata interwensiooni SNW Liidu wastu, sest waatamata kõikide laimujuttude peale, see loosung laialiste töötawate masside hulgas küllalt wastuwõetaw ei ole. Nagu näitas meile „Tööstuspartei“ protsess, pidid piiririigid Poolamaa juhatusel mängima selles asjas silmapaistwat osa.

Kuid ebaõige oleks tõendada, et piiririigid on ainult imperialistide tööriistad. Sarnast waadet kaitseks mitte üksi mõned poola seltsimehed, kes täiesti alla hindasid poola oma kapitali tungi idasse. Sattudes sellega parempoolsete kilda (sm. Braud, Kostrschewa j. t.), waid ka üksikutel läti seltsimeestel ja teistel. Tegelikult aga ei suuda piiririikide kodanlus, jäädes ilma SNWL laialdastest turgudest, wõita omale uusi laialisi turge kapitalistlistel maadel. Ta kannatab järjest suurenewa siseturu kokkukuiwamise all laialiste hulkade ostujõu langemise tagajärjel ja on sattunud ummikusse. Kõik piiririigid siplewad praegu sügawas majanduslises kriisis, milles tööstusline kriis tihedalt läbi on põimunud terawa agrar-kriisiga. Waatamata selle peale leiab suur osa piiririikide ekspordisaadusi turgu SNW Liidus (näit. eksporteeris Läti läinud aastal 42% kogu tööstussaaduste wäljawaest SNW Liitu; Eesti ja Soome suurel arwul paberit jne). Hoolimata sellest, et suurt sissetulekut annab neile Nõukogude Liidu transiit, hoolimata isekeskistest õõrumistest leiab eesti, soome, läti ja isegi leedu kodanlus üksmeelselt wäljapääsutee ummikust — SNW Liidu häwitamise abil, nagu oleks see kõige kurja juur. Katastroofiline metsamaterjali ja lina wäljawaest hindade langemine piiririikides ei sünni mitte üleilmse raske majanduslise kriisi tagajärjel kapitalistlistel maadel, waid seda teeb nõukogude „dumping“ ja „orjade töö“. Sealihha, peekoni ja vähemal määral ka wõi hindade alanemises, mis on tähtsamateks wäljawaest aineteks Eestis, Lätis ja Leedus, on ikka „süüdlane“ SNW Liit. Olgugi et Nõukogude Liit eksporteerib wäga wäikese osa kogu ilma wõi, peekoni ja sealihha wäljawaest.

Nende küsimuste ümber käib piiririikide kõige pöörasem SNW Liidu tõrwamine. See mustamine on kodanlusel tarwilik selleks, et õhutada waenulist meeoleolu SNW Liidu wastu. Sellest laimukampaaniast wõtawad aktiivselt osa kõik kodanlised parteid, alates marufaschistidest ja lõpetades sotsiaaldemokraatidega; erilist aktiivsust awaldawad

viimased kui kapitalistide paremad abimehed masside petmises ja interwentsiooni ettevalmistamises.

* * *

Esimest wiulit kõiges selles tegewuses peale Poola mängib kahtlemata fashistline Soome. Mitte asjata ei aidanud inglise imperialistid seal mullu teostada fashistlist riigipööret. Fashistlised riigipöörded piiri-riikides on tähtsad lülid interwentsiooni ettevalmistamises. Samal otstarbel tehti riigipööre 1926 a. ka Poolas ja Leedus. Ka Läti ja Eesti fashiseeruwad edukalt. Mitte asjata ei näita Soome peale fashistlikku pööret nii aktiivset interwentsionistlikku tegewust, nagu Inglise sõjalaewastiku ja lennukite külaskäigud, sõjawäe reorganiseerimine Inglise ohwitseride juhatusel, weeluste paatide ja ristlejate ehitamine jne. Soomemaa seadis isegi oma kuueaastase relwastamise plaani kokku, mille järele suurendatakse sõjavarustust 700 miljoni soome marga eest. Kõigel sellel on oma kindel eesmärk, mida paljastas „Tööstuspartei“ protsess.

Mida wastas aga selle paljastamise peale soome ajakirjandus? Ei midagi. Ta waikis selle surnuks ja karjus ainult ühte, et „Tööstuspartei“ protsessi oli waja Stalinile selleks, et katta kinni oma läbikukkunud wiie-aasta plaani. „Soome sotsiaaldemokraat“ kõõrutas samasugust laulu. Mõni aeg hiljem olid 5-aasta plaani saawutusi sunnitud tunnistama isegi paljud kodanlised majandusteadlased ja kapitalistid. Ka piiriiriikide sotsid pidid muutmä oma kurssi. „Soome sotsiaaldemokraat“ 22—25 weebr. s. a. kirjutab:

„Prantsuse rahaministeeriumi ekspert reparatsiooni küsimustes ja Dawesi ning Youngi projektide autor hr. Parmentier, tulles tagasi Wenemaalt, järeldas, et waatamata igasuguste eitamiste ja ettekuulutuste peale, Wene walitsuse 5-e aasta plaan nagu näha õnnestub, ta on juba teostatud 75—80%...“ Edasi kirjutab sama leht järgmist: „Majandusepoliitika, mida Wenemaa ajab wäljamaa turgudel dumpingu näol, pole sugugi kasulik teiste maade palgatööliliste. Soome töölised peawad samuti tuntawalt kannatama meie idanaabri majanduspoliitika tagajärjel... Lühidalt, meie tahame ütelda, et küsimuse lahendamisel Wenemaaga on, meie arwates, ainult kaks teed: *wägiwaldne interwentsioon* ehk kokkulepe.“

Järgmises kirjatükis räägib „Soome s-t“ sõnades wägiwaldse interwentsiooni wastu, kartes et see ehk ei õnnesta, nagu ta ei õnnestanud kodusõja päewil. Kuid tegelikult aga toetab igasugust interwentsionistlikku tegewust. Ta teeb isegi awaliku ettepaneku wõitluseks SNWL wastu (just kui „dumpingu“ wastu) töölistel ühineda kapitalistidega. Muidugi, teades hulkade meeoleolu, ei saa soome sotsid awalikult propogeerida sõda SNW Liidu wastu. Nad teewad seda warjatult iga päew ja iga tund nagu teewad seda kõik teised kodanlised parteid. Sotsiaal-demokraadid on kõikide SNW Liidu wastaste hoogtööde esimesed toetajad. Wõtame kas wõi „Ingeri kampaania“, mida soome fashistid walitsuse aktiivsel toetusel N.W. Liidus asuwate ingerlaste ja soomlaste kollektiwiseerimise ning kulakute likwideerimise ajal ajasid. Selle hoogtöö ajal oli terve rida prowokatsioonilisi ja awalikke interwentsionistlikke wäljaastumisi SNW Liidu wastu.

Schütskor (soome fashistide organisatsioon) suurendas oma militaristlikku tegewust. Sotsid olid kibedasti ametis. Nad tõendasid wahu-suul, et mingisugust sõjahädaohtu pole olemas — sest wäike Soome on suure Wenemaa kõrwal nii wäeti, et ta kunagi ei julge alata interwentsiooni. Sõja hädaohust karjuwat ainult kommunistid ja fashistid. Sotsiaal-demokraadid on aga alati oma maa kaitseks walmis; selleks pooldawad

nad hulgalist s-d partei liikmete schütskori astumist, et luua ühist wäerinda kommunistide wastu.

* * *

Seesama, mida nägime Soomes, wõtab maad ka Eestis ja Lätis, kuid ainult natuke wäiksemas ulatuses. Ka siin on tooniandwateks inglise ja prantsuse imperialistid. Inglismaal realiseeritakse peaaesjalikult Eesti wälislaenuid. Umbes pool wäliskapitalist Eesti tööstuses ja kaubanduses on inglise oma. Lätis on poliitiliselt tooniandew Prantsusmaa. Eesti kodanlusele ja tema fashistlikul walitsusel on olnud alati inglise ja Poola orientatsioon. Laidoner ja Päts, kes walitsuse eesotsas loowad pinda fashistlikule riigipöördele, pooldawad kindlat Balti riikide liitu eesotsas Poolaga. Prantsuse, inglise ja Poola kindralstaabi esitajad töötawad agarasti Eestis ja Lätis. Sõjawäed reorganiseeritakse poola ja prantsuse ohwitsefide juhatusel. Noored ohwitserid õpiwad prantsuse ja inglise kõrgemates sõjawäekoolides. Eestis korraldati suuri manöwreid Läti ja Soome lennukite ning inglise leawastiku osa wõttel. Läti laewastiku 10 a. juubelist (juunikuul s. a.) kutsuti osawõtma Prantsuse, inglise, Saksa, Poola, Rootsi, Soome ja Eesti sõjawägede esitajad, mis muutus awalikuks demonratsiooniks SNWL wastu.

Niihästi Eestis kui ka Lätis aitawad sotsid kodanlistele sõjasepitsustele aktiivselts kaasa. Kuid siiski on Eesti ja Läti sotsiaaldemokraatide wahel tuntaw wahe. Kui Eesti sotsid awalikult wõtawad osa Pätsi walitsusest, et kodanlusega üheskoos teostada fashiseerimist ja pealetungimist töölisklassile, siis jääwad Läti sotsid „opositsiooni“, tarwitades tihtilugu „pahempoolseid“ sõnakõlkse, olles just nagu interwentsiooni wastu ja nõudes Lätimaa „erapooletust“.

Sõnakõlkse „erapooletusest“ on waja Läti sotsidele selleks, et sõjasüü ajada SNWL kaela. Ei Prantsuse-, Poola- ega Inglismaa imperialistid, ei „Tööstuspartei“ ega vähemlased ei taha sõda Nõukogude Wene-maaga — laulawad nemad. Ainult kommunistid ootawad sõda, sest nende arwates puhkeb sõja puhul üleilmne rewolutsioon. Nii räägiwad Läti „pahempoolsed“ sotsiaaldemokraadid, aidates sellega kaasa tuntud sotsinterwentidele Abramowitschile ja Dan'ile.

* * *

Erandina teistest piiririikidest paistab Leedumaa, kes juba 1926. a. kirjutas alla mittepealetungimise lepingu SNW Liiduga ja 1931. a. pikendas teda. Teisest küljest pole tal ka weel „normaalset“ waherkorda Poolaga. Kuid ka siin on wiimasel ajal pööret märgata. Fashistline Leedu, kartes masside liikumist, ei julge ise Poolaga läbirääkimisi ette wõtta, asja aetakse warjatult Eesti ja Läti kaudu. Eesti ja Lätiga tegi Leedumaa kaubanduselepingu. Nii pandi alus kõige lähemale „kultuurilisele“ läbikäimisele Eesti, Läti, Leedu ja Soome wahel. Eoola sõjaministeeriumi häälekandja hindab seda läbikäimist järgmiselt: „Wõib loota, et Leedu lignemine meie sõpradega annab wõimalust kustutada Leedut meie wõimalikkude wastaste kirjast. *Meie sõprade sõbrad ei astu meie wastu.*“

Nagu pärast selgus, tegi Läti lepingu Leeduga Poola mõju all, teostades sellega mitte oma ega „Balti“ — waid Poolamaa poliitikat. Sel moel koondub tihe interwentide rõngas SNWL lääne piirile.

* * *

Aegamööda teostatakse ühine wäerind SNWL wastu, mis ulatab Mustast merest Põhja Jäämereni — Poola hegemoonia all. Poola ja

Rumeenia ja Poola ning Eesti wahel on olemas ammu juba sõjalised lepingud. Läti ja Poola wahel on sõjaline leping Dwinski ja Latgallia üle. Wiimasel aastal sündis Poola ja Soome lähenemine. Läti ja Eesti kaudu tõmmatakse nõukogudewastasesse blokki ka Leedu.

* * *

Waatamata selle peale, et piiririigid agarasti walmistawad ette interwentsiooni, et Baltimaa kahtlemata saab tulewase Nõukogude Liidu wastase sõja toetuspunktiks, on meie kommunistlike parteide sõjawastane töö nimetatud maadel väga nõrk. Tuleb ette kommunistide ja komnoorte keskel interwentsiooni hädaohu allahindamist. Ei tehta küllalt laialdast selgitustööd sellel alal. Puudub massiline kirjandus, mis paljastaks sõjalisi ettewalmistusi, niihästi salajasi kui awalikke, seletades neid imperialistliku ja kodusõja kogemuste waral. Ei paljastata küllalt sotsiaal-demokraate, kes tihtipeale kõõrutawad „pahempoolseid“ sõnu just kui oleks nad interwentsiooni wastu. Need puudused meie komparteiide tegewuses peawad wiibimata kõrwaldatud saama.

Hispaania sündmuste puhul

(Järg.)

„Hispaania XIX as. on pronunciamiento*) maa“ (Engels). Nagu me juba esimeses artiklis tähendasime, oli XIX as. rewolutsioone terwelt wiis, nendest kaks wabariigi wäljakuulutamisega. Kuid kõik need rewolutsioonid teostati peaaesjalikult sõjawägede jõuga, kus mõni rahulolemata wäeosa wälja astub, teisi wäeosasid enesega kaasa tõmmates. Sarnased rewolutsioonid, waatamata oma hulga peale, jätsid alati lahendamata rewolutsiooni põhiprobleemid; jätsid häwitamata feodalkorra jäänused, puutumata mõisnikkude walitsuse maal. Selle tagajärjeks on, et need rewolutsioonid väga lühiealised on, peale mahasurumist ei jäta nad kuigi sügawaid jälgi ühiskondlikku ellu.

Nagu eelmises artiklis nägime, on kodanlis-demokraatliku rewolutsiooni arenemiseks ja süwenemiseks Hispaanias väga head tingimused olemas. Kuski mujal Euroopas ei ole feodalismi jäänuseid nii palju kui Hispaanias, kus nad imperialistliku kapitalismi kurnamiswormidega kõige tugewamini ühte kaswand ja läbi põimunud on. Wõimule asuw wabariiklik kodanlus-mõisnikuline blokk ei muutnud olewat olukorda peaaegu sugugi. Samad probleemid ja wastuolud, mis seisid rewolutsiooni ees Alphons XIII walitsuse ajal, ootawad rewolutsiooni poolt lahendamist, ka peale Alphonsi kukutamist. Neid kodanlis-demokraatliku rewolutsiooni küsimusi suudab ainult wõidukas töölis-talupoegade rewolutsioon lahendada, kuna kodanlis-mõisnikulise walitsuse juures mitte ainult need kodanlis-demokraatliku rewolutsiooni probleemid lahendamata ei jää, waid monarhia uuesti jaluleitamist alaliselt karta on. Edukaks rewolutsiooniks ei ole küllalt sellest, et kurnatud klassid enam olemas korras edasi elada ei suuda ega taha, waid selleks on waja weel, et nad selgelt teaksid seda eesmärki, mis neid wilitsusest ja kurnamisest päästab ning millise eesmärgi poole neil kõigest jõust wõitluses püüda tuleb. Selleks on waja, et vähemalt tema eelwäel — rewolutsioonilisel parteil, komparteil

*) Pronunciamiento = ülestõus, mäss.

täiesti selged oleksid need abinõud ja võitlusviisid, millega eesmärki saavutada; selleks on vaja veel seda, et töötavate masside enamus oma eelwäge usaldaks, et kommunistiline partei võitluses tööliklassi usalduse ja poolehoidu oleks võitnud ja et tööliklass temas oma huwide tõsist kaitsjat näeks.

Hispaania kommunistlik partei on nõrk organisatsiooniliselt, on nõrk ideoloogiliselt, on veel sõrdlemisi nõrk oma mõju poolest tööliklassi hulgas, ja see on Hispaania rewolutsiooni üks tähtsamatest puudustest. Veel on Hispaania tööliklassi hulgas rõhuwas enamuses, ühelt poolt — anarhistide-sündikalistide, teiselt poolt reformistide-sotsialistide mõju. Need kaks woolu tööliklassi hulgas on rewolutsiooni eduka edasiarenemise peataktusteks. Selleks, et Hispaania rewolutsiooni arenemistingimusi selgemalt omale ette kujutada, et praegusest olukorrast ja tööliklassi edaspidise rewolutsioonilise võitluse arenemise wäljawaadete kohta selgust saada, tuleb meil lühikene pilk heita minewikku ja waadata, kuidas Hispaania proletariaat praeguse olukorrani on arenenud, millised tema võitluskogemused ja võitluse-organisatsioonid on.

Esimised töölisorganisatsioonid tekiwad Hispaanias 1839-50. a., mil Hispaanias rewolutsiooniline liikumine laialdaselt arenes, mis 1842. a. wabariigi wäljakuulutamiseni wiis. 1839. a. said töölisel õiguse omale ühinguid luua. Kui aga rewolutsioon maha surutakse ja Isabella troonile pannakse, hakatakse ka tööliste organiseerimise võimalusi kärpima. See organiseerimise õigus oli ka rewolutsiooni ajal õige piiratud. Seadus lubas ainult wastastiku abiandmise ühinguid luua. 1868. a. septembri rewolutsioon kukutab Isabella ja annab töölistele wabama organiseerimise võimaluse.

Esimene Internatsionaal pöörab Hispaania töölisliikumisele suurt tähelepanu ja 1868. a. peale hakatakse kõigis tööstuslinnades Internatsionaali sektsioone asutama. 1870. a. oli 1 Internatsionaali Hispaania sektsiooni liikmete arv 40.000 ümber, 1871. a. aga üle 100.000. Kuid sellel ajal mängis wäiketööstus ja käsitöö Hispaanias veel suurt osa ning suur osa organiseeritud töölistest olid käsitöölised wõi wäikeettewõtete töölised. Sellepärast leiab Bakunini anarhistlik õpetus Hispaanias suurt poolehoidu. Kui Bakunin 1869—71. a. Internatsionaalis Marxi wastu võitlust algab, lööb rõhuw enamus Hispaania sektsioonidest Bakunini poole. Kui 1872. a. Haagi kongressil Bakunin Internatsionaalist wälja heidetakse, lahkuwad ka Hispaania föderatsiooni esitajad ja liituwad Bakunini loodud anarhistliku Internatsionaaliga.

Internatsionaali sektsioonide tegewusel tekiwad Hispaanias rida streike ja 1873. a. juulis anarhistlikke ülestõuse. Cartaagos j.m. luuakse anarhistide toetusel radikaalsete wabariiklaste poolt rewolutsioonilised ajutised walitsused, millised kuni nowembri lõpuni tegutsewad ja peale weriseid võitlusi Madridi ajutise walitsuse poolt häwitati. Sellele järgnew reaktsioon wiis wabariigi häwitamisele ja troonile sai Alphons XII.

Peale wabariigi häwinemist algab uus töölisliikumise tagakiusamise ajajärk. Anarhistliku Internatsionaali Hispaania föderatsioon kuulutatakse wäljaspool seadust olewaks ja peale mõneaastalist põrandaalust tegewust laguneb ta 1878. a. lõpulikult. Kuid ka rõhuw enamus ametiühingutest on anarhistide mõju all. Nende ametiühingute kongressil luuakse 1881. a. Hispaania töölisföderatsioon, kes oma tegewusprogammi puhtmajandusliku võitluse wõttis, igasuguse poliitilise liikumise wastu eitawale seisukohale asudes. Hispaania töölisföderatsioon koondas oma ümber 57—70.000 organiseeritud töölist. 1882. a. ja 1883. a. tekiwad suured streigid ja põllutöölise wäljaastumised, mis anarhistide juhatusel weriste kokkupõrkamis-

teni politseiga arenesid. Walitsus wõtab töölisorganisatsioonide wastu väga waljud abinõud tarwitusele ja 1888. a. häwitatakse Hispaania töölis-föderatsioon lõpulikult. Anarhistid, kes oma organisatsiooni kaotasid, lähewad üle indiwiduaalsele terrorile.

Sotsialistlik liikumine Hispaanias algab I Internatsionaali ajal, mil Hispaanias Bakunini mõju wastu prantsuse sotsialist Paul Lafargue töötas. Oma lähema sõbra Pablo Iglestiasega läheb neil korda mõningaid töölis-organisatsioone anarhistide mõju alt wabastada. Kuid kauaks ajaks jääb sotsialistlik liikumine ainult wäikse rühma püüdeks. 1879. a. luuakse Pablo Iglestiasel algatusel Madriidi Hispaania sotsialistlik partei. Parteil tuli esialgu pörandada all töötada ja kuni 1888. a. oli ta väga wäiksearwuline. 1888. a. teeb ta oma esimese kongressi, kus partei programm wastu wõtatakse. Sel ajal laguneb anarhistlik Töölisföderatsioon ja sotsialistlik partei püüab olukorda kasutada, et töölisi anarhistide mõju alt wabastada. Selleks kutsutakse 1888. a. Barcelonasse töölisorganisatsioonide kongress kokku, kust 40 töölisorganisatsiooni 3355 liikmega osa wõtsid. Sellel kongressil pannakse alus „Üldisele töölisühingule.“ Kuid ka „Üldine töölisühing“ jäi kauaks ajaks (kuni 90-te aastate lõpuni) wõrdlemisi wäiksearwuliseks, kelle mõju peaaegulikult Baskide maakonnaga piirdus. Sellele aitab kaasa suurel määral Hispaania sotsialistliku partei saamatu taktika, oskamatus, rewolutsiooniise praktika puudumine. See muutis ta teatawal määral kin-niseks sektiks. Järgmised arwud näitawad partei ametiühingute keskorga-nisatsiooni „Üldise töölisföderatsiooni“ liikmete arwu kaswu:

1888. a.	3.355 liiget	1910. a.	40.984 liiget
1895. a.	8.553 "	1914. a.	127.804 "
1899. a.	16.246 "	1918. a.	89.601 "
1904. a.	55.817 "	1923. a.	210.712 "
1906. a.	34.537 "		

Hispaania sotsialistlik partei, kes esialgu featawal määral igasugustest kompromissidest kodanliste parteidega ära ütles, on ise samal ajal väga tegawusetu. Eriti tuleb see nähtawale Cataloonias, selles tööstuslikult kõige enam arenenud Hispaania osas. Juba 70-ne aastates pääseb siin töölisorganisatsioonides anarhistide mõju wõimule, Hispaania sotsialistlik partei ei tee siin peaaegu mitte midagi selleks, et Cataloonia töölisi anarhistide mõju alt wabastada ja oma poole tõmmata. Kui 1888. a. anarhistlik Töölisföderatsioon laguneb ja indiwiduaalsele terrorile asub, jääwad Catalooniasse üksikud kohalised töölisorganisatsioonid, kes endiselt anarhistide mõju all edasi töötawad. Eriti head tingimused Cataloonia tööliste oma poole wõitmiseks tekiwad XX as. algul, mil tööliste hulgas pettumus anarhistide mõttetu taktika wastu nähtawale tuleb ja nad poliitiliselt enam aktiwiiseruwad. Kuid sots. partei ei pööra selle peale tähelepanu ja tagajärg on, et seda tööliste meeleolu walitsuse agent Aleksander Leroux ära kasutab, ja Cataloonia tööliste ning wäikekodanluse hulgas käremeelset, wabariiklikku agitatsiooni teeb. Sarnast agitatsiooni oli walitsusele waja selleks, et Cataloonia kodanluse rahwuslikku liikumist lõhestada ja nõrgendada, kes Cataloonia autonoomsust nõudis. See demagoogiline agitatsioon aga ei olnud walitsusele kardetaw, sest et seda õige osawalt juhiti walitsuse huwides. Kui aga 1908 a. töölisliikumises uus tõus nähtawale tuleb, siis juhiwad need walitsuse „wabariiklased“ liikumist nii, et tööliised rängalt lüüa saaksid. Selle tagajärjeks on tööliste pettumine poliitikast ja anarhismile uuesti soodsa tegewuspinna loomine. Tõuswa töölisliikumise pinnal loowad anarhistid 1911 a. uue ametiühingute koonduse „Natsionaalne töö-konföderatsiooni“. Natsionaalne töökonföderatsioon pooldab ainult puht-ma-

anduslikku võitlust kapitalismi vastu, eitades igasugust poliitilist liikumist. Konföderatsiooni liikmete hulga liikumist näitavad järgmised arwud:

1911. a.	60.000 liiget,	1918. a.	652.000 liiget,
1914. a.	109.000 "	1920. a.	1.125.000 "
1916. a.	210.600 "	1922. a.	97.000 "

Need arwud näitawad, et anarhistide mõju Hispaanias sotsialistide omast palju suurem oli.

Hispaania sotsialistliku partei töös tuleb 1909. aastal pööre. Massilise tööliikumise surwel hakkab sotsialistlik partei aktiivsemalt tegutsema, milleks 1909. a. kodanliste wabariiklastega blokk luuakse. 1910. a. walitakse parlamenti esimene sotsialist Pallo Iglesias; 1918. a. oli parlamendis 6 sotsialisti. Ühes aktiivsema tegewusega areneb parteis oportunistlik parem tiib, kes plokeerimist kodanliste parteidega peab ainukeseks õigeks partei tegewusliiniks ja wäikseid reforme selleks eesmärgiks, mille poole parteil püüda tuleb. Sõja ajal wõtab see parem tiib schowinistliku seisukoha ja pooldab Hispaania sõjajalale asumist Saksamaa vastu. Selleks aitab weel eriti kaasa see asjaolu, et sõda Hispaaniale kaasa tõi majandusliku tõusu. Selle puhtoportunistliku seisukoha vastu tekib parteis rewolutsiooniline pahem tiib, kes rewolutsioonilisemat tegewust nõuab ja 1917. a. streigiliikumise etteotsa asub. Üldiselt jäi aga partei juhatus äärmiste oportunistide kätte, kuna pahema tiiva wäljapaistwamad juhid walitsuse poolt arreteeritakse.

Kuid majanduslik tõus Hispaanias kestab ainult sõja ajal. Sõja lõppedes puhkeb Hispaanias teraw majanduslik kriis. Sõja ajal suuresti kaswanud walmistusaparaat ei leia oma toodangule enam turgu. Sellele tuleb lisaks weel õnnetu sõda Marokkos ülestõusnud riifide suguharuga, mis 1921. a. Hispaania sõjawägede purustamisele wiib. Kõige selle tagajärjel kaswawad maal poliitilised wastuolud, ühelt poolt mõisnikkude ja kodanluse wahel, kelledest wiimane nüüd kriisi ajal mõisnikkude walitsusega leppida ei saa, õnnetu sõja pärast aga walitsuse vastu terawalt opositsiooniline on. Teiselt poolt kaswab talupoegade ja tööliste rewolutsiooniline liikumine. Waatamata walju terrori peale on 1922. ja 1923. a. terve rida suuri streike, mis paljudel kordadel lõpewad weriste kokkupõrgetega politsei ja streikiwate tööliste wahel. Talupoegade hulgas aga kaswab rewolutsiooniline liikumine mõisnikkude vastu külas. Kõigi nende wastuolude lahendamiseks ja rewolutsioonilise liikumise mahasurumiseks luuakse mõisnikkude ja finanskapitali wahel liit, kelle toetusel Cataloonia kindralkuberner Primo de Rivera 13. septembril 1923. a. sõjawäe abil riigipöörde läbi wiib, parlamendi laiali saadab ja diktatuuri maksma paneb.

Primo de Rivera diktatuur tugines kõigepealt mõisnikkude ja finanskapitali kokkuleppele, kusjuures mõisnikkude huwid ülekaalus olid. See oli, ühelt poolt, katse Hispaania kapitalismi arenemist kokku lepitada maa poolfeodaalse seisukorraga. Seda kokkulepitamist püüdis Primo de Rivera läbi wiia riikliku kapitalismi ja riikliku reguleerimise teel. 1924. a. moodustatakse majandusnõukogu ja 1926. a. tööstuse reguleerimiskomitee. Need kaks riiklikku asutust wõisid end kõigisse eramajanduse piasiasjadesse segada ja neid oma äranägemise järele juhtida.

Riik ühendas sunduslikult monopoolseteks kompaniideks terve rea tööstusharusid, nagu nahwa, sõe, tubaka, tina ja kummi monopolid. Monopolidesse ühendatud ettevõtted said riigilt odawaid krediite, abirahasid jne. Sealjuures püüdis ta eriliselt rasketööstuse huwe kaitsta. Oma maa tööstuse kaitseks pandi maksma kõrged tollid sisseweetawate kaupade peale, asutati panku ja krediitasutusi sise- ja wäliskaubanduse jaoks jne.

Ühe sõnaga, püüti Hispaania kapitali väliskapitalist võimalikult rippumataks teha. Loomulik, et ta siin seesuguseid uuendusi teostada ei saanud, mis suurte väliskapitalide tegewust takistanud oleks. Inglis-Prantsuse kapitali pealesurumisel pidi ta neile tihti järele andma.

Agraarküsimuse lahendamiseks teostati sisemist koloniseerimise poliitikat. Riik ostis tühjalt seiswaid maa-alasid ja asutas sinna väiketalupoegi. Talupoeg pidi pikema aja jooksul maa hinna siis riigile wälja maksuma. Niisugune koloniseerimine mitmemiljonilise maata ja wäheše maaga talupoegade hulga olemasolemisel agraarküsimust põrmugi ei lahendanud. Riigi käest wõtsid maad ainult jõukamad talupoegade kihid, kellel jõudu oli uue maa peale inwentari muretseda ja wäljaostumakse maksta. Lõpuks olid siin võimalused üldse piiratud, kui palju seda mõisnikkude huwides tehti ja lõppude lõpuks oli ju kõik maa mõisnikkude käes. Suuduslikule maawõõrandamisele aga mõisnikkude diktatuur kuidagi minna ei wõinud. Peale seda püüti arendada põllumajanduslikku krediiti, paremaid põlluharimiswiise jne. Ühe sõnaga, püüti külase luua jõukamat talupoegade kihti wastukaaluks kehwikutele ja põllumajanduslikule proletariaadile.

Töölisküsimuses tarwitati kõigepealt muidugi terrorit, kuid ka wäikeste järellannetega püüti töölisliikumist waos hoida. Selleks aitas eriti kaasa Hispaania sotsialistlik partei, kes peale selle, kui 1920. ja 1921. a. pahempoolne rewolutsiooniline tiib temast lahku löi ja Hispaania kommunistliku partei moodustas, nüüd äärmist oportunistlikku poliitikat ajas ja tööliklassi huwide äraandmises kõige jõhkramalt talitas. Sel ajal, kui igasugused töölisorganisatsioonid suletakse, rewolutsioonilised, töölisorganisatsioonid sügawal põranda all pidid töötama, tegutseb sotsialistlik partei täies kokkukõlas Primo de Rivera diktatuuriga. Sel ajal, kui isegi kodanlised liberaalsed parteid põranda alla pidid minema, ehk oma tegewuse hoopis lõpetama, tegutses sotsialistlik partei mitte ainult legaalselt, waid „sotsialistlikke“ liidereid määratakse Primo de Rivera poolt riiginõunikkudeks, wastutawate riigiametite peale ja sots Besteiro saadetakse riigi kulul Inglismaale inglise töölispartei ja tööliste organisatsioonide olukorda ning tegewust uurima, et samasugust taktikat, mida tarwitab inglise töölispartei, ka Hispaanias tarwitusele wõtta. Sotsialistlikud ametiühingud, mis üldisesse töölisühingusse organiseeritud, muutuwad ainukesteks legaalseteks töölisorganisatsioonideks. Sotsialistliku partei abiga asutatakse pariteetlised komiteed, milledesse kuuluwad wõrdsel arwul tööliste ja ettewõtjate esitajad ja millised siis walitsuse poolt nimetatud esimehe juhatusel tööliste ja ettewõtjate wahelisi konflikte lahendasid. Mõistagi, ei sarnane komitee asju alati ettewõtjate kasuks otsustab, wälja arwatud wast mõned üksikud juhtumised, mil demagoogilisel eesmärgil töölistele mõni wiiekopikaline järellanne tehti selleks, et tööliste hulgas komitee autoriteeti kuidagi tõsta. Pole sellepärast imestada, et sotsialistliku partei liikmete arw Primo de Rivera walitsuse ajal kaswas 7691 pealt 13193 peale (1927—1929 a.) ja sotsialistlikud liiderid mõisnikkude diktatuuri päris mõnusa leidsid olewat.

Kuid sarnane poliitika ei wõinud kaua kesta. Wabrikantidele ja mõisnikkudele toetusrahade andmise ning majanduskriisi tagajärjel kaswas aast-aastalt riigi eelarwes puudujääk, mis 1930. a. kuni 2,5 miljardi pesetani ulatas. Puudujäägi katmiseks lastakse uut paberraha wälja, mille tagajärjel peseta kurs alaliselt langes. Esialgu oli peseta kursi langemine tööstuskodanlusele ja mõisnikkudele kasulik, kuiwõrd see soodustas põllumajanduse- ja tööstusesaaduste wäljawedu. Kuid kui kursi langemine liiga kaugemale läks (1930. a. algul 45 pesetat naelsterlingi eest 25,5 asemel

kulla pariteedi järele) tekkis finanskapitali esitajate hulgas rahutus, sest rahakursi liialdane langemine ähwardas majanduslikku elu normaalset käiku takistada. Sellele lisaks tuli tööstus- ja agraarkriis terve ilma ulatuses, mis Hispaania majanduse peale samuti rasket mõju avaldas. Teiselt poolt tekkis mõisnikkude hulgas rahulolematuse Primo de Rivera sisepoliitika vastu, mis nende arwates küllalt mõisnikkude huwe ei kaitsnud. Maal aga kaswas talupoegade ja töölisliikumine ühes sellega, kuidas kriis küla kehwmate kihtide ja tööliste olukorra wäljakannatamata raskeks tegi. Lõpuks kaotas Primo de Rivera weel sõjawäe poolehoiu. 26. jaanuaril 1930. a. pöörab ta kindralite poole järelepärimisega: kas need usaldawad teda weel wõi mitte? Kui küsimuste peale suurem osa kindralisi midagi ei wasta, need aga, kes wastawad, annawad kõrwalepuiklewad ehk täiesti eitawad wastused, otsustab Primo de Rivera 27. jaanuaril lahkuda, aru saades, et ta pinna oma jalge alt on kaotanud. Tema asemele asub walitsuse etteotsa Berenger.

Berenger esitas neidsamu ühiskondlikke klasse, mis Primo de Riveragi, s.o. kõigepealt mõisnikke ja siis kodanlust. Osalt seisis ta isegi kaugemal kodanlusest kui Primo de Rivera, kuid tema ülesandeks oli kodanlusele järelandeid teha ja wähehaawal konstitutsioonilise korra juurde tagasi pöörata, mida kodanlus ammu nõudis. Kuid see konstitutsioonilise korra juurde tagasipööramine oli suurte raskustega seotud. Primo de Rivera diktatuuri poliitika seisis kõigepealt selles, et mõisnikkude ja kodanluse huwe kuidagi wiisi kokkulepitada, milleks mitmesuguseid kunstlikke abinõusid tarwitusele wõeti.

Berenger oli sunnitud rahakursi stabiliseerimisele ja eelarwe kärpimisele asuma. Sellega ühes wähenesid ehk kadusid hoopis need abirahad, mida diktatuuri ajal tööstusele anti. Sellele lisaks tuli majanduslik kriis, mis Hispaanias ikka tugewamini ennast tunda andis. Jälle kerkiwad kodanluse ees üles need wastuolud, maa poolfeodaalne olukord, mis kapitalistliku majanduse arenemist raudsete kettidega kinni hoidis ja mida waja osaltki kõrwaldada, selleks, et majandus edasi areneda wõiks. Näeme seepärast, et kodanlus ikka enam paremale poole kaldub, opositsiooni asub walitsuse vastu ja parlamendi kiiremat kokkukutsumist nõuab. Muidugi ei mõtle kodanlus rewolutsiooni peale, waid püüab konstitutsiooni alusel walitsuse ja mõisnikkudega kokku leppida, nendelt mõningaid järelanmisi wälja nurudes.

Kuid sellele seltsis kaswaw tööliste ja talupoegade liikumine. 1929. a. oli üldse 160 streiki. 1930. a. aga tõusis see arw 527 peale, nendest 119 st. ehk 22% poliitiliste nõuetega. 60 linnas olid üldstreigid, niisugustes linnades aga nagu Bilbao, Malaga, Barcelona j.t. oli üldstreike 3—4 korda. Mitmel juhtumisel astuwad tööliselised politseiga wõitlusse. Nagu näit. oktoobri streigi ajal Bilbaos. Talupoegade liikumine suureneb ja mis eriti iseloomustaw, talupoegade ja tööliste wahel püütakse sidet luua. Põllutöölised ja talupojad tulewad tööliste juurde linna toetust otsima mõisnikkude vastu, ja leiawad seda tööliste solidaarses wäljaastumises, nagu see oli juunikuus Montihos. Tööliste ja talupoegade liikumine wõib sellel teel areneda nii kaugele, et ühes mõisnikkude diktatuuriga ka kodanluse minema kihutab. See töölis-talupoegade liikumine sunnib kodanlust otsustawamale tegewusele. Waja on rahwahulkade rewolutsioonilist kaswu, mis sihitud kodanluse enese vastu, kõrwale juhtida. Selleks saab olew diktaatorlik riigikord, mis kõigis süüdi öeldakse olewat, olgugi, et diktatuur kõik aeg kodanluse enese kaastoetusel walitses.

1930. a. jooksul kujunewad wälja kaks kodanliste parteide blokki. Konstitutsiooniline blokk, kuhu suurkodanlised parteid on koondatud ja

kes oma tegewusprogammi üles wõtab nõudmised: 1) rahwa suweräni-teedi tunnistamist; 2) diktatuuri likwiteerimist; 3) parlamendi wiibimata kokkukutumist ja kohaliste omawalitsuseasutuste ümberwalimist; sellest pahemal pool asub wabariikliste parteide grupp, kuhu kesk- ja wäike-kodanlus on koondatud. See grupp seab oma nõuetena üles asutawa-kogu kokkukutumise ja wabariigi wäljakuulutamise. Omas tegewuses on ta walmis rahwamasside liikumisega ühinema, et seda liikumist juhtida kodanluse huwide kohaselt. Sellesse gruppi tuleb ka sotsialistlikku par-teid lugeda, kes peale Primo de Rivera langemist oma eesõigustatud seisu-koha kaotas ja selleks, et töölimasside kaswawat rewolutsioonilist liiku-mist oma mõju all hoida, ka wabariiklikuks muutus.

Berengeri walitsus on sunnitud selle liikumise mõjul parlamendi peatset kokkukutumist lubama. Kuid selle lubamise täitmist wenitatakse mõisnikkude ja kuninga pealekäämisel ühest tähtjast teise. Töölised aga asuwad rewolutsioonilise liikumise kaswades streikide ajal wõitlusesse sõja-wäe ja politseiga. Rewolutsiooniline meeleolu tõmbab enesega kaasa ka osa sõjawäest ja radikaalsemast ohwitserkonnast. Selles olukorras moo-dustatakse 19. augustil 1930. a. S. Sebastinos rewolutsiooniline komitee, kuhu kuuluwad peale wabariikliste kodanliste parteide, sotsialistide ja üldise töölisühingu weel radikaalse ohwitserkonna esitajad. Peale pikkade sekelduste ja waieluste seatakse kokku põrandaalne ajutine walitsus, mis oma koosseisu poolest täpselt sarnane oli nagu ta peale aprilli sündmuse jõu juurde asus. Sõjariistus ülestõus määratakse 15. detsem-bri peale kindlaks. Kuid kolm päewa enne tähtaega, 12. det. tõuseb Haca kindluse garnison polguülesma Mangada ja kapten Galani juhatusel üles ja hakkab Lerida peale tungima, et siit edasi Barcelona peale minna. Teel Leridasse aga põrkab ta walitsuse wägedega kokku ja häwitati. Wangilangenud ülestõusu juhid lasti peale ülekuulamist maha. Ülekuu-lamisel tunnistasid nad, et rewolutsiooniline komitee ülestõusu tähtaega ikka kaugemale lükkas ja nad seepärast iseseiswalt otsustasid wälja astuda.

Haca ülestõus hoiatas walitsust ja wiimane kuulutas wälja üle maa sõjaseisukorra. Kodanlus muutus ülestõusu tähtjaja eel araks ja ei tei-nud mingisuguseid tõsiseid ettewalmistusi. Selle tagajärjeks oli, et 15. detsembril ainult Madriidi sõjawäeaerodromil ülestõus tekkis ja 35 prowintsi pealinnas töölised üldstreigi wälja kuulutasid. Madriidis wõtsid ülestõus-nud lendurid aerodroomi oma alla, kuulutasid raadio kaudu wabariigi wälja ja Madriidi kohal lennates loopisid lennukitelt ajutise walitsuse (põranda-aluse) üleskutseid alla. Sotsialistide wastupanul Madriidis üldstreiki ei tekkinud. Ülestõusunud aerodroom heideti aga warsti teiste, peaasjaliselt kahurwäeosade poolt oma alla, kuna ülestõusjad alla andsid, juhid aga lennukil Portugaaliasse lendasid. Alles järgmisel päewal hakkasid üles-tõusud Alicandes, Elchis ja Berceelonas, mis ka kergesti maha suruti. Tööli-sed wõitlesid kohati kõige mehisemalt, kuna talupojad mitmes kohas Granada, Cordowa ja Malaga ümbruses mõisnikkude majd haarasid ja nõukogud moodustasid.

Wabariiklised kodanluse juhid Zamora j.t. satuwad walitsuse kätte, kes nendega wäga õrnalt ümber käib. Kohus mõistab neid põrandaaluse ajutise walitsuse liikmeid kõigest kuueks kuuks wangi.

Peale detsembri sündmuse, mis tööliste ja talupoegade rewolutsioo-nilikkust näitasid, toimub teatud lignemine mõisnikkude ja kodanluse wahel. Esimesed näewad, et wana olukord paratamata rewolutsioonile wiib ja seepärast parem on kodanlusega kokku leppida ning rahulisel teel wiimasele järele anda. Kodanlus aga, kartes masside rewolutsioonilist liikumist, püüdis teha pööret wõimalikult „seaduslikkudes“ piirides. Jaanuaris ja weebruaris

näeme terve rea streike ja tööliste ning talupoegade ühiseid väljaastumisi, Lorcás j.m. Andalusias tekiwad suured tööta põllutööliste meeleawaldused ja rewolutsioonilised väljaastumised. Selles olukorras nõuab nüüd kodanlus walitsuselt asutawakogu kokkukutumist ja selle eel kohaliste omawalitsuseasutuste ümberwalimist, kuiwõrd kohalised omawalitsuseasutused parlamendi walimiste peale suurt mõju wõiwad awaldada. Rewolutsioonilise liikumise ja kodanluse pealekäämise surwe all tuleb walitsusel üks järelande teise järele teha. Parlamendi walimised määratakse 31. jaanuaril märtsi alguks kindlaks. Kohalistel omawalitsustel lubatakse senijani walitsuste poolt nimetatud esimehi wõi alcadasid oma hulgast walida. Kuid see kodanlust enam ei rahulda ja wabariiklased, samuti ka konstitutsiooniline blokk nõuawad asutawakogu kokkukutumist ja otsustawad parlamendi walimisi boikoteerida. Isegi mõisnikkude ja finaskapitali partei, konserwaatorid ja konserwatiwised natsionalistid kuulutawad, et nad sugugi asutawakogu wastased ei ole. Selle tagajärjel, et walitsus ikka rohkem pinda jalge alt kaotab, lahkub Berengeri walitsus 13. weebruaril ja peale pikkade läbirääkimiste kodanluse esitajatega moodustatakse mõisnikkude ja finaskapitali koalitsiooniline walitsus Asnariga eesotsas. Uus walitsus lubab enne parlamendi walimisi omawalitsuseasutuste walimised läbi wiia ja kokkukutsutawale parlamendile asutawakogu õigused anda. Omawalitsuseasutuste walimised määratakse aprilli alguks kindlaks.

Omawalitsuste walimised olid selleks kraadiklaasiks, mis tulewase asutawakogu koosseisu ja tegewust ette näitama pidid. Walimised sündisid 12. aprillil ja neid saadawad määratud tööliste ja wäikekodanluse demonstratsioonid. Paljudes kohtades (Eisbar, Oviedo j.m.) kuulutawad meeleawaldajad wabariigi wälja. Barcelonas, Bilbaos ja Sevillass waldawad töölistes wangimajad, wabastawad poliitwangid ja hakkawad walitsuse ametnikke wangistama. Kui sarnases olukorras omawalitsuseasutuste walimiste tagajärjed teatawaks said, mille järele kõigis linnades wabariiklased enamuse said, otsustas kuningas 14. aprillil „enne kui töölistes töö lõpetawad ja weel hilja ei ole“ wõimu pörandaaluse ajutise walitsuse kätte anda ja ise kiires korras Hispaaniast põgeneda, milleks ta juba ennemalt ettewalmistusi teinud, Londoni pankadesse miljonilisi summe üle wiies. Mahajäetud manifestis kahetseb ta tehtud wiga ja lubab oodata kuni rahwas „oma kuningat uuesti armastama hakkab“.

Kuid millist osa etendas nende sündmuste ajal Hispaania kommunistlik partei? Peab tunnistama, et kommunistlik partei nendes sündmustes wõrdlemisi wäikest osa mängis. Nagu juba eelmises kirjutuses tähendasime, on Hispaania kompartei nõrk arwuliselt, ideoloogiliselt ja rewolutsioonilise taktika poolest. Hispaania kommunistlik partei luuakse 1920—22 a. 1920 a. lahkub sotsialistlikust parteist ja sotsialistlikust noorteühingust rewolutsiooniline osa ja moodustatakse Hispaania KP. 1921 a. lahkuwad sotsialistlikust parteist wiimased rewolutsioonilised elemendid ja moodustawad teise kommunistliku partei. Need kaks kommunistlikku parteid tülitsewad omawahel ja ei suuda seepärast teha küllalt edukat tööd töölishulkades. Alles 1922. a. ühendatakse Kominterni tungiwal nõudel mõlemad parteid ühiseks kommunistlikuks parteiks, kuid lahkumineked kestawad seal weel peale ühendamise kaua aega. Kommunistlik partei puudus kaua side laialiste töölishulkadega tegutseda, Primo de Rivera diktatuur surus ta sügawale pöranda alla. Kuid pöranda alla wiis ta enesega wäga palju anarho-sündikalistlikke waateid, mille tagajärjel ka siin fraktsioonilised tülid edasi kestsid. Wali tagurlus ja terror aitasid selleks kaasa, et kommunistliku partei massiline tegewus tööliste hulgas hoopis wäikseks jäi. Hispaania kommunistlik partei hakkas muutuma sektiks, kus omawahel rewolutsi-

ooniliste dogmade üle waieldi. Ühes Primo de Rivera diktatuuri lange-
misega elawnes ka kommunistliku partei tegewus, kuid kaugeltki mitte
tarwilikul määral. Kompartei ei pööranud küllalt tähelepanu masside wõit-
misele, waid selle asemel tekkis seal ekslik waade, et rewolutsiooni teha
wõib ka ilma töölisklassi enamuse wõitmiseta, rewolutsioonilise vähemuse
poolt. Niisuguse, mittemarksistliku waate tagajärjel ei suutnud ta rewo-
lutsiooniliste sündmuste peale kuigi suurt mõju awaldada. Aprillikuu
omawalitsuste walimiste puhul sai kompartei ainult 5000 häält. Muidugi
ei mängi häälte arw rewolutsioonis kuigi suurt osa, kuid see näitas siiski
kompartei mõju nõrkust ja signaliseeris tõsist hädaohtu, et kompartei
masside liikumisest kõrwale jääb. See nõudis kõigepealt senise taktika
otsustawat rewideerimist, wanade wigade tunnistamist ja otsustawalt nende
parandamisele asumist.

Peale Alphons XIII põgenemist tuleb wõimule wabariikliku kodanluse
ja mõisnikkude blokk, kes wabariiklikuks on muutunud seepärast, et ole-
wate tingimuste juures monarhia wõimata oli. See walitsus ei wõinud
loomulikult kuigipalju lahendada neid probleeme, mis rewolutsioon üles
seadis. Agraarküsimuses kuulutas ta mõisnikkude eraomanduse austamist
ja lubas talupoegadele ainult asutawakogu kaudu sisemise kolonisatsiooni
laiendatud jatkamist. Pühaks ei tunnistatud mitte ainult mõisnikkude maa-
omandus, waid ka kuninga ja kiriku warandused. Katoliku kirikuga hoiti
alal endine hea wahekord ja mustad rongad ruttasid endid muidugi waba-
riiklasteks tunnistama, nagu endid wabariiklasteks tunnistasid kindral Be-
renger ja teised endised monarhia toed. Tööliste palgakõrgenduste ja piira-
mata eksploatatsiooni piiramise nõuded aga tunnistati ülemäärasteks ja
kodanlise wabariigi wastasteks. Loomulik, et sarnase olukorra juures
esimene wabariiklik waimustus warsti jahtus ja kadusid need illusioonid,
mis esialgu masside hulgas tekkisid. Esimene suurem masside protesti-
awaldus ajutise walitsuse poliitika wastu tekib waewalt kuu aega peale
monarhia langemist, 11. mail tekib Madridis stüühiline liikumine wana korra
kindlama toe, kõige alatuma ja jultunuma kurnaja — katoliku kiriku wastu.
Algab liikumine Madridis ja laguneb siit 12./13. mail üle maa laiali. Küm-
ned kloostrid purustatakse ja pistetakse põlema. Papid ning jesuiidid
põgenewad kabuhirmus. Walitsus wastab selle masside wäljaastumise
peale surweabinõude ja wangistustega. Peale seda stüühilist wäljaastu-
mist kuni tänase päewani areneb laialdane streigilaine üle maa. Töölis-
hulgad wabanewad wabariigi illusioonidest. Ametiühingud kaswawad
kui seened peale wihma. Tuhanded töölised organiseeruwad, miljonid
ärkawad poliitilisele elule.

Kuid see tormiline töölisliikumise tõus, see sadade tuhandete wõit-
lusesse tormamine läheb peasjalikult weel stüühiliselt, harwa näeme sel-
les liikumises organiseeritud wäljaastumisi, kus töölisklass täie teadwusega
wõitlusesse astub. Organiseeritud liikumise arenemist Hispaanias takistab
peale sotsiaal-reformismi ikka weel anarhismi wähjatõbi, mida töölisliiku-
mine siin aastakümned põeb. Anarhistid organiseeriwad tööliste streike
ja wäljaastumisi seal, kus neid selleks sunnib masside surwe. Kuid nad
takistawad liikumise keskendamist, takistawad liikumisele poliitiliste ees-
märkide andmist. Waatamata oma walitsusewastase lärmitsuste peale
täidawad nad kapitali huwidele wastawat ülesannet, tõmmates töölislulke
ära poliitilisest liikumisest, jättes poliitilise tegewuse ainult kodanlusele.

Peale Primo de Rivera dikatuuri maksmapanekut kuulutas anarho-
sündikalistliku natsionaalse töökonföderatsiooni täidesaatekomitee oma po-
liitilisest elust mitteosawõtmist ja konföderatsiooni laialisaadetuks. Peale
Primo de Rivera langemist ilmus Berengeri juurde anarhistide saatkond,

juhtides Berengeri tähelepanu kommunismi hädaohu peale ja palus luba konföderatsiooni uuesti organiseerimiseks kommunismi mõju vastu. Berenger andis luba konföderatsiooni organiseerimiseks ja sellest ajast peale algab natsionaalse töökonnaföderatsiooni kasv. Suurem osa uusi tekkiwaid ametiühinguid lituwad wanade traditsioonide põhjal konföderatsiooniga, nii et praegusel ajal wiimase liikmete arv on mitusada tuhat ja ta kõige suurem töölisorganisatsioon Hispaanias on. Konföderatsiooni mõju kesk-kohaks on Cataloonia, see Hispaania tööstuslikult kõige arenenum maa-kond. Nende organiseeritud tööliste anarhistide mõju alt wabastamine on rewolutsiooni edasiarenemise esimeseks eeltingimuseks.

Kommunistlik partei tegi rewolutsiooni jooksul paju wigu. Olles suurel määral tööliismassist eemal, ei suutnud ta rewolutsiooniliste sündmuste peale mitte ainult mõju awaldada, waid wõttis paljude küsimuste kohta hoopis wale seisukoha. Aprillikuus eitas ta üldse kodanlise rewolutsiooni algust ja ei wõinud seepärast ka wastawaid, massidele arusaadawaid hüüdsõnu üles seada. Kui maikuu massid kloostreid põletasid, ei suutnud ega osanud partei seda hulkade rewolutsioonilist aktiivsust vähemalgi määral juhtida walitsuse vastu, ega kodanluse kaardiwäelt ja politseilt sõjariistade ärawõtmise sihis, waid jäi masside sappa. Agraarküsimustes wõttis partei oportunistliku seisukoha, korrates wana hüüdsõna: „maa sellele, kes teda harib“. Waja oli talupoegi ja põllutöölisi wiibimata kloostrite, kiriku ja mõisnikkude maade haaramisele üles kutsuda, selleks, et feodalismi jäänuseid rewolutsiooniliste meetoditega likwideerida ja kodanlis-demokraatlikku rewolutsiooni edasi arendada sotsialistiliseks rewolutsiooniks. Sellega toetas ta ainult masside walelootusi, nagu wõiks kodanline wabariik talupoegadele maad anda. Maa haaramise hüüdsõna wõttis ta alles hiljem üles, kui talle tema wigu näidati.

Proletariaadi kõrgemaks massiliseks wõitlusorgansatsiooniks on nõukogud, mis kõiki töölisi ja muud töörahvast ühendaks ja rewolutsiooni käigus proletaarse riigiwõimu organisatsioonideks muutuwad. Seepärast oli waja wiibimata hulke nõukogude organiseerimisele üles kutsuda. Kuid alguses ei seadnud partei nõukogude hüüdsõna üldse üles, hiljem aga kui ta selle üles seadis, siis ainult kui propaganda hüüdsõna, mille poole püüda tuleb. Partei ei kutsunud töölisi nõukogude loomisele.

Diktatuuri ajal oli ametiühingutes raske töötada ja seepärast näeme et KP ametiühingute töö peale tähelepanu ei pööra. Osalt on endiste waadete jäänuseid selles küsimuses weel praegugi märgata. Selle tagajärjel ei ole kuni wiimase ajani reformistlikkudes ja anarhistlikkudes ametiühingutes korraliselt töötawaid kommunistlikke fraktsioone. Sarnaste fraktsioonide asutamine ja kommunistliku opositsiooni loomine ametiühingutes on üks esimestest tungiwamatest ülesannetest. Ilma punaste ametiühinguteta, ilma nõukogudeta, ilma tööliisklassi enamust kompartei järele tõmbamata ei saa rewolutsiooni edasi wiia töölis-talupoegade rewolutsiooniks. Seepärast tuleb Hispaania komparteil kõik oma paremad jõud koondada tööstuskeskkohadesse, nagu Barcelona, Bilbao, Saragossa, Sevilla ja Asturia. Nagu wiimased teated räägiwad, on partei wiimasel ajal energiliselt asunud nende ülesannete teostamisele ja wanade wigade parandamisele. Rewolutsioonilisel ajajärgul arenewad klassid kiiresti. See arenemistee, mis harilisel rahulisel ajal tehakse kümnete aastate jooksul, tehakse rewolutsiooni ajal kümnete kuude ja lühemagi aja jooksul. Hispaania rewolutsioon aga elab ja on kõik tingimused selleks, et ta areneda wõib kõrgemasse astmesse — töölis-talupoegade rewolutsiooniks.

Juuni lõpul olid asutawakogu walimised. Wõimule pääseb pahempoolse wabariikliku kodanluse ja sotsialistide blokk. Kuid see blokk ei

suuda lahendada neid põhiküsimusi, mis rewolutsiooni ees seisavad. Kõigepealt agraarküsimuses, selles kodanlis-demokraatliku rewolutsiooni põhiküsimuses, püüab see kodanluse ja sotsialistide blokk kokkuleppele minna mõisnikkudega ja küsimust lahendada talupoegade kulul. Isegi sotsialistide agraarseaduse eelnõu nõuab mõisnikkudelt osa maade äravõtmist „õiglase tasu eest“. See aga tähendab, et maad võivad saada ainult küla jõukamad kihid, kes maad osta jõuavad, et püütakse külas kasvatada külakurnajaid. See on Hispaania „Stolõpini reform“, wahe seisab ainult wast selles, et Wenemaal sarnast reformi teostas mustasajaline wene mõisnik Stolõpin, sealjuures sotsialiste wõlla puues. Hispaanias on selle teostajaks sotsialistid, sealjuures rewolutsioonilisi töölisi maha lastes ja wanglatesse toppides. Ajalugu teeb tõesti imelikke keerduisid!

Teated, mis Hispaaniast tulewad, räägiwad, et talupojad omal wiisil agraarküsimuse lahendamisele asuwad. Ikka rohkem ja rohkem hakkab sõnumeid tulema talupoegade sõjariistus wäljaastumistest, ikka enam leiame telegrammidest juhtumisi, kus talupojad mõisniku minema kihutasid ja mõisnikkude maad omale haarasid. Nende wäljaastumiste organiseerimine ja laiendamine, otsustawalt agraarrewolutsiooni edasi arendamine, plebeiliste meetoditega agraarküsimuste lahendamine, see on ülesanne, mille juurde proletariaadi partei asuma peab ja asunud on.

Töölisklass aga ei pea rewolutsiooni kaugeltki lõppenuks. See streikide laine, mida meie iga päew Hispaanias näeme, wiib paratamata töölisklassi oma reformistlikkude ja anarhistlikkude juhtide äraandlikkusest arusaamisele ja õige rewolutsioonilise tee leidmisele. Kodanlis-sotsialistlik blokk püüab sellele rewolutsioonilainele wastu panna sõjariistus jõudu. Suur osa tööliste streikidest arenewad sõjariistus kokkupõrkamisteni politseiga ja wangimajade waldamiseni tööliste poolt. Walitsus wõtub sürweabinõusid suurel määral tarwitusele. Tegelikult on kommunistlik partei ja punane ametiühingute opositsioon juba poollegaalsesse seisukorda pandud. Kodanlis-sotsialistliku bloki poolt walitsetaw wabariik wõib ennast 4—5 kuud peale rewolutsiooni algust ainult politsei nuudi ja soldati tiku abil jalul hoida. See asjaolu aitab masse kiiremini wabaneda demokraatlikkudest illusioonidest. Hispaania rewolutsioon elab ja areneb edasi, waatamata kodanluse ja sotside terrori peale; elab edasi Barcelona wabrikutes, Sevilla tehastes, Bilbao, Asturia ja Estremadura kaewandustes, elab edasi Andaluusia põllutöölise üttides ja koobastes, Castilia ja Galisia talupoegade urtsikutes. Hispaania kommunistlik partei elab ja tegutseb masside organiseerimise alal, waatamata oma puuduste ja wigade peale. Kommunistlik partei kaswab iga päewaga, otsides õiget taktilist liini ja näidates massidele, et tema ainukene tõesti rewolutsiooniline proletariaadi partei on. Kui ta otsustawalt suudab anarhistide ja reformistide mõju töölisklassi enamuse juures häwitada, rewolutsioonis wäljaastuwate töölise ja talupoegade etteotsa asuda, siis on kodanlis-sotsialistliku bloki päewad loetud.

A. Hansow.

Lenini õpetus proletaarsest rewolutsioonist

(Järg).

Täiesti walel seisukohal asus ka L. Trotski, kes seadis üles hüüdsõna: ilma tsaarita, aga tööliste walitsus. Trotski, seades üles niisuguse hüüdsõna, tahtes „üle hüpata“ rewolutsiooni ühest arenemise astmest, tööliste ja talurahwa rewolutsioonilisest diktatuurist, ning nõudis, et proletariaat peab wiibimata teostama sotsialistilise pöörde. Niisuguseks sammuks aga ei olnud Wenemaa proletariaat weel ette walmistatud ja sellepärast oli Leninil täiesti õigus, kui ta Trotskile wastas, et: „Sotsiaaldemokraatia, püüdes wiibimata enda eesmärgiks seada sotsialistlist pööret, tegelikult waid kompromiteeriks ennast.“ (Lenin, kirjat. kogu, VII k. lk. 197).

Kui 1905 a. kodanlus-demokraatlise rewolutsiooni ümberkaswamine proletaarseks rewolutsiooniks oleks nõudnud wast mitmedki aastad, siis 1917. a. arenes see protsess palju kiiremini. Seda sellepärast, et 1917. a. olid soodsad objektiivsed tingimused, mis kiirendasid klassijõudude wahekorra muutumist proletaarse rewolutsiooni kasuks, rääkimata sellest, et proletariaat ja ta juht, enamline partei, wõimuwõtmiseks küllaldaselt ette walmistatud olid, ning olewaid soodsaid eeldusi hiilgawalt ära kasutada suutsid, s. o. et rewolutsiooniline klass peale mõnekuulist rewolutsiooni arenemist, wõimuwõtmiseks täiesti küps oli. Kaheksa kuud peale kodanlis-demokraatlise rewolutsiooni lahtipuhkemist wõis proletariaat tööliste ja talurahwa diktatuuri ja ajutise walitsuse asemele maksma panna tööliste ja kehwalurahwa diktatuuri, mis hiljem muutus puhtproletaarseks diktatuuriks.

Rida seltsimehi, näituseks, Sinowjew. Kamenew j. t. ei suutnud õieti hinnata ega mõista seda objektiivset olukorda, milles 1917. a. rewolutsioon arenes, samuti nagu nad aru ei saanud ka neist iseäraldustest, mis karakteriseeriwad Oktoobrit, ning kogu kodanlis-demokraatlise rewolutsiooni proletaarseks rewolutsiooniks ümberkaswamise ajajärku. Teiseks hindasid need seltsimehed alla proletariaadi jõudu ja suuteid. Nad et uskunud, ei proletariaat suudab wõimu enda kätte wõtta, ehk, kui tal see korda lähebki, siis, et ta seda wõimu enda käes hoida jaksab. Siit ka kõik need ohked ja hädaldamised, et Lenin ruttab wõimuwõtmisega, et sõjariistus ülestõusuga tuleb wiwitada jne. See kahtlus proletariaadi jõuse ja objektiivsest olukorrast ebaõige arusaamine leidsid oma teoreetilise wäljenduse Kamenewi teesides, kus ta tõendada püüdis, et kodanlis-demokraatiline rewolutsioon lõppenud ei ole, nagu Lenin arwab, et ees seisab weel eriline tööliste- ja talurahwa diktatuuri ajajärk, mis kodanlise rewolutsiooni lõpule wiib, ja et alles pärast selle ajajärgu lõppemist wõib alata proletaarset rewolutsiooni. Oma praktilise wäljenduse said need wead ja eksitused Oktoobrirewolutsiooni ajal, mil Kamenew ja Sinowjew Lenini ning partei keskkomitee wastu awalikult wälja astusid weel pärast seda, kui sõjariistus ülestõus keskkomitee poolt juba otsustatud oli. Tähendame siin mööda minnes, et täiesti walesti mõistis Kamenew ja ta mõtteosalisel ka tööliste ja talurahwa diktatuuri. Neile oli see teatud organisatsiooniline worm, aga mitte klassijõudude wahekord nagu Leninil. Arusadaw siis, et Kamenew ja ta poolehoidjad ei näinud, et tööliste ja talurahwa diktatuur juba teostatud oli, kuigi teatud määral ja õige omapärasel kujul. See omapärasus seisis selles, et ühel ajal tööliste ja talurahwa diktatuu-

riga oli olemas veel kodanline ajutine walitsus, kellele nõukogud, kui tööliste ja talurahwa diktatuuri organid, wabatahtlikult wõimu andsid. Ühesõnaga, tööliste ja talurahwa rewolutsiooniline diktatuur teostus 1917. a. tingimusi kaksik-walitsuse näol. Niisugune rewolutsiooniliste ning kontrrewolutsiooniliste klassijõudude wahekorra awaldusworm oli täiesti uus, ennenägematu, mida wõimata oli warem ette aimata, ning mis paiskas segi kõik ettekujutused tööliste ja talupoegade diktatuurist. Oli tarwis Lenini geniaalsust ja dialektika meisterlikult tarwitamise oskust, et selles keerulises olukorras õiget teed, õiget sihti leida, et wormi koore alt tõelist sisu wälja koorida.

Meil tuleb siin rõhutada selle wahe peale, mis eraldab Marxi-Lenini, s. o. materialistlist dialektikat idealistlisest, formalistlisest dialektikast. Kuiwõrd wiimane on tühi ja elutu, sest ta on abstraktne, niiwõrd on esimene elaw ja asjalik, sest ta ei lepi abstraktsete wormidega, waid nõuab konkreetset sisu. Ja Lenini meisterlikult dialektika tarwitamise oskus ei seisa muidugi mitte selles, et ta oskas hästi „mängida“ dialektika kategooriatega, waid selles, et Lenin oskas dialektikat suurepäraliselt tarwitada elawa, arenewa tõelikkuse uurimisel, et ta oskas konkreetsetes tõelikkuses üles leida selle tõelikkuse enda arenemise seadusi. Kamenewi metodoloogiline wiga selles just seisiski, et ta küsimuste ja nähtuste juurde läks abstraktselt, aga mitte leninliselt konkreetset.

Kuid pöörame tagasi küsimuse juure, mis ülewalpool pooleli jäi. Millega tõendas Lenin, et kodanlis-demokraatiline rewolutsioon 1917. a. suweks lõppenud oli?

„Pärast seda (s. o. weebruari — P. M.) rewolutsiooni, — kirjutab Lenin, — on wõim *teise*, uue klassi, nimelt *kodanluse* käes.

Riiklise wõimu üleminek ühe *klassi* käest teise kätte on *rewolutsiooni* esimene, tähtsam, põhitundemärk, niihästi selle mõiste waljult teaduslises, kui ka praktilises — poliitilises tähenduses.

Niiwõrd on kodanline ehk kodanlis-demokraatiline rewolutsioon lõppenud.“ (Kirjat. kogu, XIV k., I j. lk. 28).

Ja edasi, wastates Kamenewile, kes talle wastu waidles, et kodanlis-demokraatiline rewolutsiooni lõpetab ainult tööliste ja talurahwa rewolutsiooniline diktatuur, kirjutab Lenin, et ei saa „uue, elawa tõelikkuse omapärasuse tundmaõppimise asemel korrata mõttetult päheõpitud wormulit.“ „Wene rewolutsioonis juba teostus tööliste ja talurahwa rewolutsioonilis-demokraatiline diktatuur (teatud wormis ja kuni teatud määran), sest see „wormul“ näeb ette waid *klasside wahekordi*, aga mitte seda wahekorda, seda koostõtamist realiseeriwat konkreetset poliitilist asutust. „T. ja S. saad. nõukogu“, waat teile elu poolt juba teostatud proletariaadi ja talurahwa rewolutsioonilis-demokraatiline diktatuur.“ (Sealsamas lhk. 29).

Arusaadaw, et peale seda rääkida veel mingisugusest erilisest „demokraatlise diktatuuri“ ajajärgust oleks lausa rumalus. Rewolutsioon wõis edasi areneda ainult uute hüüdsõnade all ja selleks uueks hüüdsõnaks oli: tööliste ja kehwtalurahwa diktatuur. Täiesti wale on sellepärast nende seltsimeeste arwamine, kes veel hiljuti kordasid, et „tegelikult oli meie ajajärgul webruarist kuni oktoobrini hüüdsõnaks liit *kogu* talurahwaga“, et „partei hoidis alles ja kaitses ajajärgul webruarist kuni oktoobrini oma *wana* hüüdsõna talurahwa suhtes, — nimelt — liit *kogu* talurahwaga terwelt“. See on Lenini õpetuse ja partei hüüdsõnade jäme wõltsimine, sest juba 1917. a. aprillis kirjutas Lenin, et:

„Kes *praegu* räägib ainult tööliste ja talurahwa „rewolutsioonilis-demokraatilisest diktatuurist“, see on elust maha jäänud, see

selle tõttu läks tegelikult väikekodanluse poole, proletariaadi klassiõitluse vastu, teda on vaja „enamlaste“ rewolutsiooneelsete harulduste arhiivi anda (wõib nimetada: „wanade enamlaste arhiiv“), „(sealsamas lhk. 29). Ja edasi, terwes reas wäljaastumistes, artiklites, teesides jne, rõhutas Lenini, et „proletaarsel parteil ei ole lubataw praegu panna lootusi talurahwa huwide ühtsuse peale“, et „ainult proletariaadi ja kehwtalupoegade diktatuur suudab murda kapitalistide wastupanu“ jne jne.

Peatame lõpuks weel ühe „wastuolu“ peal, mida mõned ette tuua armastawad. Millega seletada seda, et pärast Oktoobrirewolutsiooni, kodusõja ajal, wahetewahel kogu talurahwas üksmeelselt toetas proletariaati wõitluses kontrewolutsionääridega — tsaari kindralitega? Kas Lenin siiski ei eksinud, kui ta tõendas, et proletaarse rewolutsiooni edasiwiiwateks jõududeks on proletariaat ja kehwtalurahwas? Kas wast hüüdsõnast: ühes kogu talurahwaga, lahti ütlemine polnud siiski wale, kuiwõrd kogu talurahwas meid toetas isegi wene kodusõja ajal?

Niisugune näiline „wastuolu“ on õige lihtsalt seletataw. Asi seisab selles, et kuigi kodanline rewolutsioon riigiwõimu kodanluse kätte mineku mõttes enne Oktoobrit lõpenud oli, siis ometi Oktoobrirewolutsioon wiis selle täiesti lõpule, lahendas „möödaminnes“ kodanlis-demokraatlise rewolutsiooni ülesanded maal, kus just kodanlist rewolutsiooni kõige raskem lõpule wiia ja loomulikult, kodanlus seda teha ei suuda ega saa. Kuiwõrd Oktoobrirewolutsioon „möödaminnes“ wiis lõpule kodanlis-demokraatlise rewolutsiooni, niiwõrd toetas Oktoobrit kogu talurahwas. Sedasama wõib ütelda kodusõja kohta. Talurahwas terwena wõitles mõisnikkude ja tsaari wastu, kuiwõrd see oli kasulik ja *wajalik kodanlis-demokraatlise rewolutsiooni huwides*. Kuid ainult niiwõrd, aga mitte rohkem. Niipea, kui proletariaat ja kehwtalupojad hakkasid teostama proletaarset rewolutsiooni, niipea kui kodanlist rewolutsiooni ja selle wõitused hädaoht ei ähwardanud, algasid kulakud ja jõukad talupojad wõitlust proletariaadi ja sotsialistilise rewolutsiooni wastu. Seda tõendawad muuseas rohkearwulised ülestõusud ja mässud, mida kulakud organiseerisid nõukogude walitsuse wastu.

Oktoobrirewolutsiooni põhiülesandeks oli kodanluse kukutamine ja proletariaadi diktatuuri maksmapanemine, mitte aga kodanlis-demokraatlise rewolutsiooni lõpulewiimine, ühe sõnaga, Oktoober oli oma iseloomu poolest sotsialistiline ja ta kandwateks jõududes oli proletariaat ning ta juhatuse all wõitlew kehwtalurahwas, mitte aga kogu talurahwas terwena. See asjaolu, et neid proletaarse rewolutsiooni edasiwiitwaid jõudusid osaliselt ning ajuti toetas kogu talurahwas, kui kodanlise rewolutsiooni lõpule wiijaid, ei suuda siin mingit põhimõttelist muudatust tuua. Lenini poolt antud klassijõudude wahekorra hindamine ja enamlise partei hüüdsõnad olid wastuwaidlemata õiged. Proletariaadil tuli, sotsialistilise rewolutsiooni läbiwiimisel liidus kehwtalurahwaga murda kulakute ning jõukate talupoegade wastupanu ja neutraliseerida (erapooletuks teha) laiad kesktalurahwa hulgad, kuni oma diktatuuri kindlustamiseks, mil proletariaadi ja kehwtalurahwa liit laieneb keskmikkude arwel, mil ühes kesktalurahwaga moodustatakse ühine wäärind kulaku wastu; mil kesktalurahwa hulgad wõtawad aktiivselt osa sotsialistilisest ehitustööst. Arusaadaw, et keskmiku lõpulikult omapoole wõitmine sündis ägedas wõitluses kulakuga, kusjuures kehwtalurahwas ja poolproletaarlased olid nõukogude walitsuse peatoetuspunktideks külas. Nüüd on kehwtalurahwas, partei leninlise poliitika ja sotsialistilise suurtööstuse

mõjul omas rõhuwas enamuses otsustawalt kollektiwiseerimise teele asunud, kuna kulakud, kui klass, täieliku kollektiwiseerimise alusel lõpulikult likwideeritakse.

* * *

Kodanlis-demokraatlise rewolutsiooni ümberkaswamine proletaarseks, ei sünni igalpool tööliste ja talurahwa diktatuuri kaudu. Arenenud kapitalistlistel maadel, kus kodanline rewolutsioon lõppenud, pole oodata enam mingit wahepealset, ülemineku ajajärku. Seal algab rewolutsioon otsekohe kui sotsialistline rewolutsioon. Enam mahajäänud mail algab rewolutsioon demokraatlise rewolutsioonina, mis ümber kaswab proletaarseks. Weel enam mahajäänud maadele (asumaad) algab rewolutsioon rahwuslise wabastamine wõitlusena imperialismi surwe alt.

Kuidas ka rewolutsioon kuskil ei alga, igal pool algab ta kui *sõjariistus wõitlust wõimu pärast*. Waatame, kuidas waatas Lenin selle küsimuse peale.

Lenini õpetus sõjariistus ülestõusust

Kes seisab rewolutsioonilise marksismi-leninismi seisukohal, sellel on täiesti selge, et wana riiklase aparaadi purustamine, kodanluse wõimult paiskamine ja proletariaadi diktatuuri teostamine wõib sündida ainult sõjariistus ülestõusu abil. Igasugune nämmutamine kapitalistilise ühiskonna rahulisest, ewolutsioonilisest sotsialistiliseks ühiskonnaks ümberkaswamisest on loba, mille abil sotsiaal-faschistid oma juudase poliitikat warjata püüawad. Iga rewolutsiooni põhiküsimuseks on poliitilise wõimu küsimus ja seda otsustatakse sõjariistadega, aga mitte hääletamise sedelikestega parlamendi walimiste kastide juures. Siit järgneb, et sõjariistus ülestõus ei ole mitte wäline, mitte juhusline nähtus ega enamlaste wäljamõeldus, waid klassiwõitluse sisemine arenemise loogika seadusepärane tulemus.

Klassiwõitlus, tehes läbi mitmed arenemise astmed, jõuab sõjariistus ülestõus oma kõrgemale astmele, oma haripunktile. Teiste sõnadega, sõjariistus ülestõus wõtab klassiwõitlus, kui warjatud kodusõda (aga niisugune on Marxi järele klassiwõitluse põhiolu), waid uue wormi ja tuleb nähtawale kui awalik kodusõda. Sõjariistus ülestõus on klassiwõitlus uuel, omadusliselt kõrgemal astmel, on ammu alanud wõitluse jatkamine teiste abinõudega ja teiste meetoditega.

Niisama nagu Marx, sai ka Lenin wäga hästi aru, missugune tähtsus on sõjariistus ülestõusul rewolutsioonis. Juba 1902. aastal, mil rewolutsioonilaine alles tõusma hakkas, seadis ta üles sõjariistus ülestõusu hüüdsõna ja nõudis, et selleks hoolikalt ette walmistataks. „Kujutage enestele ette rahwa ülestõusu. Praegusel ajal on wististi kõik nõus, et meie peame sellest mõtlema ja selleks ette walmistama...“ (Kirjat. kogu VI k. lhk. 497). Teises kohas tähendab ta et: „rewolutsiooni algus seab esimeses järjekorras üles küsimuse ülestõusust“. („Лен. сбoрн.“ V k. lhk. 98). Ja paar-kolm lehekülge edasi kirjutab ta, et rewolutsiooni arenemise loogika wiib... tõsisele kodusõjale, otsekohele rewolutsioonilisele wõitlusele, sõjariistus ülestõusule“. (Sealsamas lhk. 103). Ei ole tarwidust tsiteerida, mis ta kirjutas 1917. a. oktoobri eel, sest kogu Lenini, kui Oktoobri-rewolutsiooni juhtija ja organisaatori, tegewus juba ise näitab, kuidas ta suhtus sõjariistus ülestõusule.

Sotsiaal-faschistid, kes „puhastawad“ marksismist wälja kõik elulise ja rewolutsioonilise, algawad oma rewideerimist harilikult sõjariistus üles-

tõusu küsimusest. Sealjuures juhatawad nad meid eriti agaralt Engelsi kirjutuste juurde, seades neid vastu Marxi töödele. Nende isandate jutu järel olla Engels enne surma sõjariistus ülestõusust lahti ütelnud, ning soowitanud proletariaadil wõidelda rahulisel, parlamentlisel teel. Selle wäite tõenduseks tsiteeritakse harilikult Engelsi eessõna Marxi raamatule „Klassiwõitlus Prantsusmaal“ Toome ühe wäljawõtte, mida Kautsky ja Ko nii wäga korrata armastawad. Nimetatud eessõnas kirjutab Engels muuseas järgmist:

„Tänu sellele (s. o. s.-d. edule parlamendi walimistel, P. M.) hakkasid kodanlus ja walitsus (jutt on Saksamaast. P. M.) tööliste partei legaalselt tegewust palju rohkem kartma kui illegaalselt, parlamendi walimise tagajärjesid palju rohkem kui ülestõusu tagajärgi.

Ja weel see, et wõitluse tingimused on põhjalikult muutunud. Wanatüübiline ülestõus, uulitsawõitlus barrikaadidega, mis kuni 1848. a. lõppude lõpuks igal pool otsustawa tähtsuse omas, on tuntawalt iganenud.“

Wõiks tuua weel mõned niisugused, üldisest tekstist wäljakistud tsitaadid, kus Engels kritiseerib sõjariistus ülestõusu. Milles asi seisab? Kas Engels tõesti wanas eas oportunistiks muutus? Ei midagi sellisarnast. Sellesamas eessõnas, mida „sotsid nii ohtralt tsiteeriwad, leiduwad ka järgmised sõnad:

„Õigus rewolutsiooni peale on ainsaks tõsiselt „ajalooliseks õiguseks“, ainsaks mille peal põhjenedawad kõik praegusaja riigid ilma erandita“.

Kas wõib seda, kui rewolutsioon ainsaks ajalooliseks õiguseks nimetatakse, lugeda wägiwaldsest rewolutsioonist lahtiütlemiseks? Muidugi ei wõi. Jatkates ülewalpool toodud arutust, kirjutab Engels:

„Tähendab see seda, et tulewikus uulitsawõitlus ei saa enam mingisugust osa etendama? Mitte sugugi. See tähendab ainult seda, et 1848. a. tingimused on muutunud kodanlikkudele insurgentidele (s. o. mässajatele, ülestõusjatele. P. M.) ebasoodsamaks, sõjawäele aga soodsamaks. Tulewikus wõib igasugune uulitsawõitlus wõita ainult sel juhtumisel, kui see situatsiooni miinus saab kompenseeritud teiste momentidega.“

On need Engelsi sõnad õiged? Täiesti õiged. Kuid asi on selles, et kuni wiimaseajani ei olnud need ilmale teada. S-d redaktorid tõmbasid need ja mitmed teisedki kohad, kus Engels räägib sõjariistus ülestõusu paratamatusest, lihtsalt maha ja nii saigi lõpuks „rahuline“, oportunistlik testament. Engels ise protesteeris kirjas Laforgule s.-d. sarnase teguwiisi vastu, „X mängis minuga rumalat nalja... ta wõttis kõik, mis talle kuidagi wõis kasulik olla rahulise, wägiwallawastase taktika kaitsemiseks... Muuseas, mina soowitan seda taktikat ainult Saksamaale käesolewaks ajaks ja sedagi põhioluliste parandustega. Prantsusmaal, Belgias, Itaalias, Austrias ei saa jälgida seda taktikat terwena ja ka Saksamaal wõib ta homme ebaõigeks saada.“

Nagu sellest ja teistest, hiljuti leitud dokumentidest näha, ei seisnud Engels kunagi põhimõtteliselt ülestõusu eitawal seisukohal, mida s.-d talle külge määrida püüawad. Kui ta ühel ehk teisel juhtumisel soowitas rahulikku, parlamentlist wõitlustaktikat, siis ainult sellepärast, et sarnane taktika näis talle teatud konkreetsel silmapilgul kõige õigem õlewat. Siin ei ole midagi ebaharilikku, sest isegi Lenin, keda muidugi keegi ei kahtlusta rahuliku taktika tarwitamises, naeris wälja neid hädarewolutsio-

nääre, kes 1901. aastal hulkasid wiibimata wälja astuma, „tormijooksule“ kutsusid. Ja tõepoolest oli lausa mõttetu ja kuritegu kutsuda ülestõusule niisugusel momendil, mil polnud veel otsekohest rewolutsioonilist olukorda. Engelsil oli täiesti õigus, kui ta ülewalpool nimetatud eessõnas kirjutas, et meie ei wõi lubada „iga päewaga tugewamaid hulgalisi jõude nõrgestada eelwägede löömistes, waid hoidma teda puutumatuks kuni otsustawa päewani“. Teiste sõnadega, proletariaat ei tohi lasta ennast prowotseerida enneaegsetele, ettewalmistamatutele wäljaastumistele, mis juba ette ära nurjaminekule on määratud. Sõjariistus ülestõusu tulüb ette walmistada, seda põhitõde kordas Lenin enam kui ükskord.

„Meie partei otsekoheseks ülesandeks ei wõi olla kõikide olerate jõudude tormijooksule kutsumine juba praegu, waid peab olema rewolutsioonilise organisatsiooni wäljatõötamisele kutsumine, kes oleks suuteline ühendama kõiki jõude ja juhtima liikumist mitte ainult nime järele, waid ka tegelikult, s. o. alati walmis olema igasuguste protestide ja plahwatuste (впышки) toetamiseks, kasutades neid otsustawaks lahinguks kõlbuliste jõudude kindlustamiseks ja mitmekordseks muutumiseks.“ (Kirjat. kogu. VI k. lhk. 109).

„Ka romaanimaadel, hakkawad kõik ikka rohkem aru saama, et wana taktika peab saama läbi waadatud. *Ettewalmistamatud wäljaastumised* taganewad igal pool tahaplaanile“ (Engels. Minu sõrendus P.M.).

Siin ütleb Engels oma mõtte selgesti wälja. Kui ta eespool arwustas sõjariistus ülestõusu, siis mõistis ta nende all wana, blankistlist ülestõusu, mitte aga ülestõusu marksistlikes mõistes. Ja selles suhtes on Engelsil täiesti õigus, kuigi see artikkel, mida me tsiteerime, üldiselt ebaõnnestunud on.

Nagu näeme, ei ole Lenini ja Engelsi waadete wahel mingit põhimõttelist wahet. Meid aga huwitab praegu just põhimõtteline, printsiipiaalne küsimus, mitte aga see, kas Engelsi poolt soovitatud taktika ühel ehk teisel konkreetsel juhtumisel õige oli wõi mitte. See on teine küsimus ja meie wõime isegi oletada, et Engelsil, nagu ka igal teisel omad wead wõiwad olla. Käesolewas artiklis puudutame me marksismi alusepanijate üldiste, põhioluliste ideede juures, nende taktika generaalse joone juures ning see oli algusest lõpuni rewolutsiooniline. Et see tõesti nii on, näitab meile kas wõi seegi asjaolu, et Marx ja Engels, niisama nagu Leningi, mitte ainult ei seisnud üldiselt sõjariistus ülestõusu seisukohal, waid tõotasid wälja ka ülestõusu organisatsioonilised ja taktilised põhimõtted. Just see asjaolu, et marksismi alusepanijad ning Lenin niisuurat tähelpanu pöörasid sõjariistus ülestõusu peale, seda kunstiks lugesid, mida peab kõigekülgselt ja põhjalikult ette walmistama, omabki oportunistide arwates põhjust neid, eriti aga Leninit, blankismis süüdistada.

Selle, täiesti aluseta süüdistuse löi Lenin ise pihuks ja põrmuks. Omas kirjas W. S.-D. T. P. keskkomiteele 1917. a. toob ta ette need tingimused, mille poolest marksism põhimõtteliselt blankismist lahku läheb.

„Ülestõus, et olla edukas, peab tuginema mitte salandule, mitte parteile, waid eesrinna klassile. See esiteks. Ülestõus peab tuginema rahwa rewolutsioonilisele tõusule. See teiseks. Ülestõus peab tuginema kaswawa (ehk walmiwa. Anwachsen P. M.) rewolutsiooni ajaloo niisugusele *murdepunktile*, mil rahwa eesrinna osade aktiivsus kõige suurem, mil kõige suurem on *kõikumine* waenlaste ridades ja *rewolutsiooni nõrkade, poolikute otsustamisewõimetute sõprade ridades*. See kolmandaks. Waat nende kolme tingimusega, ülestõusu küsimuse ülesseadmise üle, *marksism* just eraldubki *blankismist*.

Kuid, kui on olemes need tingimused, siis tähendab ülestõususe kui kunstisse suhtumisest äraütlemine marksismi äraandmist ja rewolutsiooni äraandmist.“ (Kirjat. kogu XXI k. lhk. 195. Lenini sõrendused. P. M.).

Lenin võrdleb täiesti õieti ülestõusu organiseerimist ja ettevalmistamisest äraütlemist, kui on olemas ülevalpool ettetoodud tingimused, kui rewolutsiooni äraandmist, sest see tähendab sündmuste ja stüühilise liikumise sabassõrkimist, selle mitte juhtimist. See on aga oportunist, aga mitte rewolutsiooniline marksism, mitte leninism.

Ülestõus on kunst, mis nõuab organiseerimist ja ettevalmistamist. Meie ei hakka siin kordama kõike seda, mida Marx ja Lenin selle kohta kirjutasid, sest see on juba üldiselt teada ning tuntud. Peatame mõnel üksikul momendil selles organiseerimise- ja ettevalmistusetöös. Üheks tähtsamaks küsimuseks, mille peale Lenin kõik aeg rõhutat, on *sõjariistus võitlussalkade* (drushiinade) organiseerimine. Peatuda sellel küsimusel on seda enam tarvilik, et paljud wennas-parteide tegelased ehk endised tegelased ikka veel aru ei saa niisuguste võitlussalkade organiseerimise vajadusest ja paratamatusest. Jälle kuuluwad jutud „salanõust“, „blankismist“ jne. See on muidugi loba. „Blankismiks“ võiks nimetada niisugust võitlussalkade organiseerimist ainult siis, kui me tahaksime korraldada ülestõusu, kui me tahaksime võimu võtta, tuginedes ainult neile võitlussalkadele, ignoreerides hulkade rewolutsioonilist tõusu, momendi kohasust jne. Tõepoolest ei ole võitlussalkade ülesandeks mitte võimu võtmine, oma õlgadel rewolutsiooni läbiwiimine, vaid hoopis midagi muud, mida oportunistid ei näe, ehk ei taha näha.

Wõitlussalkade esimeseks ja põhiülesandeks on *waenlase sõjajõude paraliseerimine ning hävitamine*. Võitlussalgad oma aktiivse tegevusega peavad takistama waenlasel otsustawal silmapilgul kõiki oma jõude kontsentreerida tähtsamatesse strateegilistesse punktidesse. Kui võitlussalgad selle ülesandega toime saavad, kui nad suudavad killustada wastase sõjalisi jõude ja nende tegewust, vähemalt ajutiselt, halwata, on nad oma ülesande täitnud, kuiwõrd nad oma tegevusega kindlustasid rewolutsiooniliste jõudude ülekaalu otsustawal silmapilgul otsustawatel seisukohtadel. Aga saawatada otsustawal silmapilgul tähtsamates strateegilistes punktides jõudude ülekaul, see on edukaks ülestõusuks üks põhitingimustest.

Toome mõned wäljawõtted Lenini kirjadest, mida ta kirjutas 1905. a. Peterburis meie partei keskkomitee poolt organiseeritud „Wõitluskomitee“ (Боевой комитет).

„Asutage kohe, igal pool ja kõikjal, studentide juures ja töölise juures eriti, võitlusdrushiinad. Las kohe organiseeruwad salgad (отряды) 3-st kuni 10, kuni 30-ne jne inimeseni. Las nad endid ise kohe relwastawad...“ („Лен. сбop.“ V k. lhk. 464).

Kritiseerides „Wõitluskomitee“ „paberlisi plaanisid ja skeeme“ hüüab Lenin:

„Ärge nõudke mitte mingisuguseid wormaalsusi (salkade organiseerimise juures. P. M.), sülitage, kristuse nimel, kõikide skeemid peale... Ärge nõudke tingimata W. S.-D. T. P. kuulumist, — see oleks mõttetu nõudmine sõjariistus ülestõusule... Organiseerige kohe salgad, relwastage millega võite, töötage kõigest jõust, meie aitame teid... küid ärge oodake meilt, töötage ise...“ (Sealsamas L. sõrendus. P. M.).

Ja edasi loeme sellest samast kirjast:

...„Ma olen walmis Wõitluskomitee töowiljakust mõõtma nende salkade arwuga, kellega ta seotud on. Kui 1—2 kuu pärast wõitluskomiteel Piiteris ei ole vähemalt 200—300 salka, siis on see surnud wõitluskomitee. Siis on teda tarwis maha matta.“

Arusaadaw, et kui Lenin juba 1905. aastal nii järelejätmatalt ja niisuguse energiaga nõudis wõitlussalkade organiseerimist, siis praegu, kus kodanlus uulitsawõitlusteks igakülgsest ettewalmistatud, täiesti mõttetu on ilma niisuguste salkadeta ülestõusu alata. Ei sõjariistade puudumine, ei pörandaaluse töö raskused ega mingisugused põhjused üldse, ei wõi meid sundida niisuguste wõitlussalkade organiseerimisest lahti ütlema. Isegi relwastamata salgad (kui relwasid ei jatku) etendawad ülestõusus suurt osa, nimelt: kui initsiaatorid ja hulkade juhid, kes neid aktiivsele, energilisele tegewusele juhiwad. Aga energiline, otsustaw aktiivne tegewus, wahetpidamata pealetungimine, on tähtsamaks wõidu pandiks sõjariistus ülestõusus.

„Traattõkked, tülid, wiiwitamised ja otsustamise wõimetus on ülestõusu hukatus. Suurim (grössere) otsustuswõime, suurim energia, igasuguse kohase momendi wiiwitamata ära kasutamine, hulkade rewolutsioonilise kire wiibimata süütamine ja selle juhtimine enam otsustawale ja kõige otsustawamale tegewusele, — see on rewolutsionääri esimene ülesanne“. Otsustawus, pealetung — (Entscheidenheit und Andrang — P. M). on $\frac{3}{4}$ elust“, — kirjutab Lenin. („Лен сборн.“ V köide lhk. 459—60).

Kui ülestõusjate, eriti aga wõitlussalkade, otsustaw ja energiline tegewus on wõidu pant, siis wiiwitamine, kõhklemine ning kaitseseisukorda asumine on ülestõusu hukatus. Ülestõusus wõib wõita ainult pealetungides, pannes kodanluse sõjalised jõud kaitseseisukorda, — seda on näidanud mitmed ja mitmed ülestõusud proletariaadi rewolutsiooni wõitluse ajaloos, seda näitas ka 1-se detsembri ülestõusmine 1924. aastal. Wõitlussalgad ei suutnud paraliseerida kodanluse sõjalisi jõude, sest EKP ei suutnud küllalt kiiresti hulkasid wõitlusesse tuua, tööliklassi eelwäe wäljaastumisega kaasa tõmmata. „Eestimaa kommunistiline partei oskas just ülestõusu eel rewolutsioonilisesse klassiwõitlusesse tõmmata hiigla töörahwa hulgad. Kuid otsustawal momendil, sõjariistus ülestõusu ajal wõimu pärast jäid need hulgad passiwseteks pealtwaatajateks. Kompartei ei osanud organisatsiooniliselt ja sõjalises mõttes siduda eesrinna wõitlussalga wäljaastumist hulkade wäljaastumisega“ („Prawda“). „Prawda“ poolt näidatud wiga on peapõhjuseks, miks 1-se detsembri ülestõus nurja läks.

„Ülestõusu edu oleneb otsekohe sellest, kuiwõrd hulgad annawad rewolutsiooni õppetunnid, kuiwõrd on nad ettewalmistatud nii poliitiliselt, organisatsiooniliselt sõjalise-wõitluse mõttes kõige otsustawamale pealetungile“. (Tsit. „Prawda“ järele, № 349. 1930 a. P. M).

Just seda hulkade otsustawat pealetungi ei olnud 1-se detsembri ülestõusus, ning see otsustas ülestõusu saatuse.

Hinnates 1-se detsembri ülestõusu õppetunde, tehakse harilikult kaks suurt wiga. Ühed püüawad seda ülestõusu tembeldada blankistlikeks salanõuks, s. o. kardawad kodanluse ja sotsiaal-faschistide demagoogiat, ilma et tõsiasju läbi uuritaks. Teised püüawad kinni määrada peawiga, püüdes ülestõusu nurjaminekut seletada mõne pommi ehk granaadi mitte-lõhkemisega, üksikute wõitlussalkade ning nende juhtide wigadega jne. Mõlemad hindamised on ebaõiged. Esimene sellepärast, et unustatakse

ära, et ülestõus tugines rahwa rewolutsioonilise tõusu peal, et ülestõusu ajal kahtlemine ja kõikumine kodanluse ning sotsiaal-faschistide ridades jõudis oma kõrgemale punktile. Teine sellepärast, et püüab silmapaari wahele jätta peawea, tuues ette waid teisejärgu tähtsusega wigu ja puudusi.

Kui suured ka ei oles niinimetatud ülestõusus tehtud wead, siiski üks on kindel: 1-se detsembri ülestõus näitas küllalt selgesti, milline tähtsus on wõitlussalkadel ja nende organiseerimisel. Täiesti oopornistlik, rewisjonistlik on otsida ülestõusu ebaõnnestamise põhjusi lööksalkade asutamisest. Mitte see pole EKP wiga, et ta kinni pidas Lenini juhtmõtetest lööksalkade suhtes, waid selles, et ta ei suutnud küllalt järjekindlalt ja lõpuni ellu wiia Lenini õpetust ülestõusust kui kunstist, ei suutnud siduda nende wõitlussalkade tegewust hulkade aktiivse tegewusega. Selles suhtes tuleb 1. detsembri wigadest õppida, tuleb õppida, kuidas kõrwaldada lööksalkade hulkadest eraldamise hädaohtu, aga mitte karjuda, et lööksalke pole waja, et see on blankism jne. Nähtuste juurde, liiategi weel sõjariistus ülestõusu juurde, ei saa minna „üldse“, abstraktselt, mehahnistliselt, waid seda tuleb analiseerida, uurida, et üles leida, mis seal õige mis wale, mida tuleb edaspidises wõitluses kasutada, millest kõrwale hoida, mille wastu wõidelda. Ainult niisugune konkreetne, dialektiline sündmuste hindamine ja uurimine on enamlik, leninlik juurdeminek ja seda tuleb meil Lenini juurest õppida.

Samasugune lugu on konspiratsiooni küsimusega ülestõusu ette-walmistamises. On konspiratsioon tarwilik lööksalkade organiseerimise juures? Tingimata on. Wõib see konspiratsioon nii kaugele minna, et eraldab wõitlussalgad hulkadest? Mõistagi, et ei wõi, sest siis ei ole wõitlussalk enam hulkade juhiks, eestwõitlejaks, tegewusele õhutajaks, waid üksus, kes tegutseb isoleerituna oma ette.

On niisugune, tingimata tarwilik, konspiratiivsus wõitlussalkade organiseerimisel wõimalik? On, seda näitab meile rewolutsiooni ajalugu, seda näitas ka 1. detsembri ülestõus, kus sajad inimesed olid lööksalkadesse koondatud, kus uulitsal weeti sõjariistu jne. Arwame, et pole tarwis seletada, milleks konspiratiivsus nii wäga tarwilik on. Tuletame ainult meelde, et niisuguste salkade tegewus ainult siis wõib soowitud tagajärgi anda, kui see wastasele ootamatult tuleb. Teisiti ei wõi see ollagi. Kui kodanlusel wõimalik on omad sõjalised jõud wõitluswalmis seada, kui tal korda läheb koondada tähtsamatesse strateegilistesse punktidesse enam-wähem tugewamad jõud, siis on tal kerge halwata ülestõusjate, lõppude-lõpuks wäikesearwulist ja halwasti warustatud eelwäge. Sellega on aga üks tähtsamatest ülesannetest, mis selle eelwäe peal lasub, nurjaminemisele määratud, kuiwõrd kodanlus omad sõjalised jõud wõib paisata ülestõusjate peajõudude wastu enne, kui need organiseerida ja relwastada suudawad. Praeguse aja sõjatehnika ja relwastus lubawad isegi wäiksearwusel, hästi organiseeritud ja relwastatud wäeosadel, politseil ning faschististel salkadel maha suruda sada korda arwurik-kama, kuid relwadeta ehk halwasti relwastatud hulkade wäljaastumised.

Kodanluse organiseeritud sõjariistus jõu wastu tuleb seada ülestõusjate organiseeritud, sõjariistus jõud, kes ootamata ja energilise pealetungiga kodanluse kaitsejõud segadusesse wiivad ja ajutiselt tegewus-wõimetuks teewad. See jõud on ülestõusjate eelwägi — wõitlussalgad.

(Järgneb).

P. Meisel

Märkus. Toimetus ei ole kõikide autoõri wäidetega nõus ja wõtab artikli kohta sõna selle lõpul.

Toim.

Tööpalga küsimus sm. Stalini kõnes

A. Stahlberg

Majandusmeeste nõupidamisel 23. juulil s. a. pidas partei juht sm. Stalin kõne „*Uus olukord — uued majanduslise ehituse ülesanded*“. See kõne on kokkuwõtte meie senisest majanduslise ehitustöö praktikast ja ta annab juhatusi edaspidiseks tööks kauemaks ajaks. Seepärast on see lühike, kuid sisukas kõne ajaloolise tähtsusega, on edaspidise majanduslise ehitustöö programm.

Sm. Stalin käsitas omas kõnes kuut küsimust: tööjõu, tööpalga, töö organiseerimise, töölisklassi walmistuslik-tehnilise intelligentsi, wana tööstus-tehnilise intelligentsi pööride ja majanduslise isetasuwuse küsimusi. Meie käsitame käesolewas kirjelduses peajasjalikult ühte sm. Stalini poolt ülestõstetud küsimust, nimelt tööpalga küsimust.

I. Tööjõu rändawus

Sm. Stalin, lõpetanud juhataste andmise tööjõu *organiseeritud* kogumisest meie wabrikutele kolhoosidega sõlmitawate lepingute alusel, — kõneleb:

„Kuid koguda töölisi, ei tähenda weel, et kõik töö on tehtud. Selleks, et warustada meie ettewõtteid tööjõuga, peab neid töölisi tööstuses *alal hoidma* (minu sõrendus A. S.) ja töölise koosseisu wabrikutes enam-wähem püsiwaks muutma.

Kas wõime öelda, et töölise koosseis meie wabrikutes enam-wähem püsiw on? Ei seda, kahjuks, öelda ei saa. Wastupidi, meie wabrikutes on ikka weel olemas n. n. tööjõu *rändawus*. Weel enam, paljudes ettewõtetes tööjõu rändawus mitte ainult ei wähene, waid, wastuoksa, isegi kaswab. Igatahes leidub wähe ettewõtteid, kus töölise koosseis $\frac{1}{2}$ aasta, ehk isegi 3 kuu kestel ei muutuks vähemalt 30—40%“.

Sm. Stalini sõnade seletuseks tuleb tähendada, et meil on olemas kahesugune tööjõu rändawus. Esimene — rändawus wabriku piirides, mis *umbisikluse* tagajärg on ja mis tähendab seda, et tööjõud pole õieti organiseeritud ja ära jaotatud, et iga tööline ja iga brigaad ei tee alati teatud kindlat tööd teatud tööpingil. Selle tagajärg on see, et töölisi alalõpmata ühelt töölt teisele tööle wahetatakse. Just see rändawus ongi üheks suuremaks umbisikluse allikaks, sest umbisiklikkus tähendabki seda, et töölisel pole teatud konkreetset ja alalist tööd, ning pole ühtlasi ka tarwilist wastutust ei tööabinõude, ega töö enese eest.

Teistlaadi rändawus (wäliselt teistlaadi, sest sisuliselt on nad mõlemad ühtemoodi eitawad nähtused) on wabrikute waheline tööjõu rändawus, s. o. rändawus ühest wabrikust teise. Toome siin ainult ühe näite nende kumbagi laadi rändawuse kohta.

Sm. Petrowski nim. Hersoni põllutöömasinate tehases wõeti 25 pressi 20-päewase uurimise alla ja tehti kindlaks, et töölisi neil pressidel wahetati 2—10 korda. Kogu tehase piirides paisati niiviisi ühelt töölt teisele kuu jooksul 783 inimest. Samas tehases oli järgmine tehaste waheline tööjõu rändawus: käesolewa aasta 5 kuu wältel wõeti tehasesse 1617 uut töölisi, tehasesst lahkus 2846 in.

Mis on seesuguse rändawuse põhjuseks? Sm. Stalin wastab: —

.... „rändawuse põhjused on mitteõiges palga organiseerimises, mitteõiges tariifi süsteemis, „pahempoolses“ palga wõrdsustamises. Waatleme neid põhjusi üksikasjaliselt.

Palgaküsimus. Sm. Stalin seletab, et „paljudes ettevõtetes on meil palgatariifid seesugused, et peaaegu hoopis ära kaob vahe kvalifitseeritud ja kvalifitseerimata, raske ja kerge töö vahel“. Seda tõendavad konkreetsed andmed paljudest ettevõtetest.

Wõtame, näituseks, Bobrikowi energo-keemia kombinaadi palgatariifid. Üksikute palgaastmete vahel on näha järgmist palga kasvu: II kategooria palk on I kateg. omast suurem 10 rbl., III kat. palk II omast 8 rbl. ja — IV kat. palk III kateg. palgast kõigest 6 rbl. (F. Dortin „Isvestija“ 11-12/VIII 1931. aastal.)

Tekib küsimus, milles on siis õieti selle palgatariifi puudused? Sm. Stalini järele selles, et „tööpalka võrdsustamine kaotab kvalifitseerimata töölisel edasipüüdmise huvi saada kvalifitseeritud tööliseks“ ja selles, et „kvalifitseeritud tööline on sunnitud wabrikust wabrikusse rändama selleks, et leida lõppude-lõpuks sarnast ettevõtet, kus tema tööoskust wastawalt hinnatakse“. Need ongi need puudused.

Ehk wõtame, näiteks, ülaltoodud III ja IV kategooria palga vahe. See on 6 rubla! Kas on kuue rublane palgakõrgendus küllaldaseks tõukejõuks selleks, et III kategooria tööline IV-sse kategooriasse püüaks jõuda? Muidugi ei ole. See on ju nii naeruwäärne wähe, et tööline sugugi ei püüa selle pärast kõrgemale tõusta ja suuremat wastutust enese peale wõtta. Peab juurde lisama, et IV kategooria on just üks massilisematest kvalifikatsiooni kategooriatest.

Teine näide. Praeguse palgasüsteemi järele on meistri tööpalk 225 — 230 rbl., kuna kvalifitseeritud tööline teenib 300 ja enam. K. Marxi nim. tehases (Leningrad) pandi 212 rublasele meistrkohale tööline, kes enne seda ligi 400 rbl. kuus teenis. Loomulik, et ta kõik tegi selleks, et sarnasest „autasust“ lahti saada. (W. Bok „Isvestija“ 28/VIII. 31.)

Sellest järgneb, et õiged on sm. Stalini sõnad, et see „pahempoolne“ palga võrdsustamine on selle põhjuseks, et lihttööline pole huwitatud kvalifitseeritud tööliseks saamisest, tal pole edasijõudmise wäljawaadet, ta tunneb ennast „suwitajana“, kes ajutiselt tööstuses töötab selleks, et pisut „teenida“ (nn. „pika rubla“ probleem. A S.) ja minna jälle mujale „õnne otsima“. Sarnane on lugu ka kvalifitseeritud töölisega. Selles lihttööliste „õnneotsimise“ ringreisus on esikohal, ülekaalus alles tööstusesse tulnud kvalifikatsioonita ja talupojalise ilmawaate jäänustega element.

Tööjõu organiseerimise küsimust meie käesolewas kirjutuses ei käsita, kuid mõõdamines tuleb siiski puudutada ühte küsimust, mis ka teatud määral kaasa aitab kvalifitseeritud tööjõu rändawusele: See on spetsialistide mitteotstarbekohane kasutamine. Sm. W. Bok („Isvestija“ 28./VIII. 31.) toob selle kohta järgmise näite:

— „K. Liebknechti nim. metallitööstuses (Leningrad) töötab direktori tehnilise abina mäeinsener. P-Kaukaasuses töötawad nahatööstuses nafta-spetsialistid, tsemenditööstuses — suhkrutööstuse eriteadlased“ jne. jne.

Sarnaseid nähtusi on ka mujal.

Lugejal wõib tekkida küsimus: aga miks just nüüd kõik need „umbisikluse“, „rändawuse“ ja „palga võrdsustamise“ küsimused nii terawalt päewakorras on? Ka sellele küsimusele leiame wastuse sm. Stalinilt. Tema ütleb:

„Ennemalt, tööstuse üleskohendamise ajajärgul, kui meil tehniline sisseade oli lihtne ja tööstuse masstaabid wäiksemad — wõis seda weel kuidagi sallida. Nüüd aga on lugu hoopis teine. Nüüd on olukord põhjalikult muutunud. Nüüd laiaulatuslise rekonstruktsiooni ajajärgul, kus meie tootmise masstaabid omandanud hiiglasuuruse, kus tehniline sisseade muutunud äärmiselt keeruliseks, on tööjõu rändawus muutunud tööstuse

nuhtluseks, mis meie ettevõtteid desorganiseerib. Nüüd tööjõu rändawust sallida — tähendab purustada meie tööstust, teha walmistusplaanide täitmise wõimatuks, halwata tööstussaaduste omaduse parandamise wõimalust. — See esiteks.

Teiseks. Meie määratu sotsialistline ehitustöö nõuab tuhandeid ja miljoneid kvalifitseeritud töölisi. Kuid et neid luua, selleks on tarwis lihttöölisele anda edasilikumise ja ülespoole tõusmise wõimalus. Ja mida julgemalt asume sellele teele, seda parem, sest see on peaabinõu tööjõu rändawuse likwideerimiseks. Kokku hoida selles asjas — on ülekohus, see tähendab — minna meie sotsialistlike suurtööstuse huwide wastu.“ See on nii arusaadaw, et siin seletused üleliigsed on.

Ja edasi annab sm. Stalin konkreetseid juhatusi, et „tarwis häwitada palkade wõrdsustamine, purustada wana tariifisüsteem ja luua niisugune süsteem, mis arwestab kvalifitseerimata ja kvalifitseeritud, raske ja kerge töö wahet, tarwis meie majandusmeeste ja ametiühisuste tegelaste peadest kaotada ebaleninlised palgawõrdsustamise waated ja näidata neile, et see kes praegu ehitab tariifisüsteemi wõrdsustamise „printsipiidele“ arwestamata kvalifitseeritud ja kvalifitseerimata töö wahet, — see pole leninist, see pole marksist“.

II. Kallakutest palgaküsimuses

Pealtnäha „pahempoolsed“ palgawõrdsustamise kangelased põhjendawad oma wäiteid sarnase „hea“ ja „kommunistlike“ põhimõttega, et waat, oleme juba sotsialismi ajajärku jõudnud, likwideerime klasse jne ja kui nüüd weel eraldada kvalifitseeritud töölisi kvalifitseerimatutest, paremaid lööklasi mittelööklastest ja anda neile nende töö eest paremat palka, paremaid elutingimusi, — et see pole kommunistlik tegu. See olla isegi kommunismist taganemine, sest kommunismi ajal peawad ju kõik saama ühetaolisteks. Umbes samasugust loba ajawad wäljamaal sotsid ja kodanlus, — et meil pandawat maksma mingi „uus nep“ jne. Et waat kus on alles kommunismi ja kommunistlike wähekorjade pooldajad! Kuid waatame, kas aga ei ole siiski wõrdsustajate juttudes iwakest tött.

Nagu kõigile teada, on sotsialismi ajajärgu hüüdhõnadeks „*wõrdsed tööhulga eest — wõrdne tasu*“ ja „*kes tööd ei tee, see ei pea ka sööma.*“ Wõrdsustamiskangelased tahawad, et kvalifitseeritud ja kvalifitseerimata tööliste peaks antama ühesugune tasu. Kuid küsime: aga kas loowad kvalifitseeritud ja kvalifitseerimata töölistel ühe ja sama hulga tundide wäljel ühepalju saadusi. Iga rumalgi teab, et kauem wabrikus töötanud ja rohkem õppinud tööline loob sama aja jooksul rohkem ja ka parema omadusega saadusi, kui õppimata tööline. Mida aga tähendaks see, kui me neile mõlemile ühesuuruse tasu, praeguses keeles — ühesuuruse palga annaksime? See tähendaks seda, et kvalifitseerimata tööline saaks oma töö eest suurema osa ühiskondlikku saadust kui ta teeninud, see aga tähendab, et ta oleks sarnasel juhusel omamoodi parasiit kvalifitseeritud tööliste turjal. Kas wastab see meie sotsialistliku ajajärgu põhimõtetele? Ei, see on meie sotsialistliku ajajärgu hüüdsõnade wastu, see on marksismileninismi põhimõtete wastu.

Weel 1920. a., s. o. sel ajal, kui Nõukogude Liit alles äärmiselt wiltsas majanduslikes olukorras oli, ütles sm. Lenin omas aruandes Nõukogude VIII kongressil, et:

„Wähe sellest, kui rääkida tööliste ja talupoegadele — kõwendage töö distipliini. Tarwis on peale selle neid aidata, tarwis tasu anda neile, kes mõõtmatud wiltsustest hoolimata näitawad kangelaslikkust töö wäe-

rinnal.“ — Ja edasi. „Arusaadaw, et riik... annab parematele tööliste paremaid elutingimusi... tarwis aga seda mõtet lewitada ja praktiliselt kohtadel seda tööd sisse seada.“

Seda järjekindlamalt, seda „julgemalt“ on tarwis neid sotsialistlisi hüüdsõnu ellu wiia nüüd, *sotsialismi ajajärgul*. Just nüüd on meil selleks olemas ka nõutawad majanduslised eeldused. Tähendab, kwalifitseeritud tööline ja parem lõõklane, kes teatud ajaga rohkem saadusi loowad sotsialistlikule riigile, kulutades rohkem energiat, peawad saama (maha arwatud see osa produkti, mis läheb ühiskondlustatud fondi) ka suurema tasu. Kwalifitseeritud töölise palga summas, sel kujul, peawad olema ka need kulud (ta enese töö, õpetajate töö, ainelised kulud jne.), mis tema kwalifikatsiooni loomiseks kulutatud.

Sotsialismi kõrgema astme, kommunismi, ühiskondliste saaduste jaotamise hüüdsõnaks on: „*Igäühelt tema wõimete järele, igäühele tema tarwete järele*.“ Kas järgneb sellest wõrdsustamise poliitika? Mitte sugugi. „Igäühelt tema wõimete järele“ tähendab seda, et *kõik töötajad* annawad ühiskonnale niipalju oma tööjõudu ja oskust, kuipalju suudawad. Arwele wõttes kommunismi kõrget tehnikat, on see *ainukene tingimus* selleks, et anda „kõigile nende tarwete järele“.

Hüüdsõna — „igäühele ta tarwete järele“ — sisaldab juba iseendas mittewõrdsust, sest just kommunismis, kus inimeste wõimed ja tarwed täiel määral areneda saawad (sest puuduwad kapitalistlike korra kitsendawad seadused), arenewad need inimeste wõimed ja tarwed wäga mitmekesisel. Ja need üksikute inimeste wäga mitmekesiseid nõuded, ühel suuremal teisel vähemad, ühel ühed, teisel teised, rahuldatakse täiel määral. Järjekult pole ka kommunismis mingisugust wäikekoodanlist wõrdsustamist saaduste jaotamises.

Kas on meil praegu kõik eeltingimised selleks, et anda „igale ta nõuete järele?“ Kaugeltki weel mitte. Meil on weel olemas klassid, on eramajapidamine, pole weel kaugeltki kõik ühiskonna liikmed „lõõklased“, kaugeltki kõik ei tööta weel ühiskonna heaks oma „wõimete järele“. Wastupidi, on olemas weel elemente, kes sotsialistlist ehitustööd takistawad, tema wastu wõitlewad. Kommunistlikkude wahekordade poole on meil alles esimesed sammud astunud, olgugi et suured ja tagajärjekad. Need sammud on sotsialistline wõistlus, lõõktöö, majandusline isetasuwus, tööstuse plaanid jne jne.

Üheks tähtsamaks eelduseks, mis loob tingimused selleks, et iga tööline tehases, kolhoosis, asutuses hakkaks tõesti kommunistlikult töötama ja tööabinõudega ümber käima, on *umbisikluse likwideerimine* ja ka see, et meie praegusel arenemise ajajärgul wastawalt hindame neid, kes rohkem töötawad sotsialismi ehitamiseks. „Umbisikluse likwideerimine loob tingimused selleks, et igas töös kaswatada *sotsialistlikku* ümberkäimist tööabinõudega üldse. Ilma selleta ei wõi juttugi olla kommunismi kõrgemasse astmesse üleminekust. Kõrgemal kommunismi astmel hakkab igäüks töötama mitte ainult oma wõimete järele. Seal hakkab igäüks oma soowi järele „walima“ tööala ja tööabinõusid. ...Kommunismi kõrgemal astmel seda „wastutamatus“ ei ole. Ja kui keegi wäljendaks „wastutamatus“ walmistusabinõude suhtes, siis peetakse seda „mittenormaalseks“, psüühiliseks anomaaliaks, umbes sarnaseks, milliseks me praegusel ajal peame inimesesöömist ehk midagi selletaolist. Sarnaseid inimesi kommunismis hakatakse (wõib olla) isoleerima ja hoolega arstima, näidates sellega piltlikult, kuidas tarwis ühiskonna waraga ümber käia“ — kirjutab „Iswestija“ 11—12 aug. s. a. F Dortin, kommenteerides sm. Stalini kõnet.

Arwan, et ülaltoodust järgneb wastuwaidlematalt, et ainuke õige marksistlik-leninistline tööpalka küsimuse käsitlemine on sm. Stalinil. Mitte palkade võrdustamine ei wii kommunismile, waid sotsialistliku ajajärgu hüüdsõnade õige teostamine. Seepärast wiib see „pahempoolne“ võrdustamise poliitika sinnasamasse wälja, kuhu parempoolnegi oportunist, — tegelikult tähendab ta sotsialismi ehitamise eitamist, selle nurjaajamist.

Peale selle wäljendusid meil palgaküsimuses weel „pahempoolse“ kõlaga trotskistlik-wähemlised waated, mis tegelikult olid mahajäänud tööliste wäikekodanliste meeleolude wäljendus, nagu nõudmised — saawutada *sarnast* kiiret tööliste elutingimuste parandamist, mis oleks wiinud lõppude-lõpuks industrialseerimise tempo wähendamisele ja, tähendab, ka tööliste olukorra halwenemisele.

Parempoolsete — awalikult kodanliste — kondratjewlaste waated palgaküsimuses seisid selles, et taheti, lähtekohaks wõttes kulaku ja nepmani huwisid, alandada tööliste elutingimuste saawutatud tasapinda, mis aga industrialseerimisele ja üldse sotsialistlisele ehitamisele takistuseks muutuks. Püüdes proletariaadi diktatuuri kukutada, tahtis waenlane meie rahwasissetulekut ümber jagada kodanluse kasuks, näit. katsed alandada tööpalka, wähendada sotsiaalse kindlustuse fondi, 7-tunnise tööpäewa mahategemine jne.

Palgaküsimuses peab halastamata wõitlust pidama kahel wäerinnal, teostades leninistlikku tööpalka-poliitikat ja parandades tööliste elutingimusi.

III. Tööliste olukorra parandamine

„Meie praegune tööline pole enam see, mis ta oli enne. Meie praegune, nõukogude tööline, tahab elada nii, et rahuldada kõiki oma ainelisi ja kultuurseid tarbeid, nii toitluse alal kui ka korteri küsimuses, waimliste ja igasuguste muude tarwete rahuldamise mõttes. Tal on selle kohta õigus ja meie oleme kohustatud seda tema nõuet täitma. (Stalin)

Ja edasi juhib sm. Stalin koosolijate majandusmeeste tähelepanu selle peale, et „meil on töölise wastu teatud nõudmised — nõuame temalt töö distipliini, pinewat tööd, wõistlust, lööklust. Ärge unustage, et ülisuur tööliste enamus wõttis need nõukogude walitsuse nõudmised wastu waimustusega ja täidab neid kangelaslikult. Ärge unustage sellepärast, et töölistel, täites nõukogude walitsuse nõudmisi, hakkawad omakorda nõudma sellelt walitsuselt tööliste materjaalse ja kultuurse olukorra edasi parandamist.“

Toome mõned näited sellest, kuidas täidab nõukogude walitsus neid oma ülesandeid tööliste wastu.

Eespool puudutasime palgaküsimust ja tähendasime, et kontrewolutsioonilised kondratjewlased püüdsid awalikult meie rahwasissetulekut ümberjaotada kodanluse kasuks. Partei ja nõukogude walitsus, wõideldes igasuguste kallakutewastu, on saawutanud seda, et sm. Stalin juba partei XVI kongressil wõis öelda, et tööliste ja töötawa talurahwa osa rahwasissetulekute jaotamises on 77,1%, juurdearwates aga riiklise sektori osa, mis tegelikult on samuti tööliste sissetulek, tõuseb see protsent 92,3! Mõistagi, on see % nüüd juba paljugi kaswanud. Samaks ajaks oli tööliste reaalne tööpalk 167% sõjaeelsest.

Siin wõid juurde lisada weel seda, et nõukogude walitsuse teadlik palgapoliitika on weel wanast ajast päritud madalalpalgaliste tööalade tööliste palgaolude parandamine. Selle kohta pole meil uuemaid andmeid, kuid üldpildi saame järgmisestki: kui kõrgemapalgaliste metallistide palk oli kaswanud 1927/28. a., wõrreldes sõjaeelsega, 4,3%, siis kaswas kuutööliste palk sama aja jooksul 46,3%.

Tööpäewa pikkus vähenes 1913—1930. a. 9,9 tunnist 7,3 tunnini. Nüüd aga on juba suur hulk tehaseid 7-tunnisele (terwisele kahjulikkudel tööaladel isegi 6-tunnisele) tööpäewale üle wiidud ja sellega on üldine tööpäewa pikkus weelgi vähenenud. Suur saawutus on ka wiispäewik. Juba needki andmed räägiwad hiiglasaawutustest.

Parempoolsed, kooris Basarowite ja Kondratjewitega pasundasid alles 1928. a., et meil on hiiglasuur tööpuudus „mida ei likwideerita, waid suurendatakse“, sest ét „käesolewalgi aastal raisatakse ainult abiraha 120 mln. rubla“ ja et suured „summad raisatakse küla kehwikute toetuseks“ jne. „Ja — oletasid nad edasi — kui nüüd weel tõsta suurtööstust, mille tagajärjel odawad tööstusesaadused hulganähtavalt hakkawad woolama, wabastades seega külas üleliigset tööjõudu“ — siis kaswab tööpuudus mitmekordseks ja see „rekonstruktsioon loob sügawa kriisi (kas umbes sarnase, nagu praegu kapit. maadel? A. S.) — mitte ainult majanduslise „konjunktuuri kriisi“ waid kogu plaanilise majapidamise süsteemi kriisi“ (!!!)

Waad kuidas „hirmutas“ meid waenlane, kuid — juba järgmisel 1929./30. a. vähenes tööpuudus partei õige majanduspoliitika tagajärjel 750 tuh. inim. wõrd, s. o. 42,3%! Praegu aga on suur tööjõu puudus mille tagajärjel tööjõu organiseeritud hankimise küsimus päwakorda seati.

Uute elumajade ehitamise peale on NSW Liidu piirides wiimase wiieaasta wäljel kulutatud 3.500 mln. rbl., millisest summast ainult 1931. a. peale langeb 1.156 mln. rbl. Selle kapitaliga on ehitatud 29 mln. ruutmeetrit uusi eluasemeid, millest üksi 1931. a. peale langeb 10 mln. mt. Selle tagajärg on, et näituseks, Leningradis suurenes põrandapind ühe tööliste peale, wõrreldes sõjaeelsega, 4 meetrist 5,5 ruutmeetriks.

Moskwas üksi on rewolutsiooni aastate kestel üle 500 tuh tööliste keldrikorteritest ja linnaäärsetest onnidest hästi sissesetatud korteritesse paigutatud. Samawiisi arendatakse ühiskondlikku toitmist jne jne.

Need üksikudki andmed näitawad juba, kuidas täidab nõukogudewalitsus, kui tööliste walitsus, oma kohustusi tööliste ees.

Kuid „sellest, mis tehtud, pole kaugelki küllalt selleks, et kiirelt kaswawaid tarbeid rahuldada. Ei saa näidata selle peale, et enne oli kortereid vähem... et enne oli tööliste warustamine palju halwem ja et nüüd wõib sellepärast olewa olukorraga rahulduda. Ainult läbi ja läbi mädad inimtüübid wõiwad sellega leppida. Tarwis wälja minna mitte minewikust, waid praegustest tööliste kaswawatest tarwetest“. (Stalin)

Tarwis — „likwideerida tööjõu rändawus, häwitada palga wõrdsustamine, õieti organiseerida tööpalka, parandada tööliste elutingimusi — niisugune on ülesanne“. (Stalin)

Nende sm. Stalini ajaloolise tähtsusega näpunäidete enamline teostamine loob uusi tingimusi selleks, et weel kiiremate tempodega sotsialismi teed edasi liikuda.

Parteiõppus ja algparteikooli töömeetod

W. I. Lenin andis rewolutsioonilisele teooriale alati suure tähenduse. Ta rääkis juba 1903. aastal erilisest tööliklassi ees seiswast teoreetilisest wäerinnast, mida ka Engels oma ajal märkis. Lenin ütles kindlalt, et „ilma rewolutsioonilise teooriata ei wõi ka rewolutsioonilist liikumist olla“.

Oma juhi jälgedes käies hoidis meie partei rewolutsioonilise teooria eest lipu alati kõrgel. Eriti tähtis on aga rewolutsioonilise teooria kindel

omandamine praegu klassiwõitluse äärmise terawnemise ajajärgul, kus ühelt poolt kapitalistlistel maadel majanduskriis oma haripunktile on jõudmas ja mõnel maal juba rewolutsiooniliseks kriisiks ümber kaswab ning kus proletariaat otsustawate rewolutsiooniliste wõitluste ees seisab. Teiselt poolt, sotsialistlise ehitustöö hiiglakaswu ajal Nõukogude Liidus, kus witeaasta plaani kolmanda, otsustawa aastaga sotsialismi alusmüürid walmis ehitatakse ja me juba sotsialismi ajajärku astusime, kus üldise kollektiwi-seerimise alusel kulakuid, kui klassi, likwideerime ja küsimus „kumb kumba“ juba kõigil aladel Nõukogude Liidus otsustatud ja rahwuswahelise wäerinnale üle kandub. Eriti nüüd nõuab parempoolse kallakuga kui peahäda-ohuga ja „pahempoolse“ trotskismi jäänustega ja nendele salliumuhtumise-ga halastamata wõitlus leninistlise liini eest, leninistlise rahwuspoliitika teostamine ja sotsialistlise ehitustöö ühe keskprobleemi, kaadrite probleemi lahendamine meie parteiridade teoreetilise tasapinna tõstmist ja annab parteiharidustööle erilise tähenduse, nõuab partei õppuse otsustawat laiendamist ja tema omaduslist parandamist ning kaswu.

Wäga tähtis on see küsimus weel eriti küla organisatsioonides, kus parteirakukesed nõrgad, nende parteipoliitiline tasapind madalam kui tööliste hulgas. Aga põllumajanduse põhjalik ümbermuutumine üldise kollektiwiseerimise läbi ja sellel alusel kulakute, kui klassi, likwideerimine ning uue suurmajapidamise loomine masinatehnika ja ühistöö alusel, nõuab küla parteirakukestelt määratud jõupingutust ja enamlist juhtimise ning organiseerimise oskust. Kui see on wõimata ilma tõsise ja hoogsa õppuseta.

Selles suhtes pole eesti kolhooside ja asunduste parteirakukesed erandiks; neil on see teoreetilise poliitõppuse küsimus weelgi aktuaalsem ja ka raskem kui wenelastel, keelelisi ja olulisi tingimusi arwestades.

Selle küsimuse peale peawad kõik parteiorganisatsioonid ja rakukesed erilist tähelepanu pöörama, ja nüüd, sügisese õppuse algusega, kerkib terve rida küsimusi meie parteiorganisatsioonide ees üles, mis lahendamist nõuawad.

Õppuse organiseerimine

Siin on kõigepealt parteiõppuse organiseerimise küsimus. Kunagi ei tohi selle küsimuse tähtsust unustada, sest ilma kindla organisatsioonilise aluseta ei anna õppus mingit kindlat tagajärge ja teoreetilise tasapinna tõstmise küsimus jääb siin ikkagi ainult heaks soowiks. Meie peame aga taipama, et teoreetiline õppus on iga parteilase, kandidaadi ja noorkommu-nisti üks peakohustest, sest ilma teoreetilise kaswuta ei suuda nad olla eelwäe osa, ei wõi olla need, kes hulke oma järele tõmbawad.

Parteiõppuse organiseerimise esimeseks eelduseks on selle küsimuse peale raioonikomiteede, rakukeste büroode, propagandistide ja iga üksiku parteilase poolt tarwiliku tähelepanu pööramine. Sellepärast „mõistab kommunistlise partei keskkomitee otsustawalt hukka mõnes organisatsioonilise ilmsikstulewa parteiõppuse allahindamise ja paneb kohapealsetele organisatsioonidele ette kõik tarwilikud abinõud parteiõppuse laiendamiseks ja tema omaduse tõstmiseks tarwitusele wõtta“ (ÜK(e)P KK otsusest 13. septembrist 1930. a).

Parteiõppuse organiseerimine peab kõigepealt parteiliigete mitmesuguse tasapinnaga arwestama, peab parteiõppust differentseerima. Ei saa ju ühes ja samas parteiõppuse wormis kõrwu õppida alles parteikandidaadiks astunud wähekirjaoskaja kolhooslane ja kulaku sulane, ja linnast tulnud wana wabrikutööline kauase parteistaashiga. Parteiõppuse wormid peawad wõimalikult paenduwad olema ja igauhe tasapinnaga arwestama.

Selleks peab igaühega eriti rääkima, tema eelhariduse, kalduwused ja soowid kindlaks tegema ja alles siis talle üht ehk teist õppewormi soowitama.

Wäga raske ja wastutusrikas on see küsimus maal, kus jõudusid wähe ja wõimata palju mitmesuguseid worme asutada. Siin on walikuküsimus, missugune worm meile kõige parem on, wäga tähtis.

Mida õppida

Teiseks küsimuseks on, mida õppida? — parteiõppuse sisu küsimus. Igal konkreetsel juhusel oleneb see õppus muidugi õppijate koosseisust ja tingimustest, milles õpitakse, kuid üldjoones oleks see: 1) partei keskkomitee, konwerentside ja kongresside otsuste õppimine ja nende täitmisest aktiivne osawõtmine; 2) halastamata wõitlus parempoolse kallaku, kui praegusel korral meie parteis peahädaohtu wastu, tema konkreetse wäljenduse paljastamine ja teoreetiliste juurte uurimine ning tema tekkimise wõimaluse ärahoidmine oma ridades, samuti ka halastamata wõitlus „pahempoolse“ kallaku kui trotskismi jäänuste wastu; 3) rahwuswahelise rewolutsioonilise liikumise ja Kominterni ning wennasparteide ülesannete uurimine praeguse majanduskriisi ja rewolutsiooniliste wõitluste kaswu ajajärgul; 4) sotsialistilise ehitustöö põhiküsimuste õppimine ühenduses marksismi-leninismi aluste uurimisega.

Kõik see õppus peab praktilise sotsialismi ehitustööga ja parteiorganisatsiooni ees seiswate konkreetsete ülesannetega ligidalt seotud olema. Kogu parteikoolide ja ringide töö peab nii korraldatud olema, et need koolid ja ringid ühes oma õppusega ka parteirakukestele nende ülesannete teostamisel tuntawat abi wõiwad anda. See praktika ja teooria side on parteiõppuse üheks tähtsamaks aluseks. „Praktika ilma teooriata on pime — teooria ilma praktikata — sisutu“. Need kaks ala on ühtsed.

Meie õppuse siamaalne peawiga seisab teooria ja praktika lahusolemises. Me teame, et leninismi ja marksismi lahus praktikast olemas ei ole, et ta meie konkreetsest ehitustööst lahutatuna ainult sholastiliseks targutuseks muutub.

Kuid siin tuleb ka teise äärmuse eest hoida, et mitte parteiõppuse teoreetilist tasapinda alandada. Meie leninistiline õppus ei tohi mitte mingiks jookswate asjade arutamiseks muutuda. Kõik õpitawad sotsialismi ehitustöö küsimused waja printsiipiaalsele teoreetilisele kõrgusele tõsta, nende praktilist sidet ja tähendust wähendamata, Näiteks wõib tööpalga ja wõrdsustamise küsimust arutades teda kitsa kohapealse küsimusena wõtta, et miks Jüri wõi Jaan rohkem saab kui Mihkel; teda wõib ka abstraktselt lahus igasugusest praktikast arutada, kuid teda wõib ka sarnasele teoreetilisele kõrgusele tõsta, nagu seda Marx Gotha programmi kriitikas ja Stalin omas kõnes majandusemeeste konwerentsil tegid. Samuti ka iga teine küsimus, nagu kolhoosides tööjaotuse küsimus, kolhooside fondide suurendamise küsimus, nõukogude kaubanduse küsimus jne — kõiki neid meie sotsialismi ehituse praktilisi küsimusi peame waatlema marksismi-leninismi teooria walgustusel.

Kuidas õppida

Kolmandaks tähtsamaks küsimuseks parteiõppuses on, kuidas õppida? Parteiõppuse metoodika küsimus.

See metoodika oleneb samuti ka õppuse sisust ja õppijate eelhariduse tasapinnast, ja on mitmesugustes parteiõppuse wormides isesugune. Kõike neid meetodeid, mis mitmesugustes wormides tarwitatakse, ei saa me

siin arutada ja see pole ka nii väga tarwilikki, sest meie eesti kolhoosides ja asundustes laialdasemaks parteiõppuse wormiks on algparteikool ja just selle kooli õppewiisides ja meetodikas on kõige rohkem segadusi ja teadmatust.

Algajad propagandistid, kel tarwilik praktiline kogemus puudub, wajawad eriliselt juhatast, kuidas töötada. Ilma selge juhatuseta ja olewate kogemuste omandamiseta kobawad nad kindluseta ringi oma meetodit wälja töötada püüdes, kuid iga kord nõuab see uusi raskusi ja igauks teeb sealjuures palju wigu, mida wõiks ära hoida.

Katsume siin neile algparteikooli propagandistidele algparteikooli töö meetodi põhijooned anda.

Esitame teeme kindlaks, mis me meetodi all mõistame. Töö meetodiks nimetame me wõetud eesmärgi saawutamise wiisi, põhimõtete ja praktiliste wõtete süsteemi, mille abil me teatud ülesannet lahendame. Näiteks, kui me kindlaks teha tahame, kas teatud raamat meie õppuseks kõlbab, siis tarwitame me siin järgmisi printsiipe:

a) raamatu sisu selgitamine;
b) raamatu sisu õppuse teemile wastawuse astme määramine;
d) materjali omaduse hindamine;
g) lugemismaterjali raskuseastme kindlaks määramine. Nende saawutamiseks tarwitame me järgmisi praktilisi wõtteid:

- a) raamatu nimetuse lugemine;
b) sisukorra lugemine;
d) eessõna lugemine;
g) raamatu lehitsemine;
e) üksikute kohtade katseks lugemine.

Nende printsiipide ja wõtete täitmisel ongi töö meetod.

Missugust meetodit peame meie siis algparteikoolis tarwitama?

See oleneb sellest, mida me algparteikoolilt nõuame, oleneb parteikooli põhieesmärgist. ÜK(e)P keskkomitee määras omal otsusel algparteikoolile põhieesmärgiks: „partei programmi ja põhikirja aluste omamine kuuljate poolt sotsialistilise ehitustöö ja parteipoliitika järjekordsete ülesannetega ühenduses“. Siin on peale teatawa hulga faktilise materjali omamist weel kuuljatele waja selgeks teha partei pealiini praktilise teostamise wajadus ja meetodid, temast kõrwale kaldumisega halastamata wõitluse tarwilikkus. Kõik see tuleb anda teatawa teoreetilise sügawusega ja ideoloogiliselt selge liiniga.

Näidata, kuidas neid ülesandeid teostada, kuidas neid konkreetse eluga ja järjekordsete ülesannetega siduda.

Selle põhieesmärgi teostamiseks peab algparteikool: a) õpilast iseseiswalt parteipoliitikat ja sotsialistilist ehitustööd raamatute, ajalehtede, loengute, aruannete ja iseseiswate elunähtuste waatluste läbi tundma õppima õpetama, s. o. parteikool peab kuulajatele üldise enesearenduse meetodi andma; b) oma kuulajaid kõrgis nähtustes iseseiswalt orienteeruma harjutama, neid analüseerima, üksiteisele wastu seadma ja neist õigeid järeldusi tegema; selleks on waja, et parteikool kuulajaid marksistlist-leninistlist meetodit, dialektilise materialismi meetodit tarwitama õpetaks; d) selleks, et partei pealiini eest praktilist wõtletjat kaswatada ja näidata, kuidas teooriat praktilise tööga siduda, waja kuulajaid praktilist tööd tegema õpetada.

Need ülesanded on parteikooli ees kuulajatele kogemuste õpetamise alal ja sellest põhieesmärgist oleneb suurelt osalt tema töö meetod.

Teisest küljest mõjub õige palju parteikooli töö meetodi peale ka tema koosseis. Suurelt osalt meie eesti kolhoosides ja asundustes parteikooli koosseis on vähekirjaoskajad, kel teaduslistest raamatutest ja tihti isegi ajaleheartiklitest raske on jagu saada. Sarnane koosseis ja kohaste kergete eestikeelsete õpperaamatute puudus raskendab muidugi parteikoolis õpilaste iseseisvat tööd, kuid seda kindlamalt peab sellest üle saada püüdma ja nõrku kuulajaid raamatu kallal iseseiswale tööle õpetama. Seda võib ainult koolis kollektiivse õppuse waral propagan disti ja enamarenenud seltsimeeste toetusel saawutada. Kodus iseseiswalt väheettewalmistatud seltsimehed muidugi õppida ei suuda, sest seal pole, kes aitab ja arusaamatud kohad seletab. Kuid ilma selleta, et meie kuulajad iseseiswalt trükitud sõnast ja ümbritsewast elust jagu saaks ja temale kriitiliselt suhtuda oskaks, ei suuda meie kindlat ja teadlikku sotsialismi eest wõitlejat kaswatada. Muidugi, lihtsa mehaanilise passiivse teadmiste omamise meetodiga õppides on wõimata rewolusioonilise teooria ja rewolutsioonilise praktika ühtsust teostada. Saadud teadmised peawad kuulajate peas kriitiliselt ümbertöötatud ja omatud olema. Sellepärast peab algparteikooli töö meetod niisugune olema, et väheettewalmistatud kuulajaskonnaga algparteikooli ees seiswaid ülesandeid täita.

Neile ülesannetele wastab kõige rohkem laboratoorne töö meetod.

Mitte wäga ammu oli propagan distide hulgas ekslik arwamine, et laboratoorne meetod parteikoolide wõrgus kohane ei ole, eriti algülides, sest see meetod nõudwat suurt ettewalmistust wõi vähemalt hästiarenenud iseseiswa töö kogemusi. Kõige rohkem, mida parteikoolides lubati, oli nõndanimetatud „elaw westlus“, mis wäga tihti propagan disti oskamatus ja kuulajate nõrga ettewalmistuse pärast (aga vähearenenud kuulajad kodus ette walmistada ei suuda) maskeeritud loenguks muutusid, s. o. juhataja „westluseks“ iseendaga, mille tagajärjel kuulajad haigutawad ja ükskõik millega aega surnuks lõowad, kuid mitte ei õpi.

Sarnased „westlused“ ei anna muidugi soovitud tagajärgi. Elu nõuab aga tungiwalt dogmaatilistest meetoditest lahtiütlemist ja aktiivse meetodi teatritarwitusele wõtmist. Elu nõudel kaob laboratoorse meetodi wastu olew umbusaldus ikka enam ja enam ning ta rajab endale teed enam mitte üksi õhtustes nõukogude-partekoolides, kus ta juba täielise eluõiguse on wõitnud, waid ka algparteikoolides. Kogemused näitasid, et sarnased jutud, mis kinnitawad, et algparteikoolides laboratoorne meetod sellepärast wõimata, et seal väheettewalmistatud koosseis, täiesti alusetu on. Wastupidi, kogemused näitasid, et igal pool, kus algparteikoolis laboratoorne meetod tarwitusel, tõusis kuulajate huwi õppuse wastu, kaswas nende aktiivsus, tõusis tunniskäimine, ja õpilaste omadusline kasw oli märgataw. Isegi kõige mahajäänumates külparteikoolides andis laboratoorse meetodi tarwitamine tuntawaid tagajärgi.

Laboratoorne tööwiis, see on kõigepealt *isetegewus*. Algparteikooli tööd laboratoorse meetodi peale üle wiia, tähendab teda isetegewuse teele panna. Sotsialistilise ehitustöö hiigla ülesandeid on wõimata lahendada ilma tööliste ja kolhoosnikute masside aktiivsus ja initsiatiivi laialdase kasutamiseta. Sotsialistilise wõistluse ja lõökluse kogu mõte ja tähendus ongi selles, et lajade töölishulkade aktiivsus ja loowat initsiatiivi mobiliseerida, organiseerida ja ratsionaalselt kasutada. Sotsialistilise wõistluse ja lõökluse meetodi abil awame me alaliselt ikka uusi ja uusi tootmis jõudude ja loomingu jõu allikaid, mille tagajärjel me enneolematult sotsialistilise ehitustöö ja põllumajanduse rekostrueerimise kiirust saawutame. Kuid ülesanne pole mitte üksi selles, et sisemisi loomingu jõude leida, waid neid waja tegewusseisukorda tuua, neid waja sotsialistilise

ehitustöö ülesannetega ühenduses aktiiviseerida, neid vaja partei pealiini eest wõitlusele juhtida igasuguste kallakute ja oportunistide vastu. Selles on laboratoorse meetodi sisemine tähendus meie parteikoolide wõrgus.

Nii seame me algparteikooli metoodika ette ülesande kuulajale isetegewust kasvatada, kuid see kasw peab aktiivsuse initsiatiivi wäljenduse alusel minema. See on laboratoorse meetodi üks tähtsamatest omadustest.

See aktiivne tegewus ei pea mitte ainult teoreetiliste küsimuste iseseiswas õppuses wäljenduma, waid ka kogu kuulaja töö peale parteirakukeses, kolhoosis, asunduses, nõukogumajapidamiseks wõi wabrikus jne üle kanduma.

Parteiliikme aktiivsus partei pealiini eest wõitluses ei seisa mitte üksi selles, et selle liini kaitseks aktiivselt koosolekutel, parteikooli istingutel jne wälja astuda, waid ka selles, et ta selle aktiivsuse partei pealiini praktilise teostamise peale üle kannab, aktiivselt igasugu kõhklemistega, kõikumistega ja kallakutega wõitleb omas õppetöös ja eriti praktilisel tööl wabrikus, sowhoosis, kolhoosis. Selles on teooria ja praktika ühtsuse mõte.

Laboratoorne meetod, kuulajate aktiivse isetegewuse peale rajatuna, on praegusel korral sarnane meetod, mis algparteikooli põhieesmärgile ja koosseisule kõige enam wastab.

Laboratoorse plaani põhielemendid on:

1) parteikooli juhataja teemile sissejuhatus, kus ülesande eesmärk ja põhiküsimused ära seletatakse, materjal näidatakse ja tarwilikud näpunäited läbitöötamiseks antakse;

2) antud materjali lülides ehk iseseiswalt läbitöötamine propagandisti aktiivsel juhatusel ja abil, ning kuulajate elukogemuste kogumine ja organiseerimine antud ülesande kohta;

3) lõpuwestlus läbitöötatud materjali ja õpilaste elukogemuste alusel, selle teoreetiline kokkuwõte propagandisti aktiivsel juhatusel ja selle teemi järele praktiliseks tööks õpilastele juhataste andmine;

4) brigaadide wõi üksikute kuulajate praktiline töö ülesande järele kolhoosis, asunduses, töökojas;

5) teine lõpuwestlus, praktilise töö teoreetiline kokkuwõte;

6) edaspidine omatud teadmiste sotsialismi ehitustöö ja klassiwõitluse praktikas kasutamine;

7) iga kuulaja töö ja edasijõudmise arwestamine.

Laboratoorne töömeetod wajab järgmisi töötingimusi:

1) Ülesanne, iga lüli wõi weel parem iga õpilase jaoks; 2) tarwilik arw õppekirjandust, miinimum — iga lüli jaoks üks komplekt õppematerjali; 3) wastawalt warustatud õpperuum (lülide tööks).

Sissejuhatus ja ülesanne

Propagandisti sissejuhatus sisaldab eneses kõigepealt ülesande eesmärki, mis endas kõik läbitöötawa teemi peamõtted sisaldab ja töölopul, kui põhijäreldus saadakse; kuid need põhimõtted seatakse juba ülesande algul üles ja on läbitöötamise ajal juhtivateks teenäitajateks. Ülesande põhieesmärk ei tohi mitte lihtsalt põhiküsimuste teistmoodi kordamine olla, waid peab endas wastuse sisaldama. Ta määrab kogn ülesande sisu ja tema peale orienteerub kogu õppetöö ülesande kallal.

Peale põhieesmärgi ülesseadmist iseloomustab propagandist weel ülesande põhiküsimusi ja annab juhatusi, missugused peaküsimused ja

missugused kõrwalised, abiküsimused on ja missuguste omamine ka teiste arusaamiseks kaasa aitab. Sissejuhatuses näitab propagandist ka materjali läbitöötamise järjekorra ära ja selgitab, missuguseid elukogemusi antud küsimuste waral tuleb süstematiseerida.

Sissejuhatust kestab 15—20 minutit, mitte rohkem, ja ta ei tohi loenguks muutuda.

Weel enne sissejuhatust jagab propagandist õpilastele ülesande kätte, kas igale kuulajale, wõi lüli peale. Selles ülesandes on: a) õpeteem, b) ülesande eesmärk, d) läbitöötamise aja jaotus, c) läbitöötamise plaan, d) kirjanduse ja õppeabinõude ülesnäitamine, e) meetodilised juhatused läbitöötamiseks.

Ülesande läbitöötamise plaan antakse algparteikooli ülesandes konkreetsete küsimuste näol, mis üksteisega loogilises järjekorras seotud, ja wastused nende küsimuste peale annawad terve ülesande sisu. Küsimused on sellepoolest paremad kui plaan-programm, et nad kohustawad õpilasi konkreetset wastust andma, kuna plaan-programmi punktist lihtsalt mööda wõib minna.

Küsimusi on ülesandes 8—12, selle peale waadates, kui raske ülesande teem on, kuid siin peab igakord sellega arwestama, et weel wäheste waimlisetöö kogemustega kuulaja kogu selle küsimuste kompleksi üheks terwikuks suudab liita. Jga küsimuse wõi küsimuste rühma (2, 3, 4 küsimust) jaoks antakse kirjandus. Kirjanduse raskus ja rohkus oleneb sellest, missugune koosseis koolis on. Esialgu peab kirjanduse nii jagama, et õpilasel tunni aja jooksul 2—3 lehekülge kergelt kirjandust läbi töötada tuleb, pärast suureneb see norm wastawalt õpilaste arenemisele. Näituseks wõib küla parteialgkooli esimeses ülesandes ainult 10—12 lehekülge kergelt kirjandust anda, aga juba mõne kuu pärast, wiimastes ülesannetes, wõib see arw kuni 35 leheküljeni enam raskemat kirjandust tõusta.

Kontrollküsimusi sarnases ülesandes, mille plaan küsimustena on kokku seatud, waja ei ole, nad segaksid ainult tähelepanu.

Meetodilised näpunäited kergendawad küsimuste läbitöötamist ja aitawad küsimuste wahel sidet luua. Ülesande lõpul antakse tugewamate kuulajate jaoks weel lisakirjandust küsimuse paremaks ja põhjalikumaks läbitöötamiseks.

Ülesanne on laboratoorse meetodi lahutamata osa, ta organiseerib ja süstematiseerib läbitöötamise protsessi ja läbi töötatawat materjali. Ta aitab ka propagandistile suurel määral kaasa.

Materjali läbitöötamine

Kui ülesanne käes ja tarwilikud juhatused propagandistilt sissejuhatuses saadud, jaguneb kuulajaskond lülidesse, igas lülis 3—6 õpilast, ja algawad ülesande läbitöötamist. Selleks, et töö soowitawaid tagajärgi annaks ja lülid üksteist ei segaks, waja wastawad ruumid. Kui koolis, näiteks, 4 lüli on, siis peab tuba kas nii ruumikas olema, et iga lüli ise nurka asudes wabalt töötada wõib; weel parem kui kaks tuba kõrwuti on. Iga lüli jaoks waja laud, mille ümber istudes wõimalik lugeda ja kirjalikke märkusi teha. Endast mõista, et ka tarwilik walgustus waja läheb ja et tuba soe oleks, sest külmas toas üliriides istudes ei edene töö.

Suur tähendus on siin ka õpperaamatutel. Igal õpilasel peaks õpperaamat olema, ja ainult äärmisel korral on lubataw üks raamat lüli peale. Sarnane seisukord, nagu praegu paljudes asundustes on, et kogu kooli, 30—40 inimese peale on juhatajal üks õpperaamat, ei wõimalda muidugi labo-

ratoorset tööd. Õpperaamatu kõrwal on suur tähendus ka ajalehtedel ja ajakirjadel, mille tellimist organiseerima peab.

Tööle hakates arutawad kuulajad lüüsi weel kollektiivselt ülesande läbi, temas ülesseatawate küsimustega esialgselt tutvunedes, waatawad esialgu antud kirjanduse läbi ja tutvunewad meetodiliste näpunäidetega. Peale ülesandega esialgselt tutvunemist asub lüüsi antud kirjanduse kollektiivsele läbitöötamisele. Oma esialgsel astmel pole see läbitöötamise protsess kuigi keeruline. Kuulajad loewad järjekorras kuuldawalt ülesantud kirjandust. See toob suuremat aktiivsust, arendab kuuldawalt lugemise kogemusi ja annab igale kuulajale wõimaluse lugemise ajal kirjalikke märkusi teha.

Materjali peab wäikeste osade kaupa lugema, ja enne kui see osa kõigile selge pole, ei wõi järgmise osa lugemist alata. Kõigis rasketes ja arusaamatutes ehk waieldawates küsimustes peab propagandist kuulajatele selgitust andma ja neist üle saama õpetama.

Kui materjal ühe küsimuse ehk küsimuste rühma kohta juba läbi loetud, asub lüüsi selle materjali süstematiseerimisele. Kõigepealt püüab ta ülesande põhieesmärgi ja loetud materjali wahel sidet leida ja antud küsimustele läbitöötatud materjali põhjal wastata. Siin on propagandistil suur juhtiw osa, et õiget wastust wormuleerida aidata. Muidugi ei pea propagandist ise kohe wastust wormuleerima, waid püüdma, et õpilased ise õige wastuse leiaksid. Suurt osa materjali omamises mängiwad ka need kirjalikud märkused, mida kuulajad oma wihikutes teewad. Need märkused kannawad esialgu õige korrutat iseloomu ja sisaldawad wastuseid küsimuste peale, mõned tähtsamad arwud ja ka tsitaadid. Pärastpoole, kui õpilased juba iseseiswalt töötama harjuwad ja kõige tähtsamat materjalist wälja otsima õpiwad, wõtawad need märkused rohkem organiseeritud ja korrapärase kuuju. Materjali läbiarutamisel peab ka, kui tarwis, maakaarte, diagramme, skeeme, pilte, karrikatuure jne tarwitama. Kui üks küsimuste grupp läbi arutatud, wõetakse järgmine jne kuni ülesanne läbi; lõpuks tehakse weel üldine kokkuwõte.

Muidugi ei maksa seda kollektiivse töö protsessi endale iga õpilaskonnaga ja alati ühesugusena kujutada. See protsess oleneb läbitöötatawa materjali iseloomust, kuulajate ettevalmistusest ja nende iseseiswa töö kogemustest. Selle kogemuse kogumise määral muutub ka iseseiswa töö protsess keerulisemaks ja täielikumaks.

Kirjanduse läbitöötamisega ei lõpe weel teemile ettevalmistus ära, waid laboratoorse plaani juures on wäga tähtis wastawate elukogemuste kogumine ja korraldamine. Siin wõib eduga kasutada kollektiivset kinos, teatris, muuseumides, ekskursioonides, loengutel, aruannetel, koosolekutel jne käimist. Propagandist peab enne wastawad abinõud (kohased kinoilmid, loengud jne) wälja walima ja läbi rääkima. Palju kasu toob ka wastawa ilukirjanduse lugemine, kus tihti huwitawalt ja kergesti arusaadawas wormis tööliste ja talupoegade elu ja wõitlust kapitalistlikes ühiskonnas kirjeldatakse, kus tihti kujukamalt, kui seda üheski ajakirja artiklis teha wõib, meie klassiwõitlust, sotsialismi ehitustööd ja põllumajanduse rekonstrueerimist näidatakse.

Määratu hulga elukogemusi sotsialismi ehitustööst saab parteikooli õpilane oma kolhoosist, sowhoosist ja wabrikust, kus igal sammul sotsialismi ehitamist praktiliselt teostatakse. Siin kaotab laboratoorne õppus omad eraldatud piirid ja liitub kogu kolhoosi wõi wabriku eluga ja see materjal, mis siin saadakse, on kõige weenwam. Siin oma tööpingi juures, oma wabriku konkreetse näite waral omab tööline kõige paremini meie maa industrialiseerimise käigu, rahwamajanduse plaani, sotsialistilise wõistluse ja löökluse mõtte, „kumb kumba“ küsimuse lahendamise ja partei pealiini eest

wõitlemise tähtsuse; siin oma kolhoosis wõtab kolhoosnik põllumajanduse sotsialistlisest rekonstrueerimisest tegelikult osa, näeb igal sammul sotsialistlike ehitustöö vajadust, tunneb kindlamini sidet sotsialistlike tööstusega, näeb kultuurirewolutsiooni hiiglasamme ja veel suuremaid ülesandeid, ja peab halastamata klassiwõitlust likwideeritawa kulakuteklassiga. Seda kogemusrikast õppetundi waja ainult marksistlik-leninistlike teooriaga siduda, temast teatawad teoreetilised järeldused teha. Peaasjalikult nende elukogemuste tagajärjel õpib kuulaja eluküsimustes teadlikult orienteeruma, neid teoreetiliselt analüüeerima, neid üksteisega wõrdlema ja neist teatawaid järeldusi tegema. Siin omandab kuulaja marksistlik-leninistlike mõtlemiswiisi.

Sarnane igakülgne elukogemuste kasutamine ja nende ühendamine kirjaliku materjali läbitöötamisega propagandisti juhatause all kaswatab tõelikke teadwaid sotsialistlike ühiskonna ehitajaid, tõsisemaid kommuniste.

Lõpuwestlus

Järgmisel koosolekul peale materjali ülesande järele läbitöötamist asub algparteikool lõpuwestlusele. Lõpuwestlus on üks kõige raskematest ja kõige tähtsamatest osadest parteikooli töös. Lõpuwestlus läheb juba läbitöötatud materjali alusel, ülesande küsimuste järgi ja sanas järjekorras, kui nad ülesandes seisawad. See on sellepärast tarwilik, et kuulajad westluse küsimuste ja järjekorraga juba ennemalt tuttawad oleksid, muidu wõiwad wähe ettewalmistatud kuulajad üldise teemi niidi ja põhieesmärgi kaotada. Westluse ajal peab kogu aeg põhieesmärgi silmas pidama ja iga küsimus, kogu westlus, peab teda tõendama, tema selgitamisele kaasa aitama.

Lõpuwestluses on propagandisti organiseeriw ja juhtiw osa õieti suur. Siin on westluse selgrooks need küsimused, mida juhataja kuulajaile annab ja millede ümber kogu westlus keerles. Kõigist ülesandes olewatest küsimustest wõtab propagandist 4—5 põhiküsimust ja püüab neid üksikasjaliselt selgitada. Westlust peab nii juhtima, et tast wõimalikult suurem hulk õpilasi osa wõtaks ja et westluse lõpuks kõik õpilased rääkinud on. Küsimusi andes peab propagandist iga kuulaja ettewalmistust arwesse wõtma ja talle wõimalikult sarnase küsimuse esitama, mis talle jõukohane on ja millele ta wastata suudab. Teised kuulajad täiendawad antud wastust ja kui küsimus kuulajaile juba nähtawalt selge on, teeb juhataja veel wäikese kokkuwõtte ja läheb üle järgmisele küsimusele. Ühelt küsimuselt teise hüpata, enne kui eelmine küsimus täiesti selge pole, ei tohi. See segab õpilasi, kelle pea veel eelmise küsimuse lahendamise kallal töötab, kui juhataja juba järgmise küsimuse annab. Küsimused peawad nii seatud olema, et üks küsimus teise lahendamisest järgneb ja üleminekul mingit hüpet ei oleks. Propagandist peab ka püüdma, et kuulajad oma wastuseid wõimalikult selgemalt wormuleeriks ja põhjendaksid. Seda suudab alles pikkamööda töö kestel saawutada. Kui õpilase wastus õige oli, siis peab juhataja seda omas kokkuwõttes märkima, kui ekslik, siis milles wiga seisib ja kuidas ta tekkida wõis. Waja juba õpilaskonda ekslikke wastuseid ära tundma ja neid parandama õpetada.

Selleks, et westlus tõesti elaw oleks ja wõimalikult rohkem tagajärgi annaks, ei tohi ainult küsimuste ja wastustega piirduda, waid teda peab mitmekülgsest arendama ja mitmesuguseid wõtteid tarwitama, ühe eesmärgi saawutamiseks. Siin peab kohalisi kuulajaile tuntuid ja ligidasi fakte ja näiteid tarwitama, juhtiwast töödest wäljawõtteid (tsitaate) tooma, dokumente, diagramme, illustratiivseid pildimaterjaale, maakaarte jne tarwitama. Iga teemi jaoks wõib terve rea fakte, diagramme, plakateid, pilte ajakirjadest, kaarte jne koguda. Eriti head materjali selleks annawad wenekeelsed

ajakirjad: „СССР на стройке“, „Прожектор“, „Огонек“, „Крокодил“ ja teised. Sarnane pilllik materjal aitab wäga palju teemi omamiseks kaasa, sest siin tuleb abstraktsele arutusele konkreetne kujutus abiks, ja mõnikord annawad sarnased pildid rohkem kasu kui kõik propagandisti seletused.

Oma seletustes peab propagandist alati meeles pidama, et westluse aluseks õpilaste eneste aktiivsus on ja sellepärast peab ta oma jutustuse osa wiimase wõimaluseni kitsendama. Ainult mõne põhiküsimuse kohta, mis õpilastel küllalt selge ei ole, wõtab juhataja weidi põhjalikumalt sõna. See juhataja enese seletus peab wiimase wõimaluseni arusaadaw, lihtne ja sealjuures kokkusurutud ning elaw olema.

Igat westlust peab praktilise töö konkreetsete küsimustega siduma ja näitama, kuidas neid omandatud teadmisi praktilise sotsialismi ehitustöö ülesannete lahendamisel tarwitada. See side on alati wõimalik, sest kogu meie õppus pole ju sholastiline ajuharjutus, waid juhatus tegewuseks sotsialismi ehitamises. Seda teooria ja praktika sidet tuleb alati meeles pidada.

Westluse lõpul, kui kõik küsimused juba läbi arutatud, teeb juhataja üldise kokkuwõtte (seda wõib ka pärastpoole mõni õpilane teha ja juhataja aitab tal seda selgemalt wormuleerida). See kokkuwõtte on juba tegelikult enamalt ülesande põhieesmärgiks antud, kuid nüüd, pärast materjali läbitöötamist, wõtab ta põhjendatud, selge kuju ja temas on juba ka iga kuulaja jaoks konkreetne ülesanne, mis sotsialistilise ehitustöö praktilisel teostamisel tema peale langeb.

N. Jürisson.

*

Ühes järgmistest numbritest loodame tuua kirjutust sellest, kuidas korraldada parteiõppust, teoreetilist kaswatustööd parteiliigete seas põrandaalustes oludes.

Toim.

Walge Eesti elupäewadest

A p r i l l (täiendawalt)

16. Uute asunikude raske majanduslise seisukorra pärast kawatsetakse talude kinnistamise juures wõetawad maksud ära jätta.

19. Jälle wäikese warga karistamine: Narwa telefoniwõrgu ülem on 36 krooni 64 sendilise wõltsimise eest 6 aastaks sunnitööle saadetud.

21. „Kaja“ on hädas „Edasi“ hoogtöö puhul walge terrori vastu Eestis.

24. Üks wanem Eesti meremeestekool Käsmus suletakse rahu puudusel.

— 3. laenu- ja hoiu-üh. mööbel Tartus ametnikkudele palga maksmata jätmise eest aresteeritud.

M a i

1. Maikingiks töörahwale on sotsfashistlik-potipõllumehelik walitsus 1. maist endise üüriseaduse kaotanud ja üürnikud majaperemeeste täielise omawoli alla annud.

— 1. mail ületasid pahempoolsed ametiühisused tuntawalt sots-fashistlise rongikäigu. Kahjuks lasksid pahempoolsed oma miitingul wälja astuda kahtlasi tüüpe, nagu Selge ja Tannebaum. Ühes sellega lubasid pahempoolsed ära narrida oma loosungeid, politsei nõudmisel neist rewolutsioonilisi plakatisi wälja jättes.

Papa Martna ähwardas sotsfashistide miitingul, et „nemad“ ikka mõtlewad kah tööpuuduse wastu seadust wälja anda, möödnud 12 aasta jooksul polla nad selleks weel mahti saanud.

— „Pwl.“ juhtkirjast: „...kui täna siiski töölisteorganisatsioonid punaste lippudega lehwides teewad traditsioonilisi rongkäike oma nõudmiste rahuldamiseks, siis ei saa see olla sihitud maksma korra wastu. Sest wormiliselt ja põhimõtteliselt on kõik töölistkonna elulised sotsiaalnõuded leidnud riigiwõimult täielise tunnistuse (meie sõrendus). — Küsimus seisab waid selles, kuidas neid panna maksma tegelikus elus...“

Küsimus seisab tegelikult selles, et eesti töörahwas suure sammu tööpuuduse wastu wõitlemises astub sellega, et ta Selged, Tannenbaumid ja muid sarnaseid röpaseid ja tumedaid isikuid enam suurtükikuuli laskekaugusele oma lähedale ei lase, lõpulikult aga wõidab ta tööpuuduse siis, kui ta eesti kodanluse kukutab ja oma proletaarse riigi asutab.

— Kooliõpetajate kongressil nõutakse palkade tõstmist kahe astme wõrra.

— Kommunistlisi lendlehti on Tallinnas wastu 1. maid igalpool laiali laotatud. August K. on lendlehe lugemisel uulitsal nuhkide poolt aresteeritud.

— Lutheri wabrikus olla põhja- ja mööbliosakondade kinnipanemist oodata.

— Endine rahaministerdaja ja eesti marga muneja Kukk on diskontopanga direktorina panga pankrotti wiinud, üle 2 milj. krooni puudujäägiga.

— Pangad wähendawad hoiuprotsente, laenuprotsendid endised.

— Tallinna 20-kilowatilise raadiojaama, mille osad pea kõik Eesti „oma“ tehastes tehtud, pole kuulda isegi Saaremaal. Samasuguse tugevusega Leningradi raadiojaama kuuldi omalajal Atlandi laenatel, Ameerika rannikuni.

— Eesti rahwulise esimaadleja koodi Jaaniga protsessiwad Tallinna kõrtsmikud, kellega ta walimistel blokki teinud. Nüüd pole erakond kõrtsmikudele walimistuhinas antud lubadusi täitnud. Sellest siis tüli majas.

— Teated sotside 26. aprilli koosolekust, kus reamehed juhtidele haledasti watti annud.

— Wiljandi lapualased awaldawad oma programmi: üks tüse kõrtsimees presidendiks, riigikogu liikmeid 50, enamuse põhimõte walimistel.

2. Teated selle üle, et walgete kawatsustele — kadunud rahwulise lauliku Koidula põrmu Kroonlinnast üle tuua, Nõuk. walitsus wastanud olla wastunõudmisega — et Eesti walitsus Wiktor Kingissepa põrmu wälja annaks.

Walgetel pole sellele muud wastata, kui et nemad mele sm. Wiktor Kingissepa põrmu enam üles leida ei wõiwat, kui nad seda teha ka tahaksidki.

— Laagritööliste lisaks on Tallinnas ka kõik tellitud töö tegijad rätsepatöölised, 200 inim., streigiga ühinenud.

— Haigekassade kongressil kurdetakse, et massiliste tööliste wallandamise läbi tekkinud tööliste alatoitluse tõttu haiguste arw suureneb, näiteks — Narwa linawabrikus 2-kordselt.

— Sotsialistide partei liige Kink on omameeste toetusel munade wäljaweo litsentsi muretsenud, ta astub riigikogust wälja, et mõnele uuele soomusetegijale sotsjuudaste ridadest ruumi anda, ise parteisse edasi jäädes.

3. „Wabadusristi wendade“ nimeline fashistline rühmitus teatab oma kawatsustest eelolewal suwel kodusõjaegseid wäerindu külastada, rongidel, sõjalaewadel ja soomusrongidel.

— Suure mürtsuga peetakse Soome rahwuspäewa Tartu ülikooli aulas, eesti fashistide pealik Laidoner esines seal N. Liidu wastase kõnega. Ka riigiwanem Päts „austab“ oma osawõtu ja terwitustega seda N. Liidu wastast trummilöömist.

— Tallinnas sawitööliste ametiühisus asutatud.

— Ülemaalise lärmitsemisega pühitsetakse 1343. a. ajaloolist jüriööd — eesti soost orjade wastuhakkamist saksa ordurüütlikele. Seda trummilöömist toimetawad needsamad kaabakad, kes nüüd juba 13 aastat eesti töörahwa weres suplewad ja ordurüütlike järeltulijatele maa eest „õiglast“ tasu maksawad.

— Eesti ohwitserid aresteeriwad sõdureid peawahis selle eest, et need nende maitse järele saapaid wiksida ehk pliiatseid teritada ei õskawat.

4. Tartus suri Potin, kapode kuulidest haawatud ja haigemajas surnuks piinatuna.

— Kaarli kirikus on „karjalambad“ hingekarjaste wastu koguduse üldkoosolekul mürgli toime pannud, protesteerides koosolekult lahkumisega raske maksukoormatuse wastu.

— Sõjalennuk udus Tallinnas punase majaku otsa purunenud, kaks lennuohwitseri said surma.

— Tallinna turbatööstuse juhataja raharaiskamiste eest 4-aastaks sunnitööle mõistetud.

5. Harju panga direktorid asusid pokri, $1\frac{1}{2}$ aastast karistust ära istuma.

— Suur lärm lorikogus, kus üks rühmitus teist süüdistab põllupidajatele pealepandud koormawate maksude eest.

— Rajaäärsetel wene soost külaelanikkudel suur maapuudus. Kalapüük on neil ka kängus, endise 165 tuh. puuda tindikala asemel püütakse turgude puudumisel kõigest 5 tuhat puuda ehk 30%.

6. 2 sõjawäelast saadetakse Poolasse lennuasjandust õppima.

— Kaitseliit wõtab Helmes ka tuletõrje oma korraldusele.

— „Kaja“ soowitab eesti ja soome ohwitseridele üksteise keeli ära õppida.

— Asutakse kindralite ja nende sabarakkude ultimaatumi täitmisele: potipõllumehed, sotsfashistid ja koodi Jaani erakond on kokku leppinud selles, et rahwahääletust sunduslikuks teha, $\frac{2}{3}$ hääleenamuse asemele jäetakse $\frac{1}{2}$, **mittehääletajatele** — määratakse **rahatrahw**.

7. Palju kuusid kestinud lakkulöömist Eesti ajakirjanduses Narwa kose weeju kontsessioonile andmise üle wäljamaa ärile kroonitakse teatega, et selle kose juurde wõidawat elektriijaama küll asutada, aga siis tuleks kõik muud Eesti elektriijaamad, kui üleliigsed, kinni panna. Kõike Eestit toitew elektri jõujaam Narowa kallastel olla aga — kodanlise riigikaitse seisukohast — lubamata.

— Sõjaministerdaja abi Lill on Rumeeniasse 1 kuuks 20 p. „puhkusele“ sõitnud, kokkurääkimisteks ühise N. Liidu wastase sõjakäigu organiseerimise asjus.

— „W. Maa“ tülitseb piruka pärast kodanlikes ühistegewuses, kus jäme ots Pitka poiste kätte läinud.

— Lorikogus peetawatest kõnedest: üüriseaduse kaotamine 1. maist on esile toonud massilise korterite ülesütlemise ja 3—4-kordse üüri maksu tõstmise; 4000 perekonda Tallinnas elawad keldrikorterites.

— Jämejala hullumaja maj. ülem on kelmuste eest wahi alla wõetud.

— Wiljandi tikuwabrikus kawatseb tikustrust 20. maist wiimased 96 töolist lahti lasta. Poole aasta produktsioon olla ladus järel.

— Türi linnapea kelmuste eest wastutusele wõetud.

— Narwas lewitatati kommunistlisi lendlehti.

8. Balti postitööstus likwideerub.

— Walitsusel on rutt wälgumihklite maksustamisega.

— Kolm suurkelmi, sotsfashist A. Rei, J. Jaakson ja K. Zeren protsessiwad, nõudes Böckeri tehaste hooldamiste eest wõimatuid summe. Nende asjaajaja Alapert olla selle hooldamise puhul miljonääriks tõusnud.

— Tolliametis walitsewate kelmuste wastu wannutatakse sadama-kaalujaid igaks juhtimiseks, nii waimulikult kui ka ilmalikult.

— „Kaja“ satub marru Tartus Potini matustel korraldatud punase rongikäigu puhul. Matuste puhul olid wälja antud pliiatsiga kirjutatud lendlehed.

9. Jälle teatatakse kommunistlike lendlehtede lewitamisest.

— Eesti mõisnikkude panga „hooldajad“ ühes ametnikkudega panewad aasta jooksul 20% hoiusummadest nahka, nende söödikute eesotsas seisawad Päts ja Teemant. Nende paljastuste puhul satub Teemant lorikogu koosolekul marru.

— 1. detsembri ülestõusu werisele mahasurujale, sõjakohtu esimehele Kunnosele antakse seadusewastaselt pensioni.

— Tööpuudus maal. Kiriku kellamehe kohale oli 30 tahtjat

10. Sotsfashistide leht jutustab terrorist, mida koolides õpilaste kroonliikumisesse tõmbamiseks tarwitatakse.

— „Pwl.“ ilmus rätsepatöölisi streigimurdmisele awatlew kuulutus selle üle, et tööliste poolt ühingule streigi puhul antud wekslid seaduslised ei olla.

11. Järjekorraline prowokatsioon. „Krassini“ kapten olla GPU poolt maha lastud.

— Kaks kondiloopijat 149 protsessist, Jüri Wisk ja Madis Kask wabastatud. Nagu me teame, wabastatakse kondiloopijaid ainult sel tingimisel, et nad kapodega rahus ja sõpruses elada töotawad.

— Weebruaris riigil sissetulekuid 5.335 tuh. krooni (1930. a. — 7.288). Sissetulekud kautsetest maksudest 1 351 tuh. krooni wõrra wähenenud.

— Kunstiwäetist, wiljapuid, põõsaid ostetakse palju wähem, kui mullu.

— Wõrreldes 1930. aastaga, weeti wälja 1931. a. esimeses weerand-aastas kaalus wähem 14 prots., hinnas wähem 25 prots. Sisse weeti wähem kaalus 10 prots., wäärtuses wähem 31 prots. Metsasaaduste ja põllumajanduse saaduste wäljawedu wähenes 16 prots., tööstussaaduste 2 prots., kalakaupe 30 prots. wähem wäljaweokogus ja 40 prots. hinnas.

— Tartus arutati kusagil küsimust: mis ajas Eesti sõdureid wõitlustesse ja tuldi otsusele, et soomusetegemine selleks mõjuandew olla ei wõinud, kuna soomust ka rahu ajal tehtawat ja mitte wäheha õnnega.

12. Rakwere linwabrik kawatsetakse 21. maist sulguda, 52 töolist jääb tööta.

— Kullamaa papid Brashe ja Annikso spekulööriwad maadega.

— Walgas algas rätsepatööliliste streik.

— Lorikogu pikendas „kaitse seisukorda“ uuesti kuni 1. nowembrini. Sest kuidas saab üks niisugune demokraatiline walitsus ilma sõja- ja wälja-kohtuteta oma rahwast waos hoida.

— Isakus lauawabrik seisma.

13. Kreenholmis seista suured wähendamisid ees.

— Kawatsusel seadus piimameiereide asutamise kitsendamise kohta.—

Kah „planeerimine“!

— Tallinna majaomanikkude ühisus on omale kah noorte osakonna asutanud.

Kes küll Eestis praegu noorte hingede jahil wäljas ei ole?

— Spekulatiivsed suurärid müüwad Tallinnas piima 100 prots. waheltkasuga.

— Tartus põrandaalust „Kommunisti“ laiali laotatud.

— Mingisugused „Jeesuse sõbrad“ on 6—12-aastaste laste hingede püüdmisele asunud.

— Läänemaa maawalitsuse liige kelmuste eest 1½ a wangirootu.

— Würtspoodidele kawatsetakse anda õllemüümise õigused. Õllewabrikandid teeniwad wist wähe!

— Kreenholm 1930. a. 158 tuh. krooni puhast saanud.

— Lorikogu wõttis wastu seaduse, millega rahwahääletusest puudu- jaid 5 krooniga trahwitakse.

— Tallinna merekoolis raharaiskamised ilmsiks tulnud.

— Eesti pank maksab osanikkudele 11 prots. diwidenti.

— Maarja Magdaleena „hingedekarjane“ ei taha oma lambukeste nõudmisel ametist lahkuda. Politsei pitseeris kiriku ukсед.

— Tartus lewitati „Kommunisti“ üle uste eeskodadesse, koridori- desse ja wärawate wahele pannes. Isegi sotside leht on sunnitud ära tooma „Kommunistis“ awaldatud prowokaatorite: Eidermanni, Unti ja Tootsi nimed, jätab aga Tallinna prowokaatorite ja kondilooipijate nimed toomata.

— Kapod on Rakweres „salajase“ radiojaama korraldanud, kerge- usklikkude püüdmiseks.

— Lorikogule esitati fashistlise põllutöökoja asutamise seadus, wa- limisõigus antawat 5 ha põllu- ehk 1 ha aiamaa omanikele.

— Kawatsus Narwa kalewiwabrikut seisma panna.

— Eesti krooni kattewara on 1. jaan. 1928. a. peale wähenenud 38-sast — 29 miljoni kroonini. Eesti panga peakoosolek arwustab juhutuse suuri kulusid.

14. Rahwale puru silmapuistamiseks ja sotsfashistide reklameerimi- seks algasid töögid, kristlased ja asunikud paar kuud kestwat „usukaits- mise“ hoogtööd „sotsliste noorsoo rühmade wastu“ koolides.

— Keskwangimajasse ehitatakse 46 üksikkongi juurde, enne oli neid ainult 12.

— Sotsfashistide Tallinna konwerentsil kurdeti selle üle, et töölised olla selle partei wastu külmaks jäänud. Petrow ja Pesur kiskumas. Lärm läks nii suureks, et konwerents katkestati.

— Eesti kodanlise korra ohwer — weksliwõltsimiste eest Soome põgenenud noorkirjanik Raud, seal aresteeritud kodumaale toomiseks.

— Narwa linn, Kreenholm, Uusküla, Peetri alew ja wabrikud olla järgmiste kommunistlike lendlehtedega üle külwatud: „Kommunist“ ja üleskutsed: „Sõjariistus töörahwale“, „Wabrikute proletariaadile“ ja „Kogu töörahwale Eestis“.

15. Lõpetati hädaabitööd, 3000 töolist jäiwad ka sellest näljapalgast ilma.

— „Wabadussõjalaste“ liit walis erilise komitee oma nõudmiste läbiwiimise hoogtöö tegemiseks.

— „Drommeter ja Ko“ äri likwideerimisele määratud.

— 52 telefonijaama preilit lasti lahti automaadi sisseseadmisel.

— Palju kirjutusi N. Liidule 7000 sugusea müümisest, mille pealt ärid igast kilost 105 sendi pealt 45 omale wõtawad.

— Eesti-Läti läbirääkimised majanduslepingu sõlmimise üle lõppesid tagajärgedeta.

16. Eesti metsatöösturid protesteeriwad küttepuude sisseweo vastu N. Liidust, teewad demagoogiat Nõukogude „dumpingust“, mis neid endiselt elanikke nõorida ei lase.

— Tikumonopol Eestis on 1930. a. 147 tuh. krooni puhast teinud. Sotsfaschistid nurisewad, et 90 tuh. peakontori kuludest nende ninameeste kukruse ühtegi krooni weerenud polla.

— Eesti laewad „Sulew“, „Piret“, „Mall“, „Torni“, „Kalew“ ja weel 1 — N. Liidule rendile antud, et neid mitte seisma panna.

— Kapo „Ieiab“ „Estonia“ teatri weetorude wahelt lõhkewalmis käsigranaadi. Tagajärjeks muidugi — ergutusrahad, walged ja muud ristid osawatele sulkapoistele.

— „Noorte kotkaste“ (faschistline noorsoo ühing) arw tõuseb nende endi arwates 3500—4000 peale. Antakse wälja kahte eriajakirja.

17. Pan-Euroopa päewa pidamine Tallinnas Läti fasehistide juhtide osawõtul.

— Kawatsetakse ära pidada 21.—23. mail Kaunas esimest Balti riikide õigusteadlaste kongressi, parlamentide ja kohtuministeeriumite esitajatest.

— Tartus on aastas suremised ületanud sündimiste arwu 99 inim. wõrra (862 ja 763).

— Tartu-Petseri raudtee podrätsik ei maksa töölisele järjekindlalt palka, wõlgu on mitu sada tuhat krooni.

— „Kaja“ teatel on luteriusu kirik Eestis lagunemas: Isakus, Tallinna pühawaimu kirikus, Maarja-Magdaleenas ja mujal olla kuriwaim ise koguduse liikmetesse läinud.

18. Riigi sissetulekud aprillis on 6,4 milj. krooni (1930. a. — 7,9; 1929—8,6 milj. kr.).

— Metsatöösturid algawad „streiki“, nõudes 35 prots. hinnaalandust raudtee weohindadest.

19. Faschistide ninamehed Pitka ja Sirk sõitsid Soome, sealsete „wäerinnameeste“ kongressile.

— „W. Maa“ toob ära EKP resolutsioonidest wäljawõtteid.

— Potisepatöölised esitasid oma nõudmised, mittetäitmise korral alustatakse 1. juunil streiki.

— 1905. a. Uue turu kangelased Pätsu ja Lenderi näol kawatsewad 7. juunil oma ohwritele ausamba awada.

— Ametliku aruande järele olla Eestis 10 aasta jooksul olnud ainult 80 streiki.

Härrad ei too kahjuks andmeid selle üle, palju streikijaid nad aresteerinud, üle piiri saatnud ehk mahatapnud. Siis saaksime hoopis teistsuguse pildi.

20. Soome piiriwalwe on eesti piirituselaewa 102 tuh. liitri piiritusega konfiskeerinud.

21. Eesti meremeeste hulgas pole olnud kunagi nii palju töötuid, kui tänawu. Pooled Eesti aurikutest on tööta, „Meremeeste kodu“ Tallinnas on lootusetas seisukorra tõttu töötute registreerimise lõpetanud.

— Lorikogus kaitsewad sotsfaschistid ületundide tegemist suuremates tööstusasutustes.

— Konserwatooriumi maja ehitamine on rahapuudusel seisma pandud.

22. Tallinna linnawolikogu on äride lahtioleku aega õhtul tunni võrd pikendanud; ka pühadel peawad ärid nüüdsest peale lahti olema.

— „Rauaniidis“ saawad töölised sagedasti põletishaawu, minestawad mürgiste kaaside käes Töökaitse puudub Palgad on wiletsad.

— Sotside leheke leiab, et Eesti tööliste palgad madalamad on terwes maailmas.

— Kuna töökide partei väljasuremise teed sammub, on „W. Maa“ eelolewate walimiste puhul mingisuguse „uue tööliste partei“ asutamisele maad tasandama asunud, millest „põrandaalune wärk“ eemale pidada jääma. „W. Maa“ teeb näo, nagu oleks keegi kibedasti ametis uuele parteile juhi otsimisega. Sotside „Rahwa Sõna“ aga paljastab kohe seda tema wastu sihitud pirukajahti ja toob päewawalgele „uue tööliste partei“ liiderid. Need olla: Lehtmets, Antow, Kingsmann, Mäealune, Mitt, Tammed ja teised, keda töögid uuele parteile olla laenanud.

Töölised muidugi sellesse töökide ja nuhkide mõrda ei lähe.

28. Tallinna raudtee peatehastes, depoons, Johansonil, Luteris jne, jne, igalpool vähendatakse töölisi. Kullaseppade palgad on 50% võrra langenud.

— Pagaritöölisi Rottermannis otsitakse metsikult läbi ja wallandatakse kümnete kaupa, kui neil leiwatükk taskust leitakse.

— Dwigateli oksjon. Wabrik müüdi „Eesti Dwigatelile“, mille osanikkudeks saksa kapitalistid, äri etteotsa seatakse K. Pätsu poeg. Wõlad olid miljoni krooni ümber, wabrik müüdi maha 525 tuh. krooni eest.

— Maapuuduse lahendamiseks kawatsetakse 50% omawalitsuste maid ära wõtta.

29. Soome kirjanikud tulid Eestisse külla.

— Maarja-Magdaleena koguduse liikmed wõetakse wastutusele loata koosoleku pidamise ja politseile wastuhakkamise eest.

— Pagaritööliste ametiühisus lükkas tagasi peremeeste kawatsused öötööd sisse seada.

30. Nõmme töötutele naisterahwastele ütles töö-hoolekande ministeerium ära töö andmisest. Naised olla lubanud lapsed riigi hoole alla anda, kuna nad tööta olles neid enam ülewal pidada ei suuda.

— „Rahwa Sõna“ kurjustab, et kodanliste maade kapitalistid teha palwerännakuid N. Liitu.

31. Seesama leherisu mõnitab Tallinna streikiwaid rätsepatöölisi, et need sotsfaschistide juurest abi otsida ei tahtwat.

— Ületunnitööde tegemine Eesti suuremates ettewõtetes jätab 1500 inim. tööta.

— „R. Sõna“ pahaudab, et sm. Trein Harkowis üleilmsel proletaarsete ja rewolutsiooniliste kirjanikkude kongressil sotside pattusid proletaarsete kirjanikkude mättasselõõmisel 1. detsembril 1924. a. paljastas.

— Jälle „Kommunisti“ Tallinnas lewitatud.

— Suur sündmus Eesti ajakirjanduses: end. tsaari abikuberneri tütarde autoõnnetus Eestis.

Agitaatori lehekülg

Fakte sotsialismi ehitustööst NSW Liidus

Elmises „Klwtl.“ nr-is tõime rea fakte, kuidas kapitalistlikes ilmas majanduskriis süveneb, kuidas terawnewad wastuolud töö ja kapitali ning imperialistide eneste wahel ja kuidas kodanlus end nendeks wõitlusteks relwastab. Kapitalistline kord mädaneb elusalt. Walmib üleilmne proletaarne rewolutsioon, mis kapitalistlise ilma arenemise wiib uuele teele, sellele teele, mida mööda läheb NSW Liit kommunistidele.

Käesolewas nr-is toome üksikuid fakte sotsialismi ehitamisest NSW Liidus, mis iseloomustawad seda ehitsutööd ja eriti selgelt silma paistawad üleilmse majanduskriisi tagaseinal.

1-ks septembriks s. a. oli tänawu NSW Liidus juba 10,5 mljn. tonni turwast saadud, kuna kogu minewa aasta turbatoodang oli 6,5 mljn. tonni. Nii on tänawune turbasaak üle 4 mljn. tonni suurem mullusest, mis tähtis asjaolu on meie kütteküsimuse lahendamisel.

Nowosibirskis (Siberis) lasi uus kombainide wabrik wälja esimese proowikombaini, mis proowitööl wäga häid tagajärgi andis.

Rostowi põllutöomasinate wabriku uus kombainide jaoskond lasi wälja esimesed kolm kombaini. Proowitööl ei jäänud need kombainid ameerika omadest tööheaduse ja kiiruse poolest põrmugi maha. Rostowi põllutööriistade wabriku kombainide osakond algab täiel ulatusel tegevust 1. I. 1932.

Ukraina põllutööinstituut konstrueeris uue traktoritüübi, mis wäljamaa omadest palju parem. Ta on suure wõimsuse juures palju kergem ja liigub kiiremini. Ehituse lihtsuse tõttu maksab traktor 35—40% wähem kui senised traktoritüübid.

Odessa sahkade-wabrik täitis wiie-aasta plaani 3 aastaga. Tänaawune wabriku toodangu plaan oli 42.000 sahka; 16./IX aga lasi wabrik wälja juba 44.000 sahka.

10. septembriks oli sügisküнди 5.932000 hektarit. Plaani järgi pidi selleks ajaks ülesküntud olema 11.000.000 hektarit. Oportunistiline „isewoolu“ peale lootmine takistab plaani täitmist.

Kuni 10. IX. on NSWL-s asutatud 13.000 riiklist piimakarjafarmi. Plaan on täidetud 112%. Karjaga on farmid varustatud juba 80%. Loomatoidu küsimuse lahendamises on alles puudusi.

Nii kõrvaldab nõuk. walitsus piima ja wõi puudust.

Turkestani-Siberi raudteel oli senini kütteküsimus wäga teraw, sest kiwisüsi tuli kaugemalt tuua. Nüüd aga leiti hiljuti Turk.-Siberi raudtee ääres Tschokpoki juures kiwisöe lademed, millede suurus esialgse uurimise andmetel ulatab 50 miljoni tonnini. See lahendab suurel määral Turk.-Siberi raudteel kütteküsimuse. Söe kaewamisega on seal juba algust tehtud.

Siberis, Kusbassis, leiti uusi kiwisöe lademaid, um. 100 mln. tonni suuruses.

Aserbeidshani wabariik (Kaukaasias) täitis enne tähtaega wilja kokkuostu hoogtöö plaani 102,4% wõrra.

Bibi-Eibati naftaallikad (Kaukaasias) täitsid 17. septembriks tänawu-aasta naftatoodangu plaani. Plaanis oli ette nähtud 623.000 tonni naftat aastas saada, 17. IX-ks saadi aga juba 668.000 tonni.

Ühe tonni nafta omahinnaks oli plaanis 2 rbl. 87 kop., Bibi-Eibatis aga alandati seda kuni 1 rbl. 54 kopikani.

Smolenski kubermangus, Iwatskis, alustas tööd uus täiesti mehaneeritud klaasiwabrik, mis aastas 13.750 tonni klaasi walmistab. Wabrik ehitati walmis 4 korda kiiremini kui samasuguse wabriku ehitamiseks kapitalistlistel maadel aega kulub.

Ukrainas, Kamenskis alustas tegewust uus elektri jaam, mis ümberkaudset tööstust elektrienergiaga warustab. Jaam ehitati walmis 12 kuuga, kuna warem samasuguse jaama ehitamiseks (Stalingradis) 15 kuud kulus.

Leningradi tehases „Punases Putilowis“ lõpetati kohe uue suure jaoskonna ehitamine (turbiinide jsk. ja II traktorite jsk). Jaoskonnad on sisse seatud kõige uuema ameerika tehnika nõuete kohaselt.

Hind 80 kop.

Ответственный редактор: Г. Пегельман. — Технический редактор: Каротам.
Издание № 73. Сдано в производство 27. IX. 1931. Подписано к печати 16. X. 1931.
Формат 74×105. 2¹/₄ бум. листа. 126.144 знаков + обл, 15.768 знаков, Всего 299.592 знаков.

Журнал „**КЛАССОВАЯ БОРЬБА**“ на эстонском языке.
Издание ЭКП (Этсекции Коминтерна).

Ленингр. Обл.статг № 20742. — Тираж 1000. — Тиж. „Кюльвая“, ул. Дзержинского № 49.
Зак. 2057.